

”EN TIEDÄ SITTEEN, MITEN OLISI TULTU TOIMEEN, ONHAN SE JOTAKIN”
**TAMPERELAISÄITIEN KOKEMUKSIA LASTEN KOTIHOIDON TUESTA JA SEN
VAIKUTUKSISTA ARKIELÄMÄN RATKAISUIHIN**

JOKINEN SILJA
Tampereen yliopisto
Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön laitos
Sosiaalityön pro gradu -tutkielma
Huhtikuu 2008

Tampereen yliopisto
Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön laitos

JOKINEN, SILJA: ”*EN TIEDÄ SITTEEN, MITEN OLISI TULTU TOIMEEN, ONHAN SE JOTAKIN*” TAMPERELAISÄITIEN KOKEMUKSIA LASTEN KOTIHOIDON TUESTA JA SEN VAIKUTUKSISTA ARKIELÄMÄN RATKAISUIHIN.

Pro gradu- tutkielma, 66s., 3 liites.

Sosiaalityö

Huhtikuu 2008

Pro gradu -tutkielmanani tein ryhmähaastattelututkimuksen lasten kotihoidon tuen vaikutuksesta äitien ratkaisuihin koskien lasten hoitoa. Tutkimusongelmani koski lasten kotihoidon tuen merkitystä perheelle taloudellisesta näkökulmasta ja miten sosiaalinen ympäristö, kuten puoliset ja työyhteisö suhtautuivat kotiäitiyteen. Samoin tutkin, miten itse äidit kokivat oman asemansa nyky-yhteiskunnassa, esimerkiksi näkivätkö he itsensä kotona ollessaan kotiäitinä vai kokivatko mahdollisesti edustavansa useampaa roolia.

Tutkielmani oli laadullinen tutkimus ja tutkimusmenetelmäni ryhmähaastattelu, jonka toteutin teemahaastattelukaavakkeella. Tutkielmaani varten haastattelin kahta eri tamperelaista äiti-lapsiryhmää ja yhteensä haastatteluihin osallistui yhdeksän äitiä. Molempien ryhmähaastattelut noudattivat laatimaani teemahaastattelukaavaketta eli kysymykset olivat avoimia. Kysymykset käsittelivät haastateltujen henkilöiden taustatietoja, kotiäidiksi ryhtymistä ja siihen liittyviä aiheita, kuten vaikuttiko periaatteet tai puoliso valintaan ja kuinka suuri merkitys lasten kotihoidon tuella oli päätöksen teossa. Analysoin aineistoa etsimällä aineistosta eri teemoja ja tyyppisiä, joiden avulla pyrin löytämään vastauksen päätutkimusongelmaani eli onko hyvinvointiyhteiskunnan tarjoamalla taloudellisella tuella merkitystä äitien päätöksen tekoon.

Tutkielmani kahdessa ensimmäisessä luvussa käsittelen lasten hoidon historiaa ja lakia, jotka luovat pohjan nykyisille lastenhoidon järjestelmille. En pitäydy yksistään lasten kotihoidon tuessa, vaan käsittelin myös päivähoitoa. Toin myös esille muiden eurooppalaisten maiden samankaltaisia perhe-etuuksia.

Tutkielman perusteella voidaan päätellä, että kotiäitiys sekä oman lapsen hoitaminen merkitsee edelleen paljon äidiksi tulleille naisille. Sitä ei yksin selitä yhteiskunnan tarjoama taloudellinen tuki, vaan se on yksi osatekijä muiden perinteisempien arvotekijöiden ja toimintamallien joukossa. Vaikka kotiäitiys nykyisen urakeskeiseen elämänmalliin rinnastettuna koettiin vanhakantaisena naisen roolina, se koettiin kuitenkin ainutkertaiseksi ja lapsen kehityksen kannalta oleelliseksi ajanjaksoksi perheiden elämässä. Lasten kotihoidon tuen olemassaolo antoi itsessään yhden palapelin palasen äitien ratkaisuihin, ja sen merkitys nähtiin lopulta symboliseksi yhteiskunnan arvostuksen merkiksi äitien kotona tekemästä työstä. Kotiäitydellä on tulevaisuus.

SISÄLLYSLUETTELO

1. JOHDANTO.....	1
2. LASTEN PÄIVÄHOITO JA KOTIHOIDON TUKI	6
2.1 AIKAISEMPIA TUTKIMUKSIA LASTEN KOTIHOIDOSTA.....	6
2.2 LASTENHOITOA AGRAARISESSA JA TEOLLISSA YHTEISKUNNASSA.....	8
2.3 KUNTIEN VELVOITTEET PÄIVÄHOIDON TARJONNASSA	11
2.4 PÄIVÄHOITO SUBJEKTIIVISENA OIKEUTENA JA KOTIHOIDON TUEN TAUSTAA	12
2.5 MITÄ KOTIHOIDON TUKI ON	13
2.5.1 laki kotihoidon tuesta.....	15
2.5.2 Kelan määritelmä lasten kotihoidon tuesta.....	16
2.5.3 Tuen määrä ja tulorajat 2005	17
2.5.4 Käyttäjämäärät ja käyttäjät	19
2.5.5 Kehityssuunta tulevaisuudessa.....	21
3. TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	23
3.1 TUTKIMUSONGELMA.....	23
3.2 TUTKIMUSMENETELMÄT.....	24
3.3 AINEISTON KERUU JA ANALYYSI.....	30
4. TUTKIMUSTULOKSET.....	35
4.1 HAASTATELTUJEN ÄITIEN ESITTELY.....	35
4.2 MIKSI ÄIDIT VALITSIVAT KOTIÄITIYDEN	37
4.3 KOTIÄITI VAI URANAINEN	42
4.4 ÄITIEN KOKEMUKSET LASTEN KOTIHOIDON TUESTA.....	44
4.5 KOTIHOIDON TUEN MERKITYS ÄITIEN PÄÄTÖKSEN TEOSSA.....	45
4.6 KOTIHOIDON TUEN TALOUDELLINEN MERKITYS KÄYTÄNNÖSSÄ.....	46
4.7 LÄHEISTEN JA TYÖYHTEISÖN SUHTAUTUMINEN ÄITIEN KOTIIN JÄÄMISEEN	52
4.8 HAASTATELTUJEN ÄITIEN TULEVAISUUDEN SUUNNITELMIA	53
5. YHTEENVETO JA POHDINTAA	56
5.1 KOTIHOIDON TUEN KEHITYS TULEVAISUUDESSA	59
KIRJALLISUUSLÄHTEET.....	60
VERKKOLÄHTEET	65
LIITE 1.....	67

1. JOHDANTO

Suomalaisen naisen asema suomalaisessa työelämässä on hyvin vakiintunut. Kuitenkin tarkasteltaessa naisen asemaa eri aloilla, naisen asema työyhteisössä ja hierarkiassa saattaa vaihdella ajoittain hyvinkin paljon. Naiset ovat perinteisillä naisten aloilla, kuten hoiva- ja sosiaali-aloilla hyvinkin korkeassa asemassa, mutta teollisuudessa ja kaupan sektorilla valtaa pitävät edelleen miehet. Lasikattoefektistä on puhuttu hyvin pitkään naisten urakehityksessä kautta koko länsimaisen yhteiskuntakeskustelun. Näin kansalliselta tasolta arvioitaessa se on jo Suomessa osittain rikottu, mutta ei kuitenkaan kokonaan. Mistä tämä johtuu, sitä ei kykene kukaan selittämään täysin sataprosenttisella varmuudella. Vaikka on totuttu siihen, että sekä naiset että miehet käyvät tänä päivänä töissä, niin riippumatta siitä tosiasiaista on tiettyjä vanhoja roolijakoja edelleen olemassa. Roolijakoa ei välttämättä toteuteta kirjaimellisesti käytännössä, mutta se toteutuu sanattoman sopimuksen periaatteella. Roolijaolla sinänsä ei aina ole merkitystä yhteiskunnallisesti, mutta huomioon pitäisi ottaa se, millä ja kuinka tätä roolijakoa tuetaan. Tässä tapauksessa roolijakoa naisen ja miehen, äitiyden ja isyyden välillä tuetaan lasten kotihoidon tuella. Se on tarkoitettu vanhemmille sukupuoleen sitomatta käytettäväksi, mutta sen rahallinen määrä määrittää lähes aina tuen käyttäjän sukupuolen. Tätä tukee lasikattoefekti, kun sitä ei ole kokonaan saatu rikottua. Kun sitä ei ole rikottu, ei tällöin myöskään saada toteutettua naisten ja miesten tasa-arvoa palkkauksessa. Koska avioliitossa elävät naiset yleensä ansaitsevat vähemmän kuin miehensä, niin puhuttaessa lasten kotihoidon saajasta, se lähes poikkeuksetta on nainen, äiti. Myöhemmin tutkielman tuloksista nähdään se, että käyttäjät eivät koe tässä tapauksessa roolijakoa epäonnistuneeksi, mutta tukimallia osittain heikosti toteutetuksi sen saajan näkökulmasta, kuten seuraavasta lainauksesta voidaan havaita.

Miksi katsotaan, että 3-vuotias on se ikä, että kotiäitiys ei ole enää suositeltavaa, mutta taas valtio kokee tarpeelliseksi tukea yli kolmivuotiaiden päivähoitoa? Että miksei mulla ole oikeus hoitaa omia lapsia kouluikänsä asti ja saada siitä kotihoidon tukea siihen saakka? (Helmi)

Lasten kotihoidon tuki on ollut puheenaiheena 2000-luvun alussa ja tästä johtuen kiinnostuin kyseisestä aiheesta. Siihen ovat kiinnittäneet huomiota media, poliitikot, erilaiset järjestöt ja ihan yksityiset henkilöt tutkiakseen sen taloudellisia vaikutuksia ja miten se vaikuttaa naisen asemaan yhteiskunnassa. Puhuttaessa äitiyden ja työssäolon yhteensovittamisesta keskustelut ovat yleensä hyvin tunnepitoisia. Äitiyden myötä naisella on oikeus toimia parhaaksi katsomallaan tavalla

huolehtiessaan lapsestaan hyvin taloudellispainotteisessa yhteiskunnassa, jossa kotihoidon tuki kuitenkin ehkä vaikuttaa päätöksiin. Koska lasten kotihoidon tuki on tukimuotona monelle vieras asia, tulen seuraavassa esittelemään kotihoidon tuen tarkoituksen, historiaa ja siihen liittyviä lakeja.

Kotihoidon tuen on ajateltu tukevan äidin kotonaoloa ja samalla pitävän toisen vanhemman kahden elättäjä-mallin yhteiskunnassa poissa työelämästä. Edellä esitetty mielipide kotihoidon tuen kestosta kertoo, millaisena kotiäitiyden valinneet kokevat yhteiskunnan ilmapiirin jäädessään kotiin omaan lasta hoitamaan. Se kuvaa samalla hyvin myös sitä, että äidiksi ryhtymistä pidetään pahana asiana, jos ei äitiysloman jälkeen ole heti palaamassa esimerkiksi työelämään tai opiskelemaan. Mutta ilman tutkimusta ei välttämättä voi tietää toimiiko se esitetyn kaltaisesti vai eikö.

Lasten kotihoidon tuella on lyhyt historia. Poiketen muista hyvinvointivaltioiden eduista, se on saanut syntynsä Suomessa eikä useiden muiden etujen esimerkkivaltiossa Ruotsissa. Aluksi sen katsottiin mahdollistavan lasten kotihoito vaarantamatta perheen taloudellista tilaa, mutta seuraavassa tulen esittämään tuen taloudellisen merkityksettömyyden analysoidessani tutkimusaineistoa. Nyky-yhteiskunnassa se myös voidaan nähdä olevan jossain määrin äitien valintoja ja ratkaisuja ohjaava tukimuoto. Se saattaa nostaa esiin yhteiskunnassa vallitsevan taloudellisiin arvoihin keskittyvän arvomaailman arvioitaessa äitiyttä ja siihen liittyviä hyväksyttäviä valintoja.

Kunnat näyttävät suosivan enemmän lasten kotihoitoa kuin kunnan järjestämää päivähoitoa, koska se on kunnille taloudellisempaa. Kotihoidon tuen saajalla ei ole erikseen muita menokustannuksia, kuten kunnalla maksaessaan päivähoitosta aiheutuvia tilakuluja, työntekijöiden eläkemaksuja, lasten ruokakustannuksia ja niin edelleen. Tästä johtuen monet äidit ja heitä edustavat järjestöt kokevatkin kotihoidon tuen pienuuden osoittavan päättävien elinten aliarvostusta heidän kotona tekemälle työlleen.

Tutkielmani tarkoitus on tuoda esille tamperelaisten äitien omia mielipiteitä kotihoidon tuesta. Kotihoidon tuesta on tehty erilaisia tutkimuksia kuntien näkökulmasta, taloudellisista näkökulmista, erilaisten sosiaalisten palvelualojen työntekijöiden näkökulmista ja poliittisen keskustelun näkökulmasta (Koivula 2006), mutta ei ole suoraan kysytty sen käyttäjien mielipidettä.

Suomen kielen perussanakirja, III (1994, 428) määrittelee uranaisen omaa uraansa määrätietoisesti luovaksi naiseksi, karrierinaiseksi ja kotiäidin kodin ulkopuolisessa ansiotyössä käymättömäksi

äidiksi (emt.1990, ensimmäinen osa, 547). Useimmiten naiset, jotka ovat äitejä, eivät luokiteta näin yksiselitteisesti. Moni äidiksi ryhtyvä nainen pohtii näiden kahden edellä mainitun ilmiön suhdetta heihin itseensä. Usein naiset eivät kykene antamaan kysymykseen yksinkertaista vastausta, vaan se voi olla erilainen kysyjästä sekä asiayhteydestä riippuen. Moni nainen todennäköisesti ajattelee olevansa työssä käydessään uranainen, joka yhdistää kotiäitiyden olemalla äiti lapselleen työn ohessa. Toisaalta ura-sanana käyttö liittyy useimmiten akateemisiin ja muihin keskiluokkaisiin töihin, töissä voi käydä myös muissa tehtävissä.

Suomalaisen naisen asema suomalaisessa työelämässä on hyvin vakiintunut. Kuitenkin tarkasteltaessa naisen asemaa eri aloilla, naisen asema työyhteisössä ja hierarkiassa saattaa vaihdella aloittain hyvinkin paljon. Naiset ovat perinteisillä naisten aloilla, kuten hoiva- ja sosiaalialoilla hyvinkin korkeassa asemassa, mutta teollisuudessa ja kaupan sektorilla valtaa pitävät edelleen miehet. Lasikattoefektistä on puhuttu hyvin pitkään naisten urakehityksessä kautta koko länsimaisen yhteiskuntakeskustelun. Näin kansalliselta tasolta arvioitaessa se on jo Suomessa osittain rikottu, mutta ei kuitenkaan kokonaan poistettu. Lasikaton osittaisesta rikkoutumisesta kertoo se, että olemme saaneet Suomeen naispresidentin. Äitiys ja vielä siihen lisättyä yksinhuoltajuus eivät ole esteitä edetä uralla yhteiskunnallisten arvojen perusteella. Tämä ei kerro kuitenkaan siitä, ettei tasa-arvotyölle ole edelleen tilausta, jos esimerkiksi tarkastellaan mies- ja naisvaltaisten työalojen palkkaeroja. Palkkaerot eivät aina riipu aloista, vaan pelkästään sukupuolesta, vaikka sitä ei haluta liian paljon korostaa. Ossi Korkeamäki, Tomi Kyyrä ja Antti Luukkonen (2004) ovat tutkimuksessaan ”Miesten ja naisten palkkaerot yksityisellä sektorilla” todenneet, että selittämättömiä muuttujia naisten ja miesten palkkaerojen syissä löytyy. He kirjoittavat, että naiset ovat miehiä keskimäärin heikommin palkattuja kaikissa teollisuusmaissa. Naisten keskipalkka on tyyppillisesti 15–35 prosenttia miesten keskipalkkaa alhaisempi. Suomen tilanne ei oleellisesti poikkea kansainvälisestä viitekehystä.

Naisten työssäkäynti ja sen myötä merkitys perheen toisena elättäjänä on havaittu hyvin merkittäväksi tekijäksi lapsiperheiden hyvinvoinnissa. Pääelättäjänä koetaan mies, mutta esimerkiksi Matti Heikkilän ja Mikko Kauton (2002) toimittamassa Stakesin julkaisussa ”Suomalaisten hyvinvointi 2002” kiinnitettiin siihen huomiota, että laman jälkeisen hyvinvoinnin paranemisen aallossa lapsiperheet ovat menettäneet tuloja lukuun ottamatta kahden elättäjän lapsiperheissä. Kehitys on jatkunut samana Mikko Kauton (2006) toimittaman uuden ”Suomalaisten hyvinvointi 2006” julkaisun mukaan. Stakesin verkkosivuilta löytyneen kirjan ilmestymiseen liittyneen tiedotteen mukaan suomalaisten hyvinvointi on parantunut, mutta vain osalla, sillä erot

suomalaisten välillä ovat kasvaneet. Erottavina tekijöinä on havaittu olevan ihmisten ikä, työmarkkina-asema ja perhetilanne.

Lapsiperheistä parhaiten pärjää eri näkökulmista tarkasteltuna kahden elättäjän lapsiperheet, kun taas riskitekijöiksi ovat lapsiperheille muodostuneet vauva- tai taaperoikäiset lapset, yksinhuoltajuus ja monilapsisuus. (www.stakes.fi 21.2.2006)

Työssäkäynti erottelee selvästi hyvinvointia. Työssäkävien hyvinvointia ovat vauhdittaneet sekä ansiotason nousu että veronalennuspolitiikka. Työtä vailla olevat eivät ole saavuttaneet näitä etuja ja niiden suoma hyötyä. Samalla vähimmäisetuuksien reaaliarvon kasvu on jäänyt työssäkävien ansioiden kehityksessä jälkeen. ”Suomalaisten hyvinvointi 2006”-kirjaan sisältyy myös simuloitu ennuste siitä, että nykyisillä politiikan linjauksilla tuloköyhyys kasvaa edelleen Suomessa. Mikäli erojen kasvu halutaan estää, olisi vero- ja/tai tulonsiirtopolitiikkaa jatkossa suunniteltava voimakkaammin tulonsiirtonäkökulmasta, joka on jäänyt talouskasvu- ja työllisyystavoitteiden varjoon. Toisen vaihtoehdon tarjoaa kirjassa esitetty tulos siitä, että syrjäytyneen väestön hyvinvointia kohentavia toimenpiteitä tulisi suunnitella paremmin kohderyhmän omista lähtökohdista, eikä vain kannustinajattelusta käsin. (emt., 21.2.2006)

”Suomalaisten hyvinvointi 2006”- kirjasta ilmenee se, että suomalaisista puoli miljoonaa elää alle EU:n köyhyysriskirajan. Lapsiperheitä on hyvin paljon köyhien joukossa. Tämä yllättävä tieto löytyy myös aikaisemmin ilmestyneestä ”Suomalaisten hyvinvointi 2002”-kirjasta. Vanhemmassa painoksessa todetaan, että suomalaisen mittapuun mukaan köyhyysriskirajan alla eläviä ei ole niin paljon, mutta se johtuu erilaisesta tulotulkinnasta eurooppalaiseen tuloasteikkoon verrattuna. Syy siihen löytyy suomalaisten suhteellisen tasaisesta tulotasosta, joka on loppujen lopuksi tuloerojen kaventamista köyhyysrajan molemmin puolin erilaisilla tulonjakoperusteilla. Köyhyysraja määritellään siten, että köyhyysrajan alapuolella elävän ihmisen tulot ovat 60 prosenttia tai alle keskivertotulonsaajan tuloista.

Edellä esitetyt asiat tuovat lapsiperheiden kokonaistilanteen hyvin esille ja nostavat asiantilan mukaan yhteiskunnallisiin keskusteluihin erilaisilla keskusteluareenoilla, kuten heti johdannon alussa totesin. Useat päivälehdet ottivat asian omakseen eri median tarjoamissa informaation esittämismuodoissa, kuten sanomalehdissä ja niiden verkkoliitteissä viikolla kahdeksan (2006). Tällaiset tutkimustulokset herättävät minussa pohdintoja, onko perheen perustaminen järkevää sellaisessa yhteiskunnassa, jossa tarjotut tukimuodot eivät takaa perheelle köyhyysrajan ylittäviä

tuloja. Tässä valossa tarkasteltuna tutkimukseni on siis hyvin ajankohtainen. Ja vaikka haastattelut ovat tehty loppuvuodesta 2005, ei niistä saatu tutkimusaineisto ole menettänyt merkitystään informaation lähteenä.

Lyhyesti ilmaistuna tulen tutkielmassani tarkastelemaan ja esittelemään yhdeksän tamperelaisen kotiäidin kokemuksia lasten kotihoidon tuesta. Edellä esitetyn johdannon jälkeen lähden liikkeelle tutkimuksessani siten, että käsittelen seuraavassa luvussa lastenhoitoa agraarisessa että teollisessa yhteiskunnassa. Tuon esille näiden aikakausien tyypilliset piirteet ja syyt, miksi lastenhoito on toteutettu niinä aikakausina siten, kuten se on tehty eli lastenhoidon historiaa. Samalla historiasta ja aikakausien muutoksista johtuen näemme, miksi perheen ulkopuolella tapahtuvalle lastenhoidolle on muodostunut yhteiskunnallinen tarve. Voimme havaita, että lasten päivähoidosta on tullut pysyvä hyvinvointivaltion etuus koko kansalle. Tuon myös esille kotihoidon tuen erityisluonteen muihin Euroopan maihin verrattuna, joka koskee tuen harvinaislaatuisuutta totutuissa hyvinvointivaltioissa, kuten sen erilaista ilmenemistä Ruotsissa. Oli mielenkiintoista havaita, että esimerkiksi Saksassa on ollut oma lasten kotihoidon tukea muistuttava tukimuoto ennen Ruotsia. Luvun alakappaleissa seuraa päivähoidon tarkempi esittely tutkimuskohteena olevan lasten kotihoidon ja kotihoidon tuen rinnalla. Katsoin myös oleelliseksi liittämään joitain Kelan tilastoja ja taulukoita. Taulukot siksi, jotta nähtäisiin, mistä summista haastateltujen äitien kanssa oli kyse. Toisin sanoen mistä olen kiinnostunut tutkimuksessani. Kolmas luku sisältää tutkimusongelman, menetelmät ja aineiston keruutavan kuvailemisen. Neljännessä luvussa pääsen kiinni tutkimustuloksiin. Aluksi esittelen haastatellut äidit ja heidän lähtökohtiaan tehdä valintoja lastenhoidon suhteen. Seuraavaksi etenen haastateltujen äitien kokemuksiin kotiäitiydestä, lasten kotihoidon tuen merkityksestä päätöksenteossa ja vielä tuen kokonaismerkitykseen perheen taloudellisessa tilanteessa. Samassa luvussa pohditaan myös läheisten ja työyhteisön suhtautumista äitien ratkaisuihin. Kotiäitiys tämän päivän yhteiskunnassa vaatii rohkeutta. Lopuksi haastatellut äidit valottavat tulevaisuuden suunnitelmiaan ja mietitään kotihoidon tuen kehitysnäkymiä. Viimeisessä luvussa teen tulosten yhteenvedon ja pohdin tutkimuksen tuloksia. Samoin mietin, mitä uusia tutkimusmahdollisuuksia käsitelty aihe voisi antaa tutkielman lukijalle.

2. LASTEN PÄIVÄHOITO JA KOTIHOIDON TUKI

2.1 Aikaisempia tutkimuksia lasten kotihoidosta.

Lähtiessäni tutkimustani tekemään, kartoitin aluksi minkälaisia aiheeseen liittyviä tutkimuksia on jo tehty ja niidentuloksia. Aikaisemmat tutkimukset keskittyvät hyvin paljon pelkkiin käyttäjämääriin, heidän taustaansa ja aikaisempiin sekä tuleviin tuloihin. Oma lähtökohtani tutkimukseen oli, että tarkastelen lasten kotihoidon tuen merkitystä äitien päätöksien teossa, sekä tuen riittävyttä tuen saajien näkökulmasta. Aikaisemmat tutkimukset eroavat mielestäni omasta tutkielmastani siinä suhteessa, että muissa näkökulma lastenhoidon tukeen otetaan enemmän viranomaisten tulkintanäkemyksestä kuin itse kotihoidon tuen saajien. Riippumatta edellä mainitusta seikasta uskoisin, että joitain vertailukohtia löytyy, sillä koska lasten kotihoidon tuessa on kyse rahallisesta etuudesta, siitä on varmasti aina löytynyt yhtä monta mielipidettä ja näkökulmaa kuin on tuen saajaa. Haastattelurungossa esiintyy pari kysymystä tuen riittävydestä esitettäväksi haastateltaville ja niihin saatavat vastaukset voivat antaa paljon uutta näkökulmaa tutkimuksen tuloksiin. Kuitenkin, kun on kyse rahasta, niin siihen ei välttämättä saa aina tutkimuksen kannalta selkeää vastausta.

Johanna Korpinen (1997) on kirjoittanut lasten kotihoidon tuesta ja sen muutoksista 1990-luvulla Kansaneläkelaitokselle. Hänen tutkimuksessaan käsitellään tarkemmin vuosia 1995 ja 1996, koska silloin tehtiin Lipposen hallituksen aikana lasten kotihoidon tukeen suuria leikkauksia, ja hän tarkastelee leikkausten vaikutuksia tuen käyttäjämäärissä. Tutkimus on kiinnostava oman tutkimukseni kannalta, koska hän tarkastelee erikseen muutosten vaikutuksia Tampereella kyseisenä ajankohtana. (Korpinen 1997, 69-71)

Vaikka käyttämäni lähdeaineisto ei ole aivan viime vuosilta ja edellä mainitun tutkimuksen ilmestymisvuodestakin on jo lähes kymmenen vuotta, se silti käsittelee edelleen ajankohtaisia aiheita Korpinen viittauksista Sipilän (1992, 1994, 1996) näkökulmaan kotihoidon tuen ideologiasta, sen historiasta ja tukea saavien naisten asemasta, Gottbergin (1995) tutkimuksen tuen saajien mahdollisesta eläketurvasta ja Sakaranahon (1992) kotihoidon tuen kehitysvaiheiden selvityksestä lähtien. Edellä mainituista asioista tuen saajien eläketurva tai sen olemattomuus, voi nousta yhdeksi keskustelun aiheeksi haastateltavien äitien kanssa. Tämä siitä johtuen, että eläketurvan kartuttaminen on hyvin tärkeää ajatellen tulevaisuutta. Yksi mielenkiintoinen tutkimuksista noussut uusi idea yhdeksi tukimalliksi oli tasarahamalli. Tasarahamallista on pohdittu

esimerkiksi poliittisella tasolla kuten eduskunnassa, mutta mitään päätöstä siitä ei ole tehty (KK 485/2003 vp: Essayah/kd). Ehdotuksissa esitettiin, että jos käytti rahan siihen, että hoitaa itse lapsensa kotona (vrt. lasten kotihoidon tuki), maksaisi silloin tuen saaja itsestään eläke- sekä muut sosiaalimenot niin kuin ulkopuolinen työnantaja tavallisesti tekee työntekijänsä kohdalla. Tasarahamallin esikuvana voitaisiin pitää äidinpalkkaa, mikä on myös esitetty vaihtoehdoksi kotihoidon tuelle. Kirsti Huvinen (1998) on tehnyt pro gradu-tutkielman ”Äidinpalkka ja lasten kotihoidon tuki keskustapuolueen ajamana uudistusprosessina”, jossa käsiteltiin nykyisen lasten kotihoidon tuen lakikehitystä ja siihen liittyvää yhteiskunnallista keskustelua 1980-luvun alkupuolella. Kyseisessä tutkielmassa tulee esille samat asiat kuin nykyään, kuten että lasten kotihoidon tuki suo perheelle valinnan vapauden lapsen hoitomuodon suhteen sekä työ- ja perhe-elämän yhteensovittamisessa. Perusteluina korostuivat taloudelliset seikat kuten kotihoidon edullisuus verrattuna kunnalliseen päivähoitoon. (Huvinen 1998, 83.)

Vasta-argumentteja äidinpalkan suhteen tuolloin esitti naisen asemaa tutkinut komitea. Sen mukaan äidinpalkka jäisi niin pieneksi, että se ei antaisi todellista valinnan vapautta. Lisäksi äidinpalkan pelättiin estävän miehen ja naisen välisen tasa-arvon toteutumista ja pelkästään äidille suunnattuna sen katsottiin jopa olevan tasa-arvon vastainen. Esteet olivat sekä tunneperäisiä, rakenteellisia että taloudellisia, jolloin ajateltiin äidinpalkan jäävän niin pieneksi, ettei se tarjoa vaihtoehtoa kaikille äideille. (Huvinen 1998, 76) Samanlaisia ajatuksia herättää lasten kotihoidon tuki ja sen taso haastattelemissani ihmisissä. Hanna Mustilan ja Minna Stolpin (1999) kandidaatin tutkielmassa ”Lasten kotihoidon tuki: Onko tuki lunastanut paikkansa hyvinvointijärjestelmässämme? Kyselytutkimus Sipoon kunnan henkilöstölle” yhteenvedossa todetaan, että vastaajat kannattavat hieman suurempaa korvausta. Samoin osa vastaajista kyllä pitää tuen määrää sopivana (Mustila & Stolp 1999, 73), mikä tieto hieman yllättää itseäni. Yllättyneisyyteni syynä on se, että edellä mainitun tutkimuksen tekohetkellä lasten kotihoidon tuen raha oli 1500 markkaa eli noin 252,20 euroa, mikä on vähemmän kuin mitä se on tänä päivänä. Tuolloin lasten kotihoidon tuen kehityssuunta oli koko ajan tuen pieneneminen. Kehityssuunnan voi havaita siitä, että tuki oli vielä vuoden 1995 alusta 1 908 markkaa eli 320,90 euroa, joten osan vuoden 1998 vastaajien tyytyväisyys tuen tasoon (Mustila & Stolp 1999; ref. Korpinen 1997, 55) on ymmärrettävästi mieltä hämmentävä seikka. Mutta jos tuen tämän hetkistä tasoa verrataan aikaisempaan laman jälkeiseen tasoon, voisi tuen kehityksen tulevaisuudessa uskon olevan positiivista, sillä onhan se nyt korkeampi kuin mitä se oli matalimmillaan 1990-luvun lopulla. Ongelmaksi saatetaan kokea se, että tuki ei nouse vuosittain elinkustannusten kasvaessa, esimerkiksi indeksikorotuksin.

Tuen suuruuden lisäksi aikaisemmissa tutkimuksissa on puhuttanut tuen kestosta. Hanna Mustilan ja Minna Stolpin (1999, 56) tutkimuksessa noin puolet vastaajista piti kolmea vuotta sopivana pituutena, mutta vastaukseen tutkimuksen tekijöiden arvion mukaan saattoi vaikuttaa kysymyksen muoto. Hajavastauksina esiintyi, että lyhyempikin maksukausi riittäisi ja toiset halusivat maksukauden kestävän lapsen kouluikänsä saakka. Omaan teemahaastattelukysymyksiini kuuluu kysymys kotihoidon maksukauden pituudesta ja siihen tulen todennäköisesti saamaan samantapaisia vastauksia.

Seela Koivula (2006, 56-58) käsittelee pro gradu – tutkielmassaan kotihoidon tukea poliittisen keskustelun aiheena. Kotihoito ja sen yhteiskunnallinen tukeminen katsotaan toisaalta hyväksi ja lapsiperheiden taloutta sekä perhettä itsessään tukevaksi, mutta samalla sitä vastaan esitetään erilaisia seikkoja kuten, että lapsi, joka jää ilman muiden saman ikäisten seuraa, voisi kärsiä oppimisvaikeuksista kouluikänsä. Tästä aiheesta löytyy niin paljon tutkimuksia ja mielipiteitä, ettei siihen tässä tutkielmassa pureuduta kovin syvälle.

2.2 Lastenhoitoa agraarisessa ja teollisessa yhteiskunnassa

Raija Julkunen (1994) kirjoittaa artikkelissaan ”Suomalainen sukupuolimalli- 1960-luku käänteenä” Jane Lewisin (1992) käyttämästä termistä ”heikon mieselättäjän-malli”, joka kuvaa Pohjoismaiden sukupuoli- ja sosiaalipolitiikkamallia. Se on Julkusen mukaan osuva yhteenveto: Pohjoismaissa on vaimojen ja äitien palkkatyö normalisoitunut sekä käytäntönä että ideologisesti. Suomessa ajatellaan sukupuolimallimme muodostuneen luonnollisella tavalla historiamme nojalla. Eihän meillä ole koskaan ollut tilaa kotiäitiyhteiskunnan juurtumiselle niin kuin patriarkalisessa Keski-Euroopassa, ei laajaa urbaania porvaristoa eikä työväenluokkaa patriarkalisine perhemalleineen, mieselättäjäineen ja kotiäiteineen (Haavio-Mannila 1986). Naiset vain siirtyivät maataloilta palkkatyöläisiksi.

Suomalaisessa agraariyhteiskunnassa, joka on perustunut pieniin ja köyhiin tiloihin, molempien sukupuolen työpanos on ollut ehdoton elämisen kannalta. Silloin koko suku vauvasta vaariin auttoi maatilaa hoidossa, ja samalla lapset tulivat hoidetuiksi, lastenhoito-ongelmia ei ollut (Salmi 1996). Suomen siirryttyä agraarisesta yhteiskunnasta teollistuneeseen ja kaupungistuneeseen yhteiskuntaan 60- ja 70-luvuilla, syntyivät lastenhoito-ongelmat, joita kutsuttiin sosiaalisiksi ongelmiksi. Ne eivät ilmestyneet miesten siirryttyä työelämään, vaan vasta kun naiset ryhtyivät tekemään kodin

ulkopuolista työtä. Käytännössä naisilla on ollut – ja on edelleen – päävastuu lastenhoitamisesta. Niin kauan kuin naiset pysyivät kotona, lastenhoitoa ei ajateltu ongelmaksi, mutta kun he astuivat työhön kodin ulkopuolelle, lastenhoidon järjestämisestä tuli ongelma. Tässä mielessä lapset ovat olleet ainoastaan naisten lapsia (Salmi 1996, 212). Perinteisessä ajattelumallissa ajateltuna lastenhoidon ongelma syntyy vain siksi, että nainen, -äiti-, ei pysy enää paikallaan eli kotona, vaan käyttää aikaansa työntekoon eikä lastenhoitoon. Tästä voidaan tehdä myös johtopäätös, että lastenhoitoa, siihen käytetty aika sekä vastuu, on sidottu sukupuoleen, naiseen. Nopeasti ajateltuna tämä ajattelumalli on vallalla edelleenkin.

Minna Salmi (1996) jatkaa pohdintaa, joka sijoittaa äidin ja lapsen yksityiselämän alueeseen. Myös lastenhoidon järjestäminen ja siihen liittyvät ongelmat olivat perheiden – äitien – yksityisasiasia. Tällainen ajattelutapa ei ole harvinainen vielääkään. Esimerkiksi 1990-luvulla mietintönsä jättäneiden työaikalainsäädäntökomitean ja vuosilomakomitean ohessa toiminut korkean tason työaikaryhmä luonnehtii raportissaan työn ulkopuolista elämää ”yksityiselämäksi” (Kohti uusia työaikajärjestelmiä, 1992) sen sijaan että yhteiskunnalla katsottaisiin olevan joitain velvoitteita järjestää tai turvata ihmisten mahdollisuudet sekä tehdä työtä että tuottaa yhteiskunnalle uusia kansalaisia. (Salmi 1996, 213)

Tiina Sakaranaho (1992, 13-14) lainaa tutkielmassaan Birte Siimin ajatuksista (1987B, 75), joka rinnastaa familistisen ideologian ja ydinperheideologian. Hän nimittää familismiksi julkista politiikkaa ja ideologiaa, jonka tarkoituksena on tukea perhemuotoa ja perhemallia, joka perustuu miehen ja naisen avioliitolle ja heidän jälkeläisilleen. Tässä mallissa oletetaan, että nainen huolehtii pääasiassa perheestä ja mies on perheen ensisijainen elättäjä.

Siimin (1987B) näkemyksen familismista jakavat brittiläiset Barrett ja McIntosh (1982), jotka pitävät familistista ideologiaa niin sanottuna hallitsevana ideologina, joka on syväälle juurtunut koko yhteiskuntaan ja kulttuuriin. Tämä vallitseva perheideologia pitää sisällään stereotyyppisiä rooliodotuksia perheen jäsenistä. Tämä vaikuttaa monin eri tavoin työnjakoon ja valtasuhteisiin perheen sisällä ja koko yhteiskunnassa. Tämän perusteella voitaisiin olettaa, että vallitseva perheideologia ajattelee, että naisilla on yleensä aviomies ainakin osittaisena elättäjänä, ja että äitiys on naisen pääasiallinen kutsumus. Joten tätä kautta se legitimoit myös esimerkiksi naisten alhaisemman palkkatason ja muutenkin huonomman aseman työmarkkinoilla. (Barrett & McIntosh 1982, 29-34) Familistinen ja patriarkaattinen ajattelu liittyy siihen, että edelleen ajatellaan niin, että miehet päättävät perheessä ja naiset tottelevat.

Päivähoidon järjestämisen historian taustalla on ajatus, että sillä haluttiin mahdollistaa naisten kodin ulkopuolinen työssäkäynti, vaikka he saisivat lapsia. Tämä saattoi hyvin johtua siitä, että elettiin 1940-luvun loppua ja sotakorvausten maksaminen sekä jälleenrakentaminen vaativat paljon työvoimaa Suomen kokoisessa maassa. Jossain vaiheessa havaittiin, että vaikka oli päästy kahden elättäjän-malliin, oli lapsen kannalta parempi, että äiti itse jäi kotiin aluksi hoitamaan lastaan. Moni äiti olisi halunnutkin jäädä lasta hoitamaan, mutta tämä koettiin taloudellisesti kannattamattomaksi. Tähän tilanteeseen yhteiskunnan oli luotava ratkaisu. Se ei saanut olla kansantaloudellisesti liian rasittava, mutta kuitenkin sen verran houkutteleva tuki äidille, että tämä voisi jäädä kotiin ja olla huolehtimatta jatkuvasti taloudellisista tekijöistä. Tähän rakoon luotiin lasten kotihoidon tuki.

Muista pohjoismaista käsin katsottuna kotihoidon tuki on poikkeuksellinen etuus Suomessa, sillä sitä ei ole samassa laajuudessa käytetty muissa maissa. Hanna Mustilan ja Minna Stolpin (1999) tutkielmassa todetaan, että ”vastaavanlaista kotihoidon tukijärjestelmää ei ole muissa maissa, ei edes muissa Pohjoismaissa”, joten muualla on tultu jälkijunassa tässä hyvinvointivaltion mahdollistamassa etuudessa. Suomessa kotihoidon tuen voi käyttää kokonaan yksi vanhempi, mutta muissa pohjoismaissa se on tällä hetkellä lyhyempi yhdelle vanhemmalle. Pituutta voidaan muissa maissa kasvattaa, jos toinen vanhempi hoitaa myös lasta. Yleensä toisella vanhemmalla tarkoitetaan isää.

Vaikka jokaisessa pohjoismaassa on hiukan erilaiset lastenhoitojärjestelmät, ovat pohjoismaat olleet muihin länsimaihin verrattuna edelläkävijöitä yrittäessään ratkaista kahden hoitajan- mallia. Tulosten vertailu kuitenkin näiden edelläkävijämaiden välillä on hankalaa, koska tietoa ei ole aina saatavissa samaan aikaan tai tieto ei ole täysin vertailukelpoista. (Haataja 2004) Vaikka täysin vastaavaa etuutta ei löydy pohjoismaista, niin yhdestä Euroopan unionin maasta löytyy, nimittäin Saksasta. Heidän lasten kotihoidon tukeen rinnastettava etuus on nimeltään Erziehungsgeld (Kari & Markwort 2005, 25). Saksalainen poikkeaa suomalaisesta tuesta niin, että siinä on tulorajat, kun taas lasten kotihoidon tuen hoitorahan saa tuloista riippumatta. (Emt., 253)

Matti Kari ja Jari Markwort (2005, 25) kirjoittavat kirjassaan ”Sosiaaliturvajärjestelmät” eri maissa, että perhe-etuuksiin liittyvät asiat on vaikein sosiaaliturvan ala määritellä kaikissa maissa. Lapsilisät kuuluvat kiistatta perhe-etuuksien piiriin kaikissa maissa, niin myös Suomessa. Äitiysavustus voidaan lukea joko perhe-etuudeksi tai osaksi äitiysturvaa, kuitenkin yleensä sosiaaliturvaksi. Sosiaaliturvan piiriin luetaan myös lapsen hoitotuki, joka siis on suomalainen erityisetuus, jollaista

ei kovin monissa maissa ole. Kansallisesti se ilmeisesti usein luetaan sairaus- ja äitiysturvan alle (kuten ”Toimeentuloturva 2005” kirjassa), mutta EU:n koordinoitilainsäädännössä sitä kohdellaan perhe-etuutena.

Oman erillisen ongelmansa perhe-etuuksien määrittämisessä muodostavat lastenhoidon ja yksityisen hoidon tuki. Suomen liittyessä Euroopan talousalueeseen vuonna 1994, jolloin EU:n sosiaaliturvan koordinoitiasääntöä alettiin Suomessa soveltaa, tällainen etuus oli poikkeuksellinen. Sen vuoksi se saatiin EU:n komission ja muiden jäsenvaltioiden suostumuksella määritetyksi ei-sosiaaliturvaksi, jotta sitä ei tarvitsisi maksaa ulkomaille. Samoihin aikoihin Saksassa luotiin vastaavanlainen etuus eli Kindererziehungsgeld, jonka aikaisemmin mainitsin Erziehungsgeldinä, joka merkitsee samaa asiaa. Sekin tulkittiin ei-sosiaaliturvaksi, mutta sitten Euroopan yhteisöjen tuomioistuimien erään valitustapauksen yhteydessä tulkitsi sen kuitenkin perhe-etuudeksi. Suomi pysyi edelleen omassa tulkinnassaan, kunnes Suomea koskevassa vastaavassa valitustapauksessa 2002 tuomioistuin tulkitsi lasten kotihoidon tuen sosiaaliturvaksi. Näin Suomen lasten kotihoidon ja yksityisen hoidon tuki on EU:n lainsäädännön mukaan perhe-etuus, joka pitää maksaa myös ulkomaille (Toimeentuloturva 2005, 25-26.)

Vaikka tutkimuksessani tarkastelen lasten kotihoidon tuen merkitystä saajien näkökulmasta, on etuus hyvin mielenkiintoinen tarkasteltaessa sitä EU:n lainsäädännön ja sen tulkinnan näkökulmasta. Vastaavan etuuden löytyminen Saksasta osoittaa, että kehitystä samaan suuntaan voi olettaa löytyvän muistakin Euroopan maista, kuten hyvin patriarkaaliseksi mielletystä Saksasta.

Pohtiessani kokonaisuutta, mielestäni lasten kotihoidon tuen muotoutumiseen on vaikuttanut pääsääntöisesti suomalaisen yhteiskunnan eri kehitysaikajaksojen ajatusmaailmoineen ja sen pohjalta muotoutunut tuen lakikehitys. EU:n myötä tuen lakipuitteinen tulkinta on saanut laajemman tulkitsijapiirin, joka tasa-arvoistaa ulkomailta asuvat suomalaiset Suomessa asuviin tuen saajiin.

2.3 Kuntien velvoitteet päivähoiton tarjonnassa

Laki ja asetus lasten päivähoidosta (11§) säädettiin alun perin voimaan vuonna 1973 (36/1973). Laissa määritellään lasten päivähoiton muodot, tietyt laatuvedellytykset ja kuntien velvoitteet päivähoiton järjestämisessä. Päivähoitolain mukaan kuntien tehtäväksi on annettu huolehtia siitä,

että lasten päivähoitoa on saatavana kunnan järjestämänä tai valvomana siinä laajuudessa ja sellaisin toimintamuodoin, kuin kunnassa esiintyvä tarve edellyttää. Kunnalle tämän lain mukaan kuuluvista tehtävistä huolehtii sosiaalilautakunta.

Sen lisäksi, mitä lain 11 §:ssä on säädetty, kunnan on huolehdittava siitä, että lapsen vanhemmat tai muut huoltajat voivat saada lapselle kunnan järjestämän 1 §:n 2 (päiväkoti) tai 3 (perhepäivähoito) momentissa tarkoitetun päivähoitopaikan sen ajan päätyttyä, jolta voidaan suorittaa sairausvakuutuslaissa (364/63) tarkoitettua äitiys-, isyys- ja vanhempainrahaa. Lapsi voi olla päivähoitossa siihen saakka, kunnes hän siirtyy peruskoululaissa (476/83) tarkoitettuna oppivelvollisena perusopetukseen. (Finlex)

2.4 Päivähoito subjektiivisena oikeutena ja kotihoidon tuen taustaa

Vuoden 1990 alusta lukien alle kolmevuotiaiden lasten vanhemmilla on ollut ns. subjektiivinen oikeus valita lapselleen joko kunnan järjestämä päivähoitopaikka tai kotihoidontuki. Mikäli vanhemmat valitsevat kunnallisen päivähoitopaikan, kunnan velvollisuutena on järjestää kyseinen hoitopaikka. Subjektiivinen oikeus kunnan järjestämään hoitopaikkaan laajeni koskemaan kaikkia alle kouluikäisiä lapsia vuoden 1996 alusta lähtien. Samassa yhteydessä astui voimaan asetus, jonka perusteella kunnan on tarjottava hoitopaikka neljän kuukauden kuluessa siitä, kun vanhemmat hakevat hoitopaikkaa. Aiemmin tämä velvoite oli kuuden kuukauden pituinen. Jos päivähoitotarve johtuu työllistymisestä, opinnoista tai koulutuksesta, päivähoitopaikka tulee tarjota kahden viikon kuluessa hakemuksen jättämisestä. (Palokangas 1999, 16.) Vuoden 1996 alusta voimaan säädetty päivähoito-oikeuden ulottaminen kaikkiin alle kouluikäisiin lapsiin on merkinnyt kuntien päivähoitomenojen kasvua. Koska kuntien menot ovat olleet tältä osin jatkuvasti kasvussa, voidaan olettaa, että kotihoidon tukea pidetään kuntien kannalta positiivisena asiana, sillä sen kustannukset ovat pienemmät kuin päivähoitolaitosten.

Tarkasteltaessa päivähoitotarpeen ja kotihoidon tuen taustoja sekä historiaa rinnakkain, voidaan havaita, että tuen virallinen historia ei ole vielä kovin pitkä. Ensimmäinen laki lasten kotihoidon tuesta astui voimaan vuonna 1985. Sitä ennen se oli kuntien itse rahoittama tukimuoto, joka vuodesta 1980 alkaen tuli valtionavun piiriin (Anttonen 1999, 11). Kotihoidon tuen kehitys on tapahtunut päivähoitotarpeen kehityksen rinnalla, vaikkakin päivähoitotarpeen lakisääteinen asema on vanhempi kuin kotihoidon tuen. Lasten päivähoito lakisääteistettiin jo vuonna 1973. Sitä ennen päivähoito oli

säädely puutteellisesti ja vanhentuneesti mm. lastensuojelulain (17.1.1936/52) ja lastentarhain valtioapulain (11.11.1927/296) nojalla.

Monien mielestä vuonna 1973 säädetty lasten päivähoitolaki säädettiin liian myöhään, koska päivähoito-ongelma oli syntynyt jo paljon aiemmin. Tämä johtui naisten ansiotyössä käynnin räjähdysmäisestä kasvusta ja epätasaisesti sijoittuneesta päivähoitosta (Hietala 1990, 2). Hallitus reagoi lasten päivähoitopaikkapulaan 1970-luvun loppupuolella, mutta siitä huolimatta hoitopaikkoja oli liian vähän suhteessa tarpeeseen.

Kotihoidon tuki puolestaan juontuu 1940-luvun lopulle, jolloin puhuttiin äidinpalkasta. 1970- luvun hoitopaikkojen lisäämisen rinnalle vaadittiin myös yhteiskunnan tukea niille perheille, jotka hoitivat itse lapsensa kotona. Äidinpalkan historia löytyy köyhäinhoidosta ja sen kautta annetuista avustuksista vähävaraisille lapsiperheille sekä yksinhuoltajäideille. Saara Tuomaala on tutkinut Virginia Woolfin feministi-utopistista pamflettia ”Three Guinea”, missä kirjailija Woolf tuo Tuomaalan mukaan esille, ”että äideille ryhdyttäisiin yhteiskunnan toimesta maksamaan palkkaa yhteiskuntapalvelusta (Tuomaala 1997, 21), sillä ”sen merkitys yhteiselle taistelulle olisi mittaamaton”(GT 200-201). Voisi ajatella, että Woolf kirjoitti jonkinlaisesta äidinpalkan vastineesta jo 1930-luvun brittiyhteiskunnassa, vaikka yleensä hän käsitteli naista ennemminkin sorrettuna sukupuolena miehiin verrattuna, eikä pelkästään äiteinä. Tästä johtuen viittauksessa on alkuperäiskirjoittaja käyttänyt sanaa taistelu.

Jos tänä päivänä äidinrooli on aliarvostettu ”ammatti” naisille, kuten Tuomaalan artikkeli esittää, ei koulutus- ja työura ollut toivottava tavoite naisille viime vuosisadallakaan. Vaikka miehiltä vaaditaan tänä päivänä tasa-arvoa, pehmeitä arvoja ynnä muuta sellaista, eivät naisillekaan esitetyt vaatimukset länsimaissa ole olleet aina johdonmukaisia

2.5 Mitä kotihoidon tuki on

”Suomen kielen perussanakirjan” (1990) ensimmäisessä osassa kotihoito määritellään hoitona kotona ja lasten kotihoidon tuki perheen huoltajalle maksettavan rahallisena tukena, jolla pyritään tukemaan pienten lasten hoitamista kotona (Suomen kielen perussanakirja 1990, 545). Alle kouluikäisen lapsen vanhemmilla tai muulla huoltajalla on oikeus saada lapselleen kunnan järjestämä päiväkotitai perhepäivähoitopaikka. Vaihtoehtona kunnan järjestämälle päivähoitolle

vanhemmat voivat valita muun hoitotavan. Muita hoitotapoja on valita yksityinen hoitopaikka tai vanhempi voi itse hoitaa lastaan kotona, kuten edellä mainitussa sanakirjan määrittelyssä todetaan, ja hoitaja voi myös olla joku muu henkilö kuin äiti tai isä.

Jos vanhemmat päättävät hoitaa lasta itse, voi silloin hakea Kelan lasten kotihoidon tukea. Sitä saa, jos hoidettava lapsi on alle kolmivuotias. Toinen tukimuoto on yksityisen hoidon tuki, jos vanhemmat haluavat lapsen yksityiseen hoitoon. Kotihoidon tukea ja yksityisen hoidon tukea ei voinut saada samaan aikaan tutkielmani aineistoa kerätessä, mutta se tuli mahdolliseksi 1.4.2007 alkaen. (www.kela.fi 11.4.2007) Näiden kahden edellä mainitun tuen edellytyksenä on se, että lapsi ei ole missään kunnan järjestämässä päivähoitossa.

Lasten kotihoidon tuki mahdollistaa jommankumman vanhemman jäämisen kotiin lasta hoitamaan. Ajatuksen takana on ollut alun perin, että tämä vanhempi on äiti ja tästä johtuen se on saanut sekä kiitosta että myös kritiikkiä. Sen on koettu olevan naisille epäedullinen, koska se on esimerkiksi hyvin pieni muihin etuuksiin nähden. Toinen näkökanta katsoo, että kotihoidon tuen turvin kunta saa halvan hoitopaikan lapselle. Tämä johtuu siitä, että kunnallinen hoitopaikka maksaa kunnalle moninkertaisesti yhden lapsen kotihoidon tukeen verrattuna kuukaudessa.

Tällä hetkellä monia lapsiperhejärjestöjä puhututtaa tasaraha-malli. Se on esiintynyt keskusteluissa, jotka käsittelevät sitä, että vanhempi tai vanhemmat voisivat itse päättää, minkä hoidon lapselleen haluavat. Malli olisi ehkä toteutettavissa nostamatta kuntien menoja, mutta valtion ja kunnan varat kohdentuvat lakien puitteissa mahdollisiin vaihtoehtoihin päivähoitomuotoja järjestellessä niin kauan kuin nykyiset lait ovat voimassa. Aktiivisella kansalaistoiminnalla vanhemmilla on mahdollisuus vaikuttaa päätöksentekoon, mutta se vaatii pitkäjänteisyyttä, jotta muutoksia voisi tapahtua.

Tasaraha-mallissa vanhemmat saavat tietyn summan rahaa ja maksavat sillä lapselleen päivähoidon. Jäädessään itse kotiin vanhemmat ansaitsevat oman palkkansa veroineen sekä sosiaalimaksuineen, johon kuuluu myös eläkekulut. Tällä tavoin se henkilö, joka lasta hoitaa kotona, tuntisi työnsä arvokkaaksi, mitä se tietysti onkin. Moni useampi lapsinen perhe kokee, että tekee ihan samaa työtä kuin perhepäivähoitaja, mutta omien lastensa kanssa, ja kuitenkin saa paljon pienemmän korvauksen siitä. Päättäjät näissä tapauksissa vetoavat siihen, että se on ollut kotona olevan huoltajan oma valinta jäädä kotiin.

Kotihoidon tuen tarkoitus on ollut mahdollistaa vanhempien erilaisia valintoja lasten päivähoidon osalta. Toisenlaisiakin näkökulmia on, mutta niistä tarkemmin myöhemmin.

2.5.1 laki kotihoidon tuesta

Laki lasten kotihoidon ja yksityisen hoidon tuesta 20.12.1996/1128

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1§ Lain soveltamisala

Tässä laissa säädetään oikeudesta lasten päivähoidosta annetun lain (36/73) 1§:n 2 tai 3 momentissa tarkoitettulle päivähoitopaikalle vaihtoehtoiseen lapsen hoidon järjestämiseksi suoritettavaan taloudelliseen tukeen. (www.finlex.fi 31.1.2006)

Laki sanoo, että jos lapsenhoito järjestetään muulla tavalla kuin kunnan järjestämin päivähoitotavoin, vanhemmat tai muut yhteistaloudessa elävät huoltajat saavat taloudellista tukea hoitojärjestelyihin. Perhe ja hoidon tuottaja, jotka ovat oikeutettuja lasten kotihoidon tai yksityisen hoidon tukeen, määritellään pykälässä 2.

Pykälässä 3 (23.12.1999/1291) käsitellään hoitomuodon valintaa:

Tässä laissa tarkoitettun tuen saamisen edellytyksenä on, että lapsen vanhemmat tai muut huoltajat eivät valitse lasten päivähoidosta annetun lain 11a §:n 1 momentin mukaista päivähoitopaikkaa ja että lapsi tosiasiallisesti asuu Suomessa. (www.finlex.fi 31.1.2006)

Pykälä jatkuu sillä, että lapsen ei välttämättä tarvitse oleskella Suomessa, jotta tuen saa. Erilaiset tilanteet EU:n alueella, kuten liikkuvat työntekijät, itsenäiset ammatinharjoittajat ja heidän perheenjäsenensä ovat oikeutettuja neuvoston asetuksen (ETY) N:o 1408/71 perusteella. (19.11.2004/985) Tämä lainkohta perustuu siihen, että suomalaiset EU:n lakien mukaan voivat liikkua vapaasti Euroopan alueella työn perässä. Laki määrittelee ne, joilla on oikeus kotihoidon tukeen. Tukeen on oikeus alle kolmivuotiaalla lapsella tai jos lapsi kuuluu samaan perheeseen alle kolmivuotiaan hoitorahaan oikeuttavan ja samalla tavalla hoidettavan lapsen kanssa.

Haastatteluissa nousi esille perhekoon käsite. Laissa lasten kotihoidon ja yksityisen hoidon tuesta, on lain kohdassa 5§ monen ihmisen mielestä ristiriitainen perhekokomääritys. Hoitolisää ja oikeutta siihen määritellään tulorajojen mukaan ja tulorajaa määrättäessä huomioidaan perheen koko. Huomion ja keskustelun arvoinen asia on se, että perheen koossa otetaan huomioon perheen lapsista enintään kaksi, joiden tulee lisäksi olla lasten päivähoidosta annetun lain 11a §:n mukaisen valintaoikeuden piirissä. (www.finlex.fi 31.1.2006)

Lain kohta, että lasten tulee olla alle kouluikäisiä, on looginen. Mutta ymmärrettävää on se mielipaha, että jos perheessä on useampi kuin kaksi alle kouluikäistä ja määritellään oikeutta hoitolisään, niin ei huomioidakaan välttämättä todellista perhekokoa. Tuen hakijalle todellinen perhekokoa voi olla suurempi kuin neljä henkilöä. Haastatteleman äidit, joilla oli enemmän kuin kaksi lasta, olivat hyvin pahoillaan siitä, että heidän perhettään ei huomioida erilaisissa perheen määrittelyissä kokonaan. Sama asia pätee silloin, kun esimerkiksi hotellin tai huvipuistot antavat perhealennuksia, mutta se koskee 2 aikuista sekä yhtä tai kahta lasta. Viranomaisen häivyttää jonkun perheenjäsenen pois perheestä suuremmasta kuin neljän hengen perheestä, niin se herättää keskustelua lain heikkoudesta. Toisaalta sillä on haluttu yksinkertaisesti estää se, että ihmiset eivät hanki lapsia vain rahan takia.

2.5.2 Kelan määritelmä lasten kotihoidon tuesta

Lasten kotihoidon tuen saamisen edellytyksenä on, että perheessä on alle 3-vuotias lapsi, joka ei ole kunnan järjestämässä päivähoitossa. Kotihoidon tukea maksetaan myös perheen muista alle kouluikäisistä lapsista, jotka hoidetaan samalla tavalla. Pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevista lapsista kotihoidon tukea maksetaan kuitenkin sen vuoden heinäkuun loppuun saakka, jolloin lapsi täyttää 7 vuotta.

Tuki voidaan myöntää heti vanhempainrahan tai vanhempainrahakauden jälkeen pidetyn isyysrahakauden päätyttyä. Sitä maksetaan, kunnes nuorin lapsi täyttää kolme vuotta tai siirtyy kunnan järjestämään päivähoitoon, tai perhe valitsee yksityisen hoidon tuen. Lasta voi hoitaa jompikumpi vanhemmista tai esimerkiksi sukulainen tai yksityinen päivähoitajan tuottaja.

Lasten kotihoidon tukeen kuuluu hoitoraha, joka maksetaan erikseen jokaisesta tukeen oikeuttavasta lapsesta. Hoitolisä sen sijaan maksetaan vain yhdestä lapsesta. (www.kela.fi 8.11.2)

2.5.3 Tuen määrä ja tulorajat 2005

Vanhemmat voivat saada lastenhoitoa varten Kelalta erilaisia taloudellisia tukia riippuen millaisen lastenhoidon he valitsevat. Seuraavaksi esittelen lasten kotihoidon tuen määrän ja tulorajat 2005, joiden perusteella kotihoidon tuen suuruus määräytyy. Esittelen myös yksityisen hoidon tuen, jotta kotihoidon tuen määrää voisi verrata johonkin toiseen vaihtoehtoon. Lasten yksityisen hoidon tuki eroaa kotihoidon tuesta sen verran, että sitä voi saada myös alle kouluikäinen lapsi. Tutkielman valmistuessa kotihoidon tukeen on tullut muutoksia sisaruksista maksettavaan tukeen 1.4.2007 alkaen sekä siihen että jatkossa sama talous voi saada samanaikaisesti lasten kotihoidon tukea että yksityisen hoidon tukea poiketen vuodesta 2005, jolloin tutkimusaineisto on kerätty.

Lasten kotihoidon tuen hoitoraha on 294,28 euroa kuukaudessa. Se maksetaan yhdestä alle kolmivuotiaasta lapsesta. Alle kolmivuotiaista sisaruksista maksetaan lisäksi 84,09 euroa (1.4.2007 alkaen 94,09 euroa) ja muista alle oppivelvollisuusikäisistä sisaruksista 50,46 euroa (1.4.2007 alkaen 60,46 euroa).

Hoitorahan lisäksi mahdollisesti tuleva hoitolisä määräytyy perheen tulojen mukaan. Sitä maksetaan vain yhdestä lapsesta ja sen määrä on enintään 168,19 euroa kuukaudessa. Tutkielman aineiston keruun ajankohtana jos lasta ei hoidettu itse kotona, vaan laitettiin esimerkiksi yksityiseen hoitopaikkaan, saattoivat vanhemmat anoa Kelalta lasten yksityisen hoidon tukea. 1.4.2007 alkaen vanhemmat voivat anoa molempia tukia samanaikaisesti, jos perheessä on kotona kotihoidon tuella hoidettava alle 3-vuotias lapsi ja päivähoitoon oikeutettu sisarus, joka on kodin ulkopuolella hoidossa ja saa lasten yksityisen hoidon tukea (www.kela.fi 11.4.2007).

Erziehungsgeld, joka on Saksan lasten kotihoidon tukea vastaava etuus, määräytyy suomalaisesta poiketen kahteen maksutapaan ja erisuuruiseen summaan. Sen suuruus on joko 300 euroa kuukaudessa 24 kuukauden ajan tai 450 euroa kuukaudessa 12 kuukauden ajan, jos perheen kokonaisansio on alle 30 000 euroa vuodessa. Yksinhuoltajalle raja on 23 000 euroa vuodessa (Kari & Markwort 2005, 253). Verrattaessa Suomen tuen määrään saksalainen häviää selvästi tuen kestossa ja myös lopulta kokonaismäärässä.

Lasten yksityisen hoidon tuen hoitoraha on 137,33 euroa lasta kohden kuukaudessa. Hoitolisä määräytyy perheen bruttotulojen mukaan. Sitä maksetaan erikseen jokaisesta yksityisen hoidon tukeen oikeuttavasta lapsesta, ja sen määrä on enintään 134,55 euroa lasta kohden kuukaudessa. Jos

lapsi on kunnan järjestämässä osapäiväisessä esiopetuksessa tai aloittaa koulun 6-vuotiaana, hoitorahaa maksetaan 58,87 euroa kuukaudessa ja hoitolisä puolitetaan. (www.kela.fi 7.11.2005)

Kela maksaa myös osittaista hoitorahaa. Sitä maksetaan 70 euroa kuukaudessa osittaisen hoitovapaan ajalta alle 3-vuotiaan vanhemmille sekä peruskoulun ensimmäisen ja toisen luokan oppilaiden vanhemmille. Lisäksi sitä maksetaan vanhemmalle, jonka lapsi osallistuu oppivelvollisena esiopetukseen. Oikeus etuuteen on pidennetyn oppivelvollisuuden piiriin kuuluvan lapsen vanhemmilla myös kolmannen perusopetusvuoden ajan (www.stm.fi 23.2.2006). Osittainen hoitoraha mahdollistaa vanhemman palaamisen työelämään esimerkiksi lyhennetyin työpäivin.

Osittaista hoitorahaa voivat saada vanhemmat yhtä aikaa, jos edellä esitetyt ehdot täyttyvät ja vanhemmat hoitavat lasta eri aikaan, esimerkiksi toinen iltaisin ja toinen viikonloppuisin. Tukea voi saada myös samanaikaisesti yksityisen hoitotuen kanssa, mutta ei silloin jos saa kotihoidon tukea ja toinen vanhemmista hoitaa lasta kotona. Ryhmähaastattelussa ei erikseen käsitelty tai otettu esiin osittaista hoitorahaa, mutta se on yksi Kelan tukimuoto lastenhoidossa, mitä on mahdollista hakea, jos hakija sen ehdot täyttää. (www.kela.fi 11.4.2007)

Lasten kotihoidon tuen sekä yksityisen hoidon tuen hoitolisä esiteltynä taulukkomuodossa.

Lasten kotihoidon tuen sekä yksityisen hoidon tuen hoitolisä määräytyy perheen bruttotulojen ja perheen koon mukaan seuraavasti:

Taulukko 1. Tuen määrä ja tulorajat.

Perheen koko henkilöä	Tulot, joilla saa täyden hoitolisän	Vähennysprosentti	Tulot, joilla ei saa kotihoidon tuen hoitolisää	Tulot, joilla ei saa yksityisen hoidon tuen hoitolisä
2	1160 e/kk	11,5	2622,48 e/kk	2329,96 e/kk
3	1430 e/kk	9,4	3219,21 e/kk	2861,33 e/kk
4	1700 e/kk	7,9	3828,93 e/kk	3403,11 e/kk

(www.kela.fi 7.11.2005)

2.5.4 Käyttäjämäärät ja käyttäjät

Taulukko 2. Kelan tilastoja käyttäjämääristä ja käyttäjistä vuosilta 2000-2004.

10.11.2005

Pienten lasten kotihoidon tuen saajat tuenosittain vuoden lopussa koko maassa ja Tampereella (viiveellä)

Kotihoidon tuki koko maassa								
	Miehet				Naiset			
Vuosi	Hoitoraha	Hoitolisä	Kuntalisä	Saajat	Hoitoraha	Hoitolisä	Kuntalisä	Saajat
2000	1871	1510	399	1976	62080	58050	12117	70570
2001	1864	1432	442	1956	61064	54622	13183	68866
2002	1929	1408	506	2026	62008	51994	13604	67614
2003	2046	1445	560	2156	60118	49610	13496	66718
2004	2034	1350	624	2132	59632	46851	14909	65834

Kotihoidon tuki Tampereella								
	Miehet				Naiset			
Vuosi	Hoitoraha	Hoitolisä	Kuntalisä	Saajat	Hoitoraha	Hoitolisä	Kuntalisä	Saajat
2000	56	45	0	58	2153	1949	4	2430
2001	54	41	0	56	2064	1808	1	2320
2002	59	41	0	59	2146	1727	2	2278
2003	64	44	0	64	1960	1604	2	2172
2004	64	43	0	68	1937	1521	2	2121

Lähde: Siljovuo, 10.11.2005 Kela.

Yllä olevasta taulukosta nähdään, kuinka paljon kotihoidon tuen saajia on ollut kunkin vuoden lopussa ajalla 2000-2004. Positiivista on nähdä, että miesten osuus on kasvanut joka vuosi, vaikkakin vain hyvin vähän. Yllättävää taulukossa on se, että kotihoidon tuen saajissa naisten osuus on vähentynyt, niin valtakunnallisesti kuin Tamperetta erikseen tarkasteltaessa.

Kun hoitorahan suuruutta tarkastellaan valtakunnallisesti ja Tampereen näkökulmasta, voidaan päätellä, että tuen saajat ovat pienituloisia. Koska kotihoidon tuen saannille on tietyt tulorajat, tämä tieto on hyvin looginen ja arvattavissa, taulukko vain vahvistaa sen.

Seuraavassa taulukossa nähdään tuen saajat koko vuoden osalta.

Taulukko 3. Naisten ja miesten osuudet eri tukiosien saajajämäärissä 2000-2004.

Pienten lasten kotihoidon tuen saajat tuenosittain vuoden aikana koko maassa ja Tampereella

Kotihoidon tuki koko maassa								
	Miehet				Naiset			
Vuosi	Hoitoraha	Hoitolisä	Kuntalisä	Saajat	Hoitoraha	Hoitolisä	Kuntalisä	Saajat
								111
2000	4 547	3 635	1 026	4 719	107 086	91 386	22 242	344
								110
2001	4 461	3 348	1 067	4 615	106 515	87 717	23 742	363
								109
2002	4 579	3 345	1 162	4 742	105 926	84 190	24 617	234
								109
2003	4 893	3 368	1 317	5 081	106 447	82 021	25 280	988
								110
2004	4 972	3 374	1 456	5 160	106 865	79 976	27 488	497

Kotihoidon tuki Tampereella								
	Miehet				Naiset			
Vuosi	Hoitoraha	Hoitolisä	Kuntalisä	Saajat	Hoitoraha	Hoitolisä	Kuntalisä	Saajat
2000	148	118	4	154	3 756	3 141	23	3 871
2001	155	126	2	159	3 676	2 949	25	3 791
2002	143	102	0	148	3 722	2 849	30	3 794
2003	150	98	2	152	3 607	2 716	38	3 706
2004	153	101	1	158	3 633	2 667	38	3 716

Lähde: Siljovuo, 10.11.2005, Kela.

Taulukko 3 osoittaa, kuinka paljon tuen saajia on ollut koko vuoden aikana koko maassa ja Tampereella. Siinä ei ole oleellista eroavaisuutta verrattuna taulukko 2:een. Tuen saajissa naisten osuus on nähtävissä tässäkin laskevana ja miesten määrä hienoisesti kasvavana. Miesten osuuden kasvu tuen saajissa voidaan olettaa johtuvan siitä, että yhteiskunnallinen ilmapiiri on muuttunut myönteisemmäksi koti-isyyttä kohtaan. Tämä on ollut lain puitteissa mahdollista jo jonkin aikaa, sillä kotihoidon tuen saantiajan voi käyttää jompikumpi vanhempi, eikä sitä ole sidottu sukupuoleen.

Toinen näkökulma miesten kasvavaan osuuteen voi johtua myös jostain muusta kuin positiivisesta yhteiskunnallisesta ilmapiiristä. Pitäisi pohtia esimerkiksi voisiko se johtua mahdollisesti työttömyydestä tai joidenkin alojen pienipalkkaisuudesta.

2.5.5 Kehityssuunta tulevaisuudessa

Lasten kotihoidon tuen kehityssuunta tulevaisuudessa on vielä auki. Taloudelliselta kannalta tarkasteltuna suunta voi olla ihan yhtä hyvin alaspäin kuin ylöspäinkin. Tämä johtunee siitä, että etuuskien rahamäärä usein määräytyy talouden kehityksen myötä. Tällä hetkellä voidaan vain toivoa, että etuuden rahallinen määrä ei enää laske, kuten sille kävi 1990-luvun laman aikana ja sen jälkimainingeissa. Tuen suotuisan kehityksen kannalta olisi toivottavaa, että suomalaisten työllisyys ja sen myötä verotulot kasvaisivat, jotta olisi jotain, mistä jakaa tulonsiirtoja esimerkiksi juuri lasten kotihoidon tuen muodossa. Tuen hakijoiden keskuudessa lasten kotihoidon tukea ei koeta realistisena vaihtoehtoisena tulomuotona työstä saatuun palkkaan nähden. Vaikka lasten kotihoidon tuesta keskusteltaisiin siitä näkökulmasta, että se mahdollisesti olisi niin suuri, että se olisi realistinen vaihtoehto palkkatulolle, ei historiaan peilattuna ole uskottavaa olettaa kehityksen menevän siihen suuntaan. Tämän oletuksen uskoisi olevan aika lähellä totuutta, jos tarkastellaan tuen yleisyyttä pohjoismaalaisittain sekä eurooppalaisittain, niin sille ei ole vaihtoehtoja monessakaan maassa.

Toisaalta jos tarkastelemme lasten kotihoidon tukea Mirrka Nummelan (1995, 39-40) kandidaatin tutkielmassa ”Lasten kotihoidon tuki suomalaisessa yhteiskunnassa”, hän toteaa tuella olevan tulevaisuutta, koska se on tuen kehityksen lähtökohdista katsottuna lunastanut paikkansa. Edellä olen puhunut siitä, että tuen saajat haluavat tuen olevan enemmän niin sanotusti palkan kaltainen,

mutta se ei ole ollut tuen tarkoitus. Mirkka Nummela jatkaa, että lasten kotihoidon tuki katsottiin osaksi pienten lasten hoitojärjestelyjä eikä suinkaan korvaukseksi äidin kotona suorittamasta työstä. Hän on vielä ottanut esille Raija Hietalan (1990) pro gradu-tutkielman lasten kotihoidon tuesta, jossa todetaan, että kuitenkin 1980-luvulle asti yksi lasten kotihoidon tuen tärkeimpiä perusteluita oli korvauksen antaminen äidille kotona suoritetusta työstä.

Tätä ristiriitaisuutta ei voi kuin ihmetellä ja katsoa, kuinka kauan tällainen keskustelu jatkuu. Tuen tulevaisuutta ajateltaessa voidaan kysyä, kuinka paljon lasten kotihoidon tukea sitten tulisi laajentaa tai kehittää? Mielestäni tuen pitäisi säilyä sellaisenaan tai sitten korvausjärjestelmä tulisi organisoida kokonaan uudelleen. Tuen kehittämisessä yksi askel on otettu, kun 1.4.2007 alkaen vanhemmat, joilla on alle 3-vuotias lapsi, ovat voineet hakea kotihoidon tuen lisäksi yksityisen hoidon tukea, jos ovat halunneet laittaa alle 3-vuotiaan lapsen sisaruksia yksityiseen päivähoitoon, vaikka nuorinta on hoidettu kotona. Tässä kohtaa kuitenkin voidaan miettiä, minkä takia ei muita lapsia hoidettaisi kotona sen yhden alle 3-vuotiaan rinnalla. Joku voi ajatella sitä äidin laiskuudeksi tai itsekkyydeksi, mutta toisaalta näin äiti tai muu kotona oleva huoltaja, jaksaa paremmin myös muiden lasten kanssa lasten ollessa kotona päivähoitoajan ulkopuolella. Joku äiti voi myös perustella valintaansa sillä, että esimerkiksi esikoisen kanssa ei ole aikoinaan osannut nauttia tämän vauva-ajasta. Tämä on johtunut mahdollisesti siitä, että tuoreena äitinä on paniikinomaisesta käyttäytymisestä johtuen huolehtinut vauvan kaikista tarpeista ja unohtanut nauttia itse vauvasta sekä äitiydestä ja nyt toisen kohdalla sitä haluaa toimia toisin.

3. TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

3.1 Tutkimusongelma

Tutkimusongelmaa, sen lähtökohtia ja perimmäistä tarkoitusta pohtiessani olen päätenyt pitäytyä mahdollisimman yksinkertaisessa muodossa. Juha T. Hakala (1999, 79) on todennut hyvin, että, ” Ettei yksikään gradu ole Kölnin tuomiokirkko, eikä siis sinunkaan tulisi tuntea itseäsi sellaisen rakentajaksi gradua tehdessäsi”, vaikka koin jossain vaiheessa kirjoittamisen olevan niin raskasta, että ihan kuin ylleni olisi langennut kyseisen mahtavan rakennuksen varjo. Hyväksyttävän tutkimusongelman asettaminen ja siinä onnistuminen on yksi tärkeimmistä pohjatöistä, jotta tutkielma lopulta onnistuisi ja johtaisi kelvolliseen sekä tutkielman määritelmät täyttävään lopputulokseen. Olen pyrkinyt miettimään tutkimusongelmani kysymyksiä siitä lähtökohdasta, mihin kysymyksiin haluaisin löytää vastauksia ja mitä asioita tutkielmallani haluaisin tuoda esille.

Tutkielmani pyrkii vastaamaan seuraaviin kysymyksiin: Miten kotiäidit ovat kokeneet lasten kotihoidon tuen ja sen vaikutukset arkielämän ratkaisuihin? Tämä kysymys on tutkielman lähtökohtana. Mutta jos lasten kotihoidon tuki vaikuttaa äitien päätöksentekoon, niin haluan tietää vaikuttaako lasten kotihoidon tuki kaikkien äitien ratkaisuihin? Ja lisäksi onko tuen merkitys mahdollisesti taloudellinen vai symbolinen (vai molempia)? Jos sillä on merkitystä vain joissain tapauksissa, niin aineistolle voidaan esittää seuraava kysymys: onko lasten kotihoidon tuella merkitystä vain osalle äideistä heidän arkielämän ratkaisuisaan? Vai onko mahdollisesti niin, että lasten kotihoidon tuki ei vaikuta ollenkaan äitien kotiin jäämistä koskeviin ratkaisuihin?

Kuvaan näitä ongelmia käyttäen tutkimuksen viitekehystenä lasten kotihoidon tuen määrittelyä, sen historian ja erilaisten suhtautumistapojen näkökulmia. Nostan esille myös kotiäitiyden, suhtautumisen siihen ja kotiäitiyden aseman suomalaisessa yhteiskunnassa. Pyrin myös siihen, että tutkimustulokset tuovat esille lasten kotihoidon tuen taloudellisen merkityksen tuen saajille.

Asetelmaltaan tutkimukseni lähtökohta on hyvin perinteinen, mutta avoin. Avoimella tarkoitan, että en lähde laput silmillä suuntaamaan ennakoita määrättyä päämäärää kohti, vaan pyrin näkemään myös mahdolliset uudet näkökulmat ja tarkastelutavat lasten kotihoidon tuesta. En myöskään halua missään tapauksessa laittaa lasten kotihoidon tuen käyttäjiä yhteen muottiin tai erilaisiin kategorioihin, sillä sellainen on hyvin vaikeaa. Tutkimukseni tulen tekemään teemahaastattelun

keinoin. Teemahaastattelun avulla etsin vastauksia sellaisiin kysymyksiin, kuten miten kotiäitiys koetaan ja millä tavoin se vaikuttaa äitien elämään. Tällä hetkellä lasten kotihoidon tuella oleva äiti ei välttämättä koe olevansa kotiäiti, vaan uraihminen, joka on väliaikaisesti kotona. Vaikka pyrin välttämään kategoriointeja vastauksia analysoidessani, niin en jätä sitä tekemättä, jos sellaisia aineistosta nousee esille.

Tutkimusongelmaa ja -kysymyksiä pohdittaessa avainsanoiksi ovat nousseet lasten kotihoidon tuki ja äiti. Kotihoidon tuen olen pyrkinyt selittämään ja aukaisemaan kappaleessa 2.3 ja 2.4. Äiti-sanan selitys löytyy Suomen kielen perussanakirjan (1994) kolmannesta osasta, joka kuuluu niin, että äiti on nainen suhteessa lapseensa tai lapsiinsa. Itse äiti-sanaa käytän sen vanhimmassa merkityksessä tässä tapauksessa, ja tarkennan sitä vielä niin, että hän on myös synnyttänyt henkilö. Ei kuitenkaan pidä unohtaa, että äiti-sana ei ole varattu yksinoikeudella synnyttäneiden äitien käytettäväksi, vaan heitä ovat myös esimerkiksi adoptioäidit ja sijaisäidit.

3.2 Tutkimusmenetelmät

Mietittäessä erilaisia haastattelutilanteita, ei tule ajatelleeksi, että se ei ole ollut alkujaan mikään itsestään selvä tutkimusmuoto. Tänä päivänä tutkimushaastatteluja tehdään hyvin monella tavalla, esimerkiksi puhelimitse, haastateltavan kanssa erikseen sovitulla tavalla tai kadulla ohikulkijoilta kysellen. Suhtautumisemme näihin eri muotoihin riippuu henkilön mahdollisesta yleisestä suhtautumisesta haastatteluihin, mielentilasta tai muista olosuhteista. Jos haastattelun puitteissa meitä lähestyy esimerkiksi viranomainen tai muu arvostettu taho, suhtaudutaan siihen myönteisemmin, kuin siihen jos gallupin tekijä lähestyy puhelimitse. Riippumatta siitä, kuka haastattelun merkeissä lähestyy, niin se on tilanne ja asenne, joka ratkaisee, ärtyykö lähestyttävä henkilö vaiko ei, mutta emme koe tilannetta kummalliseksi. Kun tarkastelemme haastattelun historiaa, se ulottuu ainoastaan 1800-luvun lopulle, jolloin se alkoi saada jalansijaa yhteiskuntatieteissä tiedon keräämisen menetelmänä. Marja Alastalo (2005) on artikkelissaan kirjoittanut Mark Benneytä ja Everett C. Hughesia (1956) lainaten, että haastattelujen ja kyselyiden käyttö edellyttää monia asioita paitsi tutkimukselta myös tutkittavalta yhteiskunnalta. Jo 1950-luvulla todettiin, että haastattelu ei olisi ollut mahdollinen yhteiskunnassa, jossa pidetään outona, että joku lähestyy tuntematonta ihmistä ja pyytää lupaa keskustella henkilökohtaisista asioista. Joten nyt haastattelua hyödynnettäessä tutkimusaineiston keruutapana voidaan vain kiittää niitä ihmisiä, jotka ovat sen uraa uurtavalla tavalla tuoneet osaksi ihmisten arkielämää. Moni tieteen tutkimus ja

tutkielma olisi jäänyt tekemättä ja tutkimatta ilman haastattelujen itsestänselvyyttä länsimaisissa yhteiskunnissa tutkittaessa yhteiskunnan erilaisia muutoksia.

Jari Eskola ja Jaana Vastamäki (2001, 24) ovat osuvasti kirjoittaneet, ”että kun halutaan tietää mitä joku ajattelee jostakin asiasta, kaikkein yksinkertaisinta ja tehokkainta on tietenkin kysyä sitä häneltä. Näinhän toimimme useimmiten arkielämässäkkin; kysymme aamulla suoraan kumppaniltamme, vieläkö hän rakastaa minua, emmekä anna hänelle aamulehden välissä kyselylomaketta”. Usein, kun ihminen siis haluaa johonkin asiaan vastauksen, hän esittää kysymyksen kohdeihmiselleen ja saa suoran vastauksen. Mutta tutkimusta tehdessä ei voida toimia näin suoraan, koska ei löydy välttämättä tuttuja ihmisiä, joilta saisi mieltä askarruttavaan asiaan vastausta. Tehtäessä tutkimusta ventovieraiden henkilöiden kanssa joutuu muodostamaan jonkin ennalta määrätyn suhteen tilanteessa toimiviin henkilöihin. Edellä mainittua tilannetta ihmisten välillä kutsutaan keskusteluksi. Keskustelutilanteita on erityyppisiä ja tässä tapauksessa me käytämme keskustelun pohjana haastattelun alkuasetelmaa. Erilaisilla haastattelutavoilla voidaan selvittää, mitä ihminen ajattelee jostain tietystä asiasta, ja mikä on mahdollisesti syy tähän ajatukseen.

Haastatteluun tarvitaan kaksi tai useampi ihminen, jotka ovat jonkinlaisessa vuorovaikutustilanteessa keskenään ja joilla on valmiiksi määritellyt roolit haastattelijana ja haastateltavana. Haastattelu tapahtuu harvoin spontaanisti. Haastattelu on yleensä ennalta suunniteltu tilanne, jonka alulle panija on haastattelija. Haastattelija tuntee yleensä etukäteen oman roolinsa, mutta haastateltavat taas tiedostavat oman roolinsa haastattelun edetessä ja mukautuvat tilanteeseen sen mukaan, jolleivät ole aikaisemmin olleet haastateltavina. (Eskola & Vastamäki 2001, 24,30).

Haastattelu ei välttämättä suju ongelmitta, vaan sen kuluessa voi tapahtua keskustelijoiden välillä esimerkiksi väärinkäsityksiä. Haastattelijan tulisi esittää kysymyksensä yksinkertaisesti ja selkeästi, jotta väärinymmärryksen vaaraa ei syntyisi. Jos haastattelija epäilee yhtään, että haastateltava ei ole ymmärtänyt kysymystä, tulisi hänen se varmistaa haastateltavalta ja esittää kysymys uudestaan. Tämä on hyvin tärkeää, koska haastateltavan ymmärtäessä kysymykset väärin, haastattelija saa väärää informaatiota tutkimustaan varten ja samalla menee kummankin osapuolen aika hukkaan.

Haastattelua varten haastattelija tarvitsee haastateltavan tai haastateltavia. Heidät tavoitettuaan haastattelijan tulee tehdä tiettyjä perusasioita selväksi. Tutkimusmielessä tehtävät haastattelut ovat

yleensä luottamuksellisia ja se on hyvä tehdä selväksi alussa. Toiseksi on kysyttävä haastateltavilta, saako haastattelutilanteessa käyttää nauhuria. Nauhurin käyttö haastattelijan kannalta on suotavaa, koska silloin hän voi keskittyä haastateltavaan eikä vain muistiinpanojen tekemiseen.

Naurin avulla haastattelija myös saa helpommin kaiken informaation talteen, joka saattaa myöhemmin tutkimuksen edetessä osoittautua hyödylliseksi. Haastattelija ei välttämättä aina tiedä oleellisia kysymyksiä etukäteen, vaikka haastattelu yleensä etenee suunniteltujen kysymysten pohjalta.

Haastattelun metodina olen käyttänyt teemahaastattelua. Sille on tyypillistä, että aihealueet eli teemat, ovat etukäteen haastattelijalla tiedossa. Teemahaastattelussa kysymyksillä ei kuitenkaan ole niin tarkkaa muotoa ja järjestystä kuin esimerkiksi lomakehaastattelussa, jossa ei ole aina suoraa ihmiskontaktia haastattelijan ja haastateltavan välillä. Haastattelijan tulee varmistaa haastattelun edetessä, että kaikki oleelliset teema-alueet tulee käytyä läpi haastattelun aikana. Haastattelulomake on haastattelijan tukilista, joka ei kaikissa tapauksissa sisällä varsinaisia kysymyksiä. (Eskola & Suoranta 1998, 87; Eskola & Vastamäki 2001, 26-27.)

Muita haastattelutyyppisiä ovat esimerkiksi strukturoitu haastattelu (tai lomakehaastattelu), jossa kysymysten muotoilu ja järjestys on kaikille sama. Tämän perustana on ajatus siitä, että kysymyksillä on sama merkitys kaikille. Myös vastausvaihtoehdot ovat valmiita, joista vastaaja valitsee itselleen sopivimman, missä tilanne vastaa kyselylomakkeen täyttämistä ohjatusti. Puolistrukturoiduissa haastattelussa taas, jona teemahaastatteluakin voidaan pitää ilman täsmällisiä kysymyksiä (Hirsjärvi & Hurme 1995, 35-36; Hirsjärvi & Hurme 2001, 48), kysymykset ovat kaikille samat, mutta toisin kuin strukturoidussa haastattelussa vastaaja vastaa omin sanoin. (Eskola & Suoranta 1998, 87.) Viimeiseksi mainitsen vielä avoimen haastattelutilanteen, joka muistuttaa eniten tavallista keskustelua. Haastattelija ja haastateltava keskustelevat tietystä aiheesta, mutta kaikkien haastateltavien kanssa ei käydä läpi kaikkia teema-alueita ja niin edelleen. (Eskola & Suoranta 1998, 87.)

Haastattelukysymysten runkoa mietittäessä, päätin ensin teema-alueet, joihin varsinaiset haastattelukysymykset kohdistuvat. Ne tarkentuivat haastattelun kuluessa haastateltavankin taholta johonkin tiettyyn asiaan, tällaiseen haastattelijan kannattaa varautua etukäteen.

Haastattelun onnistumisen kannalta on suotavaa antaa haastateltavan valita paikka. Haastateltavalle tuttu ja turvallinen ympäristö auttaa haastateltavaa kokemaan tasa-arvon tunteen haastattelijan kanssa ja näin ollen auttaa haastateltavaa olemaan avoimempi haastateltaessa.

Haastattelun voi suorittaa yksilöhaastatteluna, joka on ehkä tavallisin tapa. Toisena perinteisenä haastattelumuotona voidaan pitää ryhmähaastattelua, joka on kasvattanut suosiotaan viime vuosina. Yleisesti ryhmähaastatteluja on käytetty markkinointitutkimuksissa ja poliittisessa tutkimuksessa. Nykyisin sen kasvavan suosion saattaa havaita kommunikaation, liike-elämän ja kasvatustieteellisessä tutkimuksessa. (Janesick 1998, 34-45) Yksilöhaastattelun etuna aloittelevalle tutkijalle saattaa olla se, että se on ehkä helpoimmin toteutettavissa kuin muut haastattelumuodot. Ryhmähaastattelun etuna on kuitenkin se, että sillä saa nopeammin tietoa samanaikaisesti useammalta haastateltavalta ja se on edullisempi tapa kuin yksilöhaastattelu. Ryhmähaastattelun haitoista mainittakoon se, että ryhädynamiikka ja erityisesti valtahierarkia vaikuttavat siihen, kuka puhuu ryhmässä ja mitä sanotaan. Erityisesti ongelma syntyy silloin, kun yksi tai kaksi henkilöä dominoi ryhmässä. (Hirsjärvi & Hurme 2001, 61,63.) Ryhädynamiikan haitan havaitsin myös itse, kun haastattelin ryhmiä tutkimusta varten.

Alkujaan ajatuksena oli yksilöhaastattelujen teko, mutta keskusteltaessa eri henkilöiden ja oman tutkimusseminaariryhmäläisten kanssa, ryhmähaastattelu valikoitui tämän tutkielman tutkimusaineiston keruutavaksi. Ryhmässä tapahtuvaa haastattelua voidaan kuvata myös ryhmäkeskusteluksi, mutta se on hieman vieras ja vakiintumaton määritelmä, joten kutsun tilannetta ryhmähaastatteluksi (Valtonen 2005). Ainoaksi ryhmähaastattelun haittapuoleksi voidaan arvioida aikaisemmin mainittu ryhädynamiikka. Jos ryhmässä haastateltavat ovat taustoiltaan, esimerkiksi taloudelliselta tai sosiaaliselta asemaltaan hyvin erilaisia, niin vastaukset voivat mahdollisesti olla rajoittuneita. Tämä voidaan arvioida johtuvan siitä, että kysyttäessä ihmisten palkkatuloja, vaikkakin epämääräisesti, raha-asiat koetaan tabuina, hyvin yksityisinä asioina suomalaisessa yhteiskunnassa. Oman arvioni mukaan haastateltavani kokivat lasten kotihoidon tuen heitä lähellä olevaksi aiheeksi ja haastatteluympäristön turvalliseksi, joten uskoisin saaneen hyvin avoimia vastauksia, vaikka jotkin aiheet saatetaan kokea juuri tabuina. Koska laadullinen tutkimus perustuu avoimiin kysymyksiin eikä valmiisiin, voidaan todeta Pertti Alasuutarin (1999, 83) sanoin ”...että lisäaineistona minkä tahansa metodin avulla tehty analyysi voi antaa uusia johtolankoja tai tuoda esiin kiinnostavia näkökohtia” mikä pitää paikkansa myös nyt käsiteltävän tutkimusongelmani kohdalla.

Haastattelukysymyksiä muotoiltaessa tukeuduin Minna Korven ja Sinikka Suhosen (2003) pro gradu-tutkielman haastattelulomakkeen muotoon. Siitä sain aluksi loistavia vinkkejä ja lopuksi rakentavia ohjeita sain ohjaajaltani. Vaikka metodina oli haastattelu, niin koin silti taustojen kirjallisena kysymisen parempana muotona. Haastateltavien taustaa koskevat kysymykset kullekin haastateltavalle esitettiin paperisena versiona, jotta rajallista aikaa ei käytetty iän ynnä muiden vastaavien kysymysten esittämiseen haastateltaville yksi kerrallaan nauhoituksen kera.

Oman ongelmansa toi haastateltavien kokoaminen. Yksi vaihtoehto olisi ollut haastateltavien etsiminen esimerkiksi tutkijan omasta viitekehuksesta yliopiston sähköpostilistojen välityksellä, sillä sitä kautta moni muukin on saanut tutkimusryhmän kokoon. Sen vaihtoehdon hylkäsin, koska haastateltavat olisivat saattaneet olla liian samankaltaisia opiskelutaustansa vuoksi.

Seuraavaksi tuli eteen mahdollisuus tiedustella haastateltavia erilaisten tamperelaisten äiti-lapsiryhmien kautta. Tällaisia ryhmiä, joissa ”kotiäidit” voivat tavata toisiaan lasten ehdoilla, löytyi Tampereelta lukuisia. Kyseinen toiminta on ilmeisen aktiivista koko maassa. Tämä johtuu siitä, että yhteisöllisissä, vapaaehtoisuuteen perustuvissa tapaamispaikoissa äidit saavat vertaistukea ja mahdollisuuden keskustella toisen samassa tilanteessa olevan vanhemman eli aikuisen kanssa. Hyvin monissa tutkimuksissa on tullut esille se, että vaikka äidit pitävät hyvin tärkeänä saada olla kotona lapsen kanssa, niin muiden aikuisten tapaaminen kodin ulkopuolelta on henkisen jaksamisen kannalta hyvin oleellista.

Koska mahdollisia ryhmiä, joista haastateltavia saattoi etsiä, oli yllättävän runsaasti, jouduin rajaamaan haastattelupyyntökohteeni muutamaan. Lopulta haastateltavat ryhmät löytyivät helposti. Hakiessani haastateltavia sain positiivista palautetta siitä, että tein tutkimusaiheeni kaltaista tutkimusta. Haastateltavia etsiessäni en ulottanut etsintää kovin laajalle. Tämä johtui siitä, että en halunnut saada haastatteluostumuksia liikaa, jotta en sitten olisi tuottanut joillekin pettymystä, kun en rajallisten voimavarojen vuoksi olisi voinut kaikkia halukkaita haastatella. Yleensä kuitenkin voidaan olettaa tilastojen puitteissa, että kyselyihin ja haastatteluihin osallistuu otantaryhmästä vain osa. En halunnut silti ottaa riskiä siitä, että olisin joutunut kieltäytymään haastattelemasta joitain ryhmiä edellä esitettyjen perusteluiden vuoksi.

Analyysikeinoja pohdittaessa kvalitatiivisen aineiston käsittelyn alkuvaiheessa joutuu sietämään epätietoisuutta siitä, miten aineiston kanssa pitäisi oikeastaan tehdä. Hieman liioitellen: aluksi liikkuu (toivottavasti) ohimenevän hulluuden rajoilla (Eskola & Suoranta 1998, 163). Tutkielman

tulokset esitän osittain tyypittelyn ja teemoittelun keinoin. Oman hulluuden ja epätietoisuuden rajamailla jossain vaiheessa nousi narratiivisuuden keinot esille, koska ei ole helppoa aina valita yhtä esitystapaa. Jari Eskola & Juha Suoranta (1998) kirjassaan ”Johdatus laadulliseen tutkimukseen” kirjoittavat, että narratiivisuutta pidetään yhtenä ihmiselle tyypillisenä tapana tehdä selkoa todellisuudesta, tarinamuoto on loogisen ajattelun ohella toinen tapa kokemuksen jäsentämiseen (Bruner 1986, 15-43). Tarinamuodosta inhimillisenä ominaisuutena ja elämisen perusrakenteena pääsee kohtuullisuuden helposti jyvälle, kun tarkoituksella kuuntelee arkipäiväisiä puheita. Vaikka ryhmähaastattelussa kysymysten avulla pitäydyn tietyssä aihealueessa, haastatteluun osallistujat vastaamalla esitettyihin kysymyksiin tuottavat aineistoa, joka perustuu heidän arkielämäänsä. Pidin aluksi siis loogisena ja perusteltuna lähestyä tutkimusaineistoa narratiivisesta luentanäkökulmasta.

Arkipuheen lisäksi narratiivisuus jäsentää tietenkin koko kirjallista kulttuuria ja nykyaikaisen tiedonvälityksen maailmaa. Ihmisten maailma perustuu tarinoiden kertomiseen ja niiden kuuntelemiseen. Tältä osin narratiivisuus siis viittaa ihmisenä olemiseen ja elämiseen, mutta se on lisäksi ”ymmärryksen perustavanlaatuinen muoto, jota tiedekään ei voi paeta” (Hänninen 1994, 70). Koska narratiivisuus kuuluu ihmisen olemassaolon perusteisiin, myös tieteilijät kertovat tarinoita. (Eskola & Suoranta 1998, 22-24). Kuitenkin lukiessani enemmän aineistoa, tyypittely ja teemoittelu tutkimuskysymysten perusteella kuitenkin löysivät paremmin paikkansa analyysikeinoiksi tutkimuksessani.

Omassa tutkielmassani on siis kyse kokemusten keräämisestä ja niiden analysoimisesta erilaisten tutkielmassa esitettyjen kysymysten valossa. Vaikka narratiivista lähestymistapaa olisi voitu pitää hyvänä tämän aineiston kohdalla, toisaalta voidaan miettiä, olisi se ollut myös tutkielman lopputuloksen heikkous. Joskus, jos tutkielman tekijä kuvittelee löytäneensä helpolta näyttävän ratkaisun ongelmansa, voi se osoittautua myöhemmin vääränlaiseksi valinnaksi. Kuitenkin pitää lähteä siitä, että analyysitekniikat ovat moninaisia, ja ovat paljon erilaisia työskentelytapoja. Laadullisessa tutkimuksessa on vain vähän standardisoituja tekniikoita. Ei ole myöskään yhtä oikeaa tai yhtä ehdottomasti parempaa analyysitapaa. (Hirsjärvi & Hurme 2001, 136)

Jari Eskola ja Juha Suoranta (1998) tulkitsevat Risto Heiskalaa (1990) seuraavasti: Kvalitatiivisissa lukutavoissa ongelmana ovat usein raportoinneissa tehtävät kompromissit. Silloin tällöin kvalitatiivisen aineiston analysointi jätetään tematisoinnin nimissä tapahtuneeksi sitaattikokoelmaksi. Teemoittain järjestetyt sitaatit ovat usein mielenkiintoisia, mutta kovin pitkälle

menevää analyysia ja johtopäätöksiä ne eivät yleensä osoita.(Heiskala 1990, 246-247) Pysin tätä kompastuskiveä välttämään ja karsimaan liiallisia sitaatteja. Toisaalta, jos raportointia ei tehdä tarpeeksi laajasti, voi olla niin, että lukija ei pääse kiinni aineistoon tarvittavissa määrin. Useimmat sitaatit tekstin lomassa mahdollistavat lukijalle sen, että hän kykenee arvioimaan, onko tutkijan tekemät päätelmät mitenkään sidoksissa käytettyyn aineistoon.

Teemoittelun keinoin aineiston lähestyminen ja tulkinta lähtee siitä, että aineiston sisältämiä vastauksia tullaan analysoimaan erittelemällä eri asioita tutkimuskysymyksiin tukeutuen ja tyyppittelemällä mahdollisia samankaltaisuuksia. Tässä tapauksessa aineistoa pyritään myös kuvailemaan eli kartoittamaan henkilöiden, tapahtumien tai kohteiden ominaisuuksia tai piirteitä. Tarkoituksena on yleensä pyrkiä vastaamaan kysymyksiin kuka, missä, milloin, kuinka paljon ja kuinka usein. (Hirsjärvi & Hurme 2001, 145)

Aineistosta voidaan hakea eri asioita ja eri asioita haettaessa ja löydettyä myös tulkinnat sekä tulokset voivat olla erilaisia. Tulokset ja tulkinnat riippuvat myös analyysin kohteena olevasta aineistosta. Toisaalta lopputulos voi mukautua tulkitsijan arvomaailmaan ja näkemykseen aiheesta. Aina ei voida olla varmoja, onko juuri tästä aiheesta esitetty tulkinta se ainoa oikea, vai voiko tulkintamahdollisuuksia olla useampia.

3.3 Aineiston keruu ja analyysi

Valitsin tutkimukseeni haastateltavat ihmiset kahden tamperelaisen lähiön lapsi-äiti-ryhmästä. Haastateltavat löytyivät siten, että ryhmien vetäjä oli ennakolta kuullut aiheestani tutkimusseminaarini vetäjältä ja ilmoittanut, että kyseiseltä lähiöalueelta löytyy varmasti halukkaita osallistujia. Itse otin yhteyttä kyseiseen vetäjään sähköpostitse loppusyksystä 2005 ja esitin pyynnön päästä mahdollisesti haastattelemaan alueen äitejä kyseisissä äiti-lapsi-ryhmissä. Korostin viestissä, että haastattelut pysyvät luottamuksellisina ja haastattelu tehtäisiin haastateltavien valitsemassa paikassa.

Vetäjältä tuli hyvin pian vastaus, hän suhtautui haastattelupyyntöön myönteisesti. Koska hän ei ollut haastattelukohteeni, hän ilmoitti vielä kysyvänsä eri ryhmiltä erikseen halukkuutta osallistua. Koska aikani oli sillä hetkellä keskitetty täysin pro gradun tekoa varten, minulle sopi haastatteluajankohdaksi mikä aika tahansa. Ilmoitin vetäjälle, että jos halukkaita haastatteluun

osallistujia löytyisi, hän voisi vain ilmoittaa ajan sekä paikan, niin tulisin paikalle. Lopulta haastateltavia ryhmiä oli kaksi.

Ryhmät, jotka ryhmähaastattelin, erosivat toisistaan kokonsa puolesta. Ensiksi haastattelussa ryhmässä paikalla oli kolme henkeä. Äidit kertoivat, että heitä oli yleensä koolla enemmän, mutta pyhien ympärillä sekä joulun lähestyessä heitä oli paikalla vähemmän. Jälkimmäisessä ryhmässä haastatteluun osallistui kuusi äitiä, mutta useampia oli paikalla. Koska haastatteluun osallistuminen perustui vapaaehtoisuuteen, en katsonut tarpeelliseksi ryhtyä kysymään syytä osallistumattomuuteen. Haluan korostaa tässä sitä, että he eivät missään tapauksessa vaikuttaneet suhtautuvan negatiivisesti tutkimukseeni, he vain eivät katsoneet tarkoituksenmukaiselta osallistua haastatteluun. Haastatteluun osallistuneiden henkilöiden motiiveista osallistumiseen en kaikkien kohdalla tiedä, mutta osa sanoi osallistumisen syyksi, että he tietävät omista opiskelukokemuksista sen, että joskus on hankala saada haastateltavia opiskelijoiden tutkielmia varten. Jari Eskola ja Jaana Vastamäki (2001) kirjoittavat artikkelissaan, että haastatteluun suostumisessa näyttäisi olevan ainakin kolme motivoivaa tekijää: mielipiteen esiin tuominen, omien kokemusten kertominen auttaakseen muita samassa tilanteessa olevia tai se, että haastateltava on aikaisemmin osallistunut tieteelliseen tutkimukseen hyvin kokemuksiin. Edellä mainituista seikoista joidenkin kohdalla piti paikkansa halu oman mielipiteen kertomisen ja toiset taas halusivat auttaa opiskelijaa opinnoissaan. Loppuilla ei tuntunut olevan selkeää motiivia.

Nauhoitin molemmat ryhmähaastattelut. Kumpikaan ryhmä ei kokenut nauhoitusta mitenkään haittaavana tekijänä. Näin jälkikäteen ajateltuna en voi olla varma, olisiko nauhoitus saattanut silti häiritä joitain yksittäisiä henkilöitä. Kun ihmiset toimivat ryhmässä ja suurin osa on jotain mieltä, ei yksittäinen ihminen välttämättä sano eriävää mielipidettään ryhmätilanteen vuoksi. En usko, että ryhmätilanteen tuomaa jännitystä olisi ollut ainakaan ensiksi haastattelemassani kolmen hengen ryhmässä. Ryhmätilanteen tuomaa jännitystä oli aistittavissa tehdessäni haastattelua toisessa ryhmässä sen koon ja ihmisten erilaisuuden vuoksi. Tätä ei tuotu mitenkään erityisesti esille, mutta sen saattoi havaita erilaisista vastaustavoista ensimmäiseen ryhmään verrattuna. Kaikki eivät välttämättä tuoneet julki omia mielipiteitään, vaan myötäilivät muita. Tämä johtui todennäköisesti siitä syystä, että he eivät halunneet poiketa liikaa ryhmästä. Kyseinen havainto vahvistaa sitä oletusta, että osa oli haastattelussa mukana vailla omaa näkökulmaa asiaan. Kyseiset henkilöt toimivat vastaustenkin suhteen vain ryhmää mukailen, niin kuin haastattelutilanteeseen osallistumisen kanssa.

Haastattelut tehtiin teemahaastattelun keinoin (Liite1). Haastattelurunko oli valmiina ja kysymykset esitettiin samassa järjestyksessä haastateltaville. Haastattelurunkoon ei ollut liitetty valmiita vastausvaihtoehtoja, vaan haastateltavat saivat vastata omin sanoin (Eskola ja Välimäki 2001, 26). Esittelin kysymykset mielestäni kummallekin ryhmälle aika samalla tavalla. Pohdin kyseistä asiaa esittäessäni samoja kysymyksiä jälkimmäiselle ryhmälle jotka olin jo esittänyt kertaalleen ensimmäiselle ryhmälle siksi, että halusin varmistaa vastausten vastaavuuden. Pohdintani oli aiheellista johtuen siitä, että vaikka kysymykset olivat valmiina paperilla, niin kummassakin haastattelutilanteessa käytin joitakin tarkennussanoja. Tällä halusin varmistaa kysymysten ymmärrettävyyden. Haastateltavien vastauksia en mitenkään pyrkinyt rajaamaan haastattelumuodon vuoksi, vaan kaikki saatavilla olevan informaation halusin ottaa vastaan.

Kun viimeisimmäksi esitettyyn kysymykseen jokainen vastaaja oli vastannut vuorollaan, kysyin vielä, että onko aiheeseen kenelläkään mitään lisättävää tai kysyttävää? Tätä kysymystä ei näy liitteenä olevassa haastattelurungossa, koska sen katsotaan olevan tarpeetonta. Kysymyksellä varmistin sen, että kysymykseni eivät vaan jääneet heille epäselviksi. Toisaalta vuorovaikutus haastattelijan-haastateltavien välillä on suotavaa, koska siinä haastateltavat itse saattoivat tuoda esille sellaisen asian, jota haastattelija ei ollut osannut huomioida ennakolta.

Koska kyseessä oli lapsi-äiti-ryhmät, olivat paikalla myös lapset. Olin valmistautunut heidän läsnäoloonsa henkisesti, joten he eivät häirinneet ainakaan minua haastattelijan roolissani. Enemmän jännitystä ja haittaa työskentelyyn toi oma ennakoasenteeni tilanteeseen, joka oli entuudestaan vieras. Kertoessani jännittäväni haastattelutilannetta aiemmin samassa tilanteessa olleille henkilöille, se ei ollut heille uusi asia. Jokainen, joka on uudessa tilanteessa, jännittää tilannetta jossain määrin. Kuitenkin muistutin itseäni, että olenhan ollut tavallaan jo haastattelijan roolissa aiemmissa työtehtävissäsi sosiaalityöntekijänä tai etuuskäsittelijänä sosiaalitoimistossa. Kyseisen asian huomioon ottaminen saattaa vaikuttaa loogiselta, mutta siinä tilanteessa sitä ajattelee enemmän epäloogisesti kuin rationaalisesti. Tämä johtunee osittain siitä, että työssä ihmiselle muovautuu nopeasti rutiineita ja asiakastilanne ei enää aiheuta epävarmaa tilannetta. Tehdessäni ryhmähaastatteluja tutkielmaa varten, tilanne olikin vieras ja uusi, eikä ympäristökään ole tuttu ja turvallisuuden tunnetta tuova työhuone.

Ympäriällä häärineet ja touhunneet lapset saattoivat häiritä hiukan haastateltavia ja aina kun jonkun haastateltavan lapsi kaipasi äitinsä huomiota, pidin haastattelussa tauon. Tauon pitäminen oli kohteliasta ja vastausjärjestys säilyi helposti samana. Kun haastateltava palasi paikalleen, toistin

viimeksi esittämäni kysymyksen, jotta henkilö muistaisi, mihin oli vastaamassa. Vastaajien ”paikat” muodostuivat siten, että he menivät pöydän ääreen johonkin kohtaan istumaan. Ympyrämuodostelmassa istuminen oli helpoin tapa, koska asetin nauhurin haastateltavien keskelle saadakseni heidän vastauksensa nauhalle. Vastausjärjestys muodostui itsestään siten, että henkilö, joka oli vasemmalla puolellani, vastasi ensimmäisenä esittämiini kysymyksiin.

Koska haastateltavat istuivat koko haastattelun ajan tietyllä paikalla, litteroidessani nauhalta purkamani haastattelut, saatoin paikantaa kunkin haastateltavan vastaukset vastausvuoron, kuulemani äänen ja mieleen painautuneen istumajärjestyksen mukaan. Edellä mainittuja keinoja jouduin käyttämään varsinkin isomman ryhmän ryhmähaastattelua purkaessani. Purkaessani kolmen hengen haastattelua minulle riitti oikeastaan pelkän äänen tunnistaminen. Tähän syynä oli se, että he esittelivät itsensä haastattelun alussa, ja jälkimmäisessä haastattelutilanteessa henkilöt eivät esitelleet itseään.

Purin haastattelut muuten samalla tavalla, mutta eri vastaajien merkintä litteroinnissa. Koska olin kuullut ja saanut perustietolomakkeeseen kolmen ensimmäisen haastateltavan nimet, käytin heidän etunimen ensimmäistä kirjainta hyödykseni erotellakseni vastaukset. Suuremman kuuden hengen ryhmän vastaajien nimien puuttuessa laitoin heidät järjestyslukujen mukaan vastausjärjestykseen eli 1.-6. Tulevassa tulosten purussa olen kuitenkin antanut haastatelluille henkilöille numeroiden tilalle keksityt nimet, jotta tulosten lukeminen olisi mielekkäämpää.

Tämä eroavaisuus saattaa johtua omasta lähtöasetelmastani haastattelutilanteeseen. Ensimmäisellä kerralla olin haastattelupaikassa hyvin ajoissa ja haastateltavat saapuivat paikalle jälkeeni. Siinä tilanteessa oli hyvin helppoa esittäytyä ihmisille yksitellen heidän saapumisjärjestyksessään. Toisessa haastattelutilanteessa olin paikalla ajallaan, mutta silloin haastateltavana olevat äidit vielä aikaisemmin. Koska tulin tilanteeseen, jossa kerhohuoneella oli jo täysi tohina lasten kanssa, ei esittäytyminen sujunutkaan niin luontevasti. Esittelin itseni ja kerroin paikallaoloni syyn kaikille yhtä aikaa, joten haastateltavien nimet jäivät kuulematta. Koska aloitin haastattelutilanteen jakamalla jokaiselle taustatietojen kysymyspaperin, jossa ei edellytetty nimen kertomista, jäi niiden kerääminen tutkimustarkoitukseen tekemättä.

Seuraavaksi ryhdyin tarkastelemaan aineistoa, olisiko sitä kertynyt riittävästi vai pitäisikö sitä hankkia mahdollisesti lisää. Suunnitelmissani oli kymmenen hengen haastatteluryhmä, mutta sillä hetkellä haastatelluiden lukumäärä oli yhdeksän. Lukiessani useita pro gradu-tutkielmia, jotka olivat

tehty laadullisena tutkimuksena teemahaastatteluin, kuten esimerkiksi Sari Ojasen (2004) ja Minna Korven & Sinikka Suhosen (2003) tutkielmat, saatoinkin kokemattomana tutkielmantekijänä olettaa, että lukumäärä on riittävä. Yksistään ei voida silti tarkastella lukumäärää, vaan pitää myös analysoida vastauksien laatua ja niiden sisältöä, jotta voidaan mahdollisesti todeta, että ne kohtaavat tutkielman tarkoituksen kanssa. Edellä mainitusta asiasta Sirkka Hirsjärvi ja Helena Hurme (2001, 60) käyttävät nimitystä saturaatio. Heidän mukaansa siinä on tarkoituksena haastatella henkilöitä niin kauan, että uudet haastateltavat eivät anna enää mitään olennaisesti uutta tietoa. Tällöin tutkijan on pystyttävä itse päättämään, missä pisteessä haastattelut tulisi lopettaa ja milloin on olemassa aineistoa niin paljon, että voidaan saada merkittäviä (teoreettisia) tuloksia. Sirkka Hirsjärvi ja Helena Hurme kuitenkin muistuttavat, että jo aikaisemmissa yhteyksissä (2001, 60; ref. Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 1997, 181) on todettu tähän menettelyyn liittyviä ongelmia seuraavasti: ”Ensinnäkin tutkijan omasta oppineisuudesta riippuu, kuinka paljon hän aineistoa kerätessä voi löytää tai huomata jatkuvasti uusia näkökulmia. Voidaan myös kysyä, miten tähän suhtautuu sellainen kvalitatiiviseen tutkimukseen usein liitetty piirre, että kaikki tapaukset ovat ainutlaatuisia.”

Tutkimusaineiston keräämisen ja purkamisen jälkeen tulee tutkijan haasteellisin osuus, joka on tutkimusmateriaalin analysoiminen. Itselleni eri menetelmävaihtoehtoja kartoittaessani ei yhden vaihtoehdon etsiminen ollut kovin helppoa. Kuten edellä käsittelin eri menetelmiä, tulin johtopäätökseen, että tulokset saatoinkin parhaiten esitellä useampia vaihtoehtoja yhdistelemällä. Narratiivisuus tulee luonnostaan, kun vastauksia puretaan eri teemojen ympäriltä kuvailevin tarinaan rinastetavalla tyyllillä. Oletan, että erilaisille tyypittelyille tai rooleille on sijansa, tai sitten niitä ei vastaajien keskuudessa löysy tilaa.

4. TUTKIMUSTULOKSET

4.1 Haastateltujen äitien esittely

Haastatteluaineisto koostui yhdeksän erilaisen tamperelaisen äidin vastauksista. Heistä yksi oli juuri siirtynyt opiskelemaan ja muut kahdeksan olivat haastatteluhetkellä lasten kotihoidon tuella. Haastattelut tehtiin kahden eri äiti-lapsi-ryhmän ryhmähaastatteluna. Molemmat haastattelut tehtiin kahden viikon sisällä marraskuun 2005 aikana. Ensimmäisessä ryhmässä oli kolme äitiä ja toisessa ryhmässä kuusi äitiä haastateltavana. Äidit esitellään seuraavassa iän, koulutuksen, lasten lukumäärän, siviilisäädyn sekä työhistorian osalta. Aineiston taustan kuvailu luo viitekehystä tutkielman tuloksille ja siitä tehdyille päätelmille. Koska aineistoa lähestytään sisältöanalyysin näkökulmasta, saattaa haastatteluihin osallistuneiden henkilöiden jokin taustatekijä antaa vastaukselle jonkin sanattoman merkityksen. Haastateltavien täyttämässä perustietolomakkeessa ei kysytty nimeä, mutta sain kolmelta ensiksi haastattelevaltani nimet, jotka on muutettu heidän anonymiteetin suojaamiseksi. Heidän esittelynsä tapahtuu sattumanvaraisessa järjestyksessä.

Jutta, 36 vuotta. Jutta on kaksosten äiti. Hän on valmistunut korkeakoulusta ja ennen lasten syntymää hän on ollut töissä ja aikoo palata samaan työhön kotihoidon tuen päätyttyä. Jutan puoliso on 36-vuotias, valmistunut ammattikorkeakoulusta ja työssä käyvä henkilö.

Oili, 31 vuotta. Oililla on kaksi lasta, tyttö iältään vuosi ja seitsemän kuukautta sekä poika, joka on neljä vuotta ja yhdeksän kuukautta. Oili on valmistunut ammattikorkeakoulusta ja ollut ennen äitiyslomaa töissä, mutta irtisanonut itsenä sieltä. Puoliso on 32-vuotias ja työskentelee teknisellä alalla miesvaltaisessa työpaikassa.

Mirja, 33 vuotta. Mirja on kahden lapsen äiti. Toinen lapsista on vajaan viiden vuoden vanha, toinen vuoden ja kuuden kuukauden ikäinen. Mirja on valmistunut korkeakoulusta ja ennen äitiyslomaa työskennellyt vakituisessa koulutustaan vastaavassa työssä ja aikoo palata samaan työpaikkaan. Puoliso on korkeakoulusta valmistunut 36-vuotias työssä käyvä henkilö.

Liisa, 27 vuotta. Liisalla on kaksi lasta, kaksi ja puoli vuotta sekä viisikuinen. Liisa on valmistunut ammattikoulusta, ammattitutkintoja hänellä on useampi. Ennen äitiyslomaa Liisa on ollut töissä,

mutta tulevaisuuden suhteen hän ei ole varma. Hänen puolisonsa on 29-vuotias ammattikorkeakoulusta valmistunut omalla alallaan työskentelevä henkilö.

Katja, 29 vuotta. Katja on kahden lapsen äiti, jotka ovat iältään 4 ja 2 vuotta. Hän työskenteli ennen äitiyslomaansa koulutustaan vastaavassa työssä ja on osittain palannut työelämään. Hänen avopuolisonsa on 35-vuotias työssä käyvä henkilö.

Hilkka, 44 vuotta. Hilkka on kolmen lapsen äiti, jolla oli yksi 4-vuotias sekä 2-vuotiaat kaksoset. Hän oli ennen äitiyslomaa ammittiaan vastaavassa vakituudessa työpaikassa, johon hän palaa kotihoidon tuen päätyttyä. Hänen puoliso on 44-vuotias teknisellä alalla työskentelevä henkilö.

Milla, 28 vuotta. Millalla on neljä lasta, 6-vuotias, 4-vuotias, 2-vuotias ja kuukauden ikäinen. Hän on valmistunut ammattikoulusta ja ennen ensimmäisen lapsen syntymää työskennellyt vakituudessa työpaikassa, johon ei kuitenkaan ole palaamassa. Hänen puolisonsa on 28-vuotias työssä käyvä henkilö.

Helmi, 29 vuotta. Helmillä on kaksi lasta, vuoden vanha ja vajaa nelivuotias. Helmi on haastatelluista ainoa, joka ei ollut enää kotihoidon tuella, vaan juuri mennyt opiskelemaan. Hänen puoliso on 30-vuotias työssä käyvä henkilö.

Anneli, 35 vuotta. Annelilla on neljä lasta. Yksi on iältään viisi vuotta ja yhdeksän kuukautta, toinen neljä vuotta ja viisi kuukautta, kolmas kaksi vuotta ja viisi kuukautta sekä neljäs viisikuinen. Puoliso on 38-vuotias samassa ammatissa toimiva henkilö kuin Anneli.

Haastateltavien ikäjakauma oli laaja, nuorimman ja vanhimman välinen ikäero oli 17 vuotta. Pienenä yllätyksenä tuli aineistosta esille se, ettei yksikään haastatelluista ollut alle 25-vuotias. Ryhmän äidit olivat lähes poikkeuksetta kaikki olleet työssä ennen ensimmäistä lasta. Vain viisi yhdeksästä oli palaamassa samaan työpaikkaan kotihoidon tuen päättymisen jälkeen, tai kun katsoisivat ajankohdan olevan itselleen sopiva töihin palaamiselle. Yksi haastatelluista totesi, että ei halunnut palata vanhaan työhönsä ja oli irtisanonut itsensä jäädessään äitiyslomalle. Kaksi muuta suunnitteli toisenlaista uraa ja yksi ei osannut kertoa mitään tulevasta töiden suhteen. Kaikkien puoliset olivat työssä käyviä ihmisiä. Siviilisäätystä ei haastatelluilta äideiltä kysytty, mutta olettaa saattoi erilaisten sanattomien viestien välityksellä, että kaikki elivät ydinperheolosuhteissa. Edellä esitetty kuvaus haastatelluista ja heidän perheistään kertoi sen, että he olivat parisuhteessa eläviä

äitejä. Sari Vanhanen-Silvendoin (1996) artikkelissaan ”Äitien vuorovaikutusryhmät” kirjoittaa, että ”Äitiryhmiä voi pitää keskiluokkaisena ilmiönä, jos niitä tarkastellaan mukana olevien naisten perhesuhteiden, heidän koulutustaustansa ja ammattinsa perusteella”. Valtaosa Vanhanen-Silvendoinin tutkimukseen osallistuneista äideistä eli joko avio- tai avoliitossa, kuten tässä aineistossa esiintyvistä äideistä puolestaan kaikki. Tutkielman monipuolisuuden kannalta olisi ollut hyvä saada informaatiota muunkinlaisista perhesuhteista ja -rakenteista, mutta tutkielman aineiston lähtökohdat ovat nyt sellaiset, minkälaiseksi ne ovat muotoutuneet haastatteluja tehtäessä. Tutkimustulosten lähestymistapa on narratiivisesta näkökulmasta, mutta kuitenkin käyttäen teemoittelun ja tyypittelyn keinoja. Jossain määrin käytän myös merkitysten tulkintaa, jota on usein kvalitatiivisissa analyyseissa. Tulkitessaan tutkimusaineistoa, tutkija ei tyydy pelkän näkyvässä olevan tarkasteluun vaan pyrkii löytämään piirteitä, jotka eivät ole suoranaisesti tekstissä lausuttuina. Tulkinta on siis enemmän tai vähemmän spekulatiivista. Tutkijalla on tietty näkökulma tutkittavaan asiaan, ja hän tulkitsee haastattelua tästä näkökulmasta. Tuloksena ei ole tekstin tiivistyminen vaan pikemminkin laajeneminen (Hirsjärvi & Hurme 2001, 137).

4.2 Miksi äidit valitsivat kotiäitiyden

Tarkasteltaessa haastateltujen äitien motiiveja ryhtyä kotiäidiksi, tulee näiden syiden lähtökohtia tarkastella useammasta näkökulmasta. Seuraavassa lähdetään liikkeelle äitien työhistoriasta sekä suhteesta päivähoitoon ja siihen liittyviin kokemuksiin. Kahdeksan haastatellusta äidistä oli ollut ansiotyössä ennen äitiyslomaa ja viidellä oli vakituinen työ odottamassa. Muut kolme olisivat uskoakseni voineet myös jatkaa vanhassa työpaikassa, mutta yksi oli irtisanonut itsensä ja kaksi muuta suunnitteli uutta työuraa lasten vartuttua hieman isommiksi. Kuitenkin haastatteluissa esiintyneet äidit olivat valinneet sillä hetkellä kotiäitiyden. Mistä syystä äiti valitsee lastenhoidon kotona kuin sen hetkisen työuransa työelämässä?

Mä olen ajatellut aikaisemmin täysin päinvastaisesti. En olisi ikinä voinut kuvitellakaan jääväni kotiin. Olin sentään 10 vuotta omissa töissä. Ennen kuin sain lapsia, se olisi ollut kauhistus jäädä kotia, mutta lapset ovat muuttaneet ajatuksia. (Anneli)

Pitkään ansiotyössä olleille äideille kotiin jääminen ei ole aina itsestänselvyys, mutta lapsia saadessa monen mieli saattaa muuttua. Moni suunnittelee etukäteen elämänsä kuukausi kuukaudelta lapsen synnyttyä, mutta erilaiset psyykkiset ja fyysiset muutokset synnytyksen ja uuden ihmisen

myötä muuttavat alkuperäiset suunnitelmat. Syyt siis ovat hyvinkin alkukantaisia ja perimmäisiä, kun äitiys koetaan hyvin voimakkaana fyysisenä ja psyykkisenä tilana. Kyseisen tilan voisi kuvitella olevan sama kuin mitä kliseinen lause ”Äidit suhtautuvat lapsiinsa kuin naarasleijona pentuihinsa” edustaa.

Mulle oli kyllä ihan itsestään selvää, ennen kuin päätettiin, että lapsi saa tulla, että jään kotia ja oon sitten sen kolme vuotta. (Helmi)

Mulla on kolme lasta. Mää koen, että mun on parempi hoitaa lapseni kotona kuin viedä sitten päiväkotiin. (Hilkka)

Päätös kotiin jäämisestä syntyi, kun kuultiin, että nämä pienet vesselit ovat tulossa. En halua vielä viedä näin pieniä päiväkotiin, mieluummin olen sitten kotona, että nämä ehtii kasvaa. (Mirja)

Niin siis kyllä mulle oli selvää, että kotiäitiys on se, kun lapsi oli tulossa, kaksi mulla on tällä hetkellä. (Oili)

Toisille äideille kotiin jääminen on ollut aina itsestäänselvyys. Toiset tekevät sen ratkaisun sillä hetkellä, kun lapsi ilmoittaa tulostaan. Moni koki hyvin tärkeiksi kolme ensimmäistä vuotta lapsen kehityksen kannalta ja halusivat hoitaa itse lasta sen ajan. Tämän saman asiantilan on havainnut Pia Toivonen tutkimuksessaan ”Pienten lasten vanhempien terveiset perhepolitiikan suunnittelijoille ja päätöksentekijöille” - tutkimuksen vapaamuotoiset vastaukset (Takala 2000; liite 2, 190). Toivosen tutkimuksessa vanhemmat eivät edes selitelleet valintaansa jäädä alle 3-vuotiaan kanssa kotiin, se vain todettiin. Toteamuksessa vanhemmat sanoivat, että koti on pienen lapsen paras hoitopaikka. Joissain tapauksissa perustelu oli, että koti on lapsen ” luonnollinen kasvuympäristö”, tuttu ja turvallinen paikka. Kotona lapselle myös riittää vastausten mukaan enemmän aikaa, huomiota, rakkautta, läheisyyttä ja hellyyttä; toisin sanoen ”syli, aina kun sitä tarvitaan”.

Edellä esitettyyn ongelmallisuuden tuo Seela Koivulan (2006) pro gradu-tutkielmassaan esille tuoma asia, joka jo aikaisemmin tuotu esille tutkimuksessa. Liian pitkään kotona oleva lapsi ei sen mukaan mahdollisesti ennako-oletuksista huolimatta kehittyisi turvallisessa kotioloissa samalla tavalla, kuin saman ikäiset lapset, jotka ovat olleet päivähoitossa. Hänen mukaansa lapsi, joka on kotona, kärsii esimerkiksi todennäköisemmin oppimisvaikeuksista kouluiässä päivähoitossa olleisiin lapsiin verrattuna. Jos kotihoidon ja päivähoitoin paremmuudesta ryhdyttäisiin

keskustelemaan, astuttaisiin hyvin heikoille vesille, sillä äidin kykyä olla paras hoitaja omalle lapselleen pidetään edelleen hyvin pyhänä asiana.

Munkin ideologiani nykyään on ollut lasten myötä, että pienten lasten paikka on kotona, ainakin alle 3-vuotiaalla, se on musta vielä pieni, jos mahdollista. Ja vielä siitä meidän hoitokokemukseen. Vaikka se oli perhehoitopaikka, niin ei se oikeen. Meille sattui semmoinen vähän huonompi systeemi. Ne olivat aina koko ajan kipeitä ja eivät viihtyneet, niin en sitten minäkään viihtynyt töissä. (Anneli)

Haastatelluilla kaikilla oli useampi kuin yksi lapsi ja he olivat saaneet lapset muutaman vuoden välein. Jotkut olivat olleet lasten saamisen välillä töissä. He kokivat tärkeäksi olla nuoremman kanssa pitempään kotona kuin mitä olivat ehtineet olemaan esikoisen kanssa. Tämä johtui siitä, että ensimmäisen tai ensimmäisten lasten kanssa perhepäivähoidosta tai lasten päiväkodista oli saatu huonoja kokemuksia. Edellä esitetty vastaus ei kuitenkaan yleisesti kritisoi päivähoitoa. Jokaiselle meistä voi sattua jossain palvelumuodossa huono kokemus, oli sitten kyse huonosta kokemuksesta päivähoidosta, tai jostain muusta palvelusta. Tässä tapauksessa huono kokemus johti tiettyyn ratkaisuun kyseisen äidin kohdalla, joka koski äidin ratkaisua lastenhoidon osalta, mutta se ei kuitenkaan liity mitenkään itse tukeen. Jos ajatellaan asiaa lapsen edun kannalta, voidaan edellä esitettyssä esimerkkitapauksesta nähdä, että äidit ovat valmiita tekemään lastensa hyvinvoinnin eteen lähes kaikkensa, merkitsee se sitten mahdollisen taloudellisen kokonaistilanteen heikkenemistä tai ei. Vastaajista kaikki kertoivat saaneensa täyden tuen puolisoiltaan jäädessään kotiin.

Mulla mies on hyvin tukenut. (Helmi)

Oon puhunut näistä asioista miehen kaa. (Milla)

Edellä esitetyt vastaukset kysymykseen, miten puoliso suhtautui äidin kotiin jäämiseen, voisivat liittää kaikkien haastateltujen vastaukset. Jokaisen puoliso pitivät äitien kotiin jäämistä hyvänä ratkaisuna. Kaikki haastatellut äidit olivat keskustelleet asioista ja tehtävistä ratkaisuista puolisojensa kanssa. Todennäköistä on, että kukaan kotiin jäävä vanhempi tuskin kotiin jäisi, jos ei saisi puolisonsa tai kumppaninsa täyttä tukea. Toki asiaa ei voida yleistää kaikkiin parisuhteisiin tai muihin perheolosuhteisiin, päätökset ovat yksilöllisiä..

Ei, se ei olisi ollut missään tapauksessa vaihtoehto. Mies tienaa kuitenkin niin paljon enemmän kuin minä, ettei se olisi ollut ollenkaan realistista, mun surkeella palkalla perhettä elätetä. (Anneli)

Ei, mies tienaa kuitenkin kaksi kertaa enemmän kuin minä, mitä silloin kuin olin töissä, mun koulutuksella nytkään mitään hyväpalkkaista työtä saisi. Toisaalta minä olen niin itserakas, että se olen minä, joka haluaa olla kotona. (Milla)

Mies varmaan kyllä haluaisi ja pystyisi hoitamaan lapsia, mutta ei.. taloudellisesti...ei. (Anneli)

No ehkä vitsinä. Sen verta mietittiin, että olisi se ollut yksi vaihtoehto. Mies ei sitten ollut kovin innokas loppuviimeksi. (Mirja)

No meillä se oli ihan selvää, mieskin oli sitä mieltä, että minä jään kotiin. Hän kyllä on sanonut, että vois jäädä... Minä sanoin, että käy sinä vaan töissä. Ja on se rahallinen puoli, on hänellä se palkka huomattavasti isompi kuin minulla, jos palaisin siihen työhön, missä olin ennen äitiysvapaata. (Oili)

Haastateltavilta kysyttäessä vaihtoehdosta, että olisiko isä voinut jäädä lasten kanssa kotiin, oli vastaus yksiselitteisesti, että ei. Moni mies oli kyllä leikitellyt ajatuksella, kuten Annelin, Mirjan ja Oilin vastauksista voi lukea. Taloudelliset seikat kuitenkin ovat painaneet kaikkien pariskuntien päätöksenteossa ja on joku äiti vastannutkin, että hän se haluaa itse lapsensa hoitaa ja ettei isä ei ole itsekkäistä syistä vaihtoehto.

Äidin valinta ja päätös jäädä kotiin juuri taloudellisten tekijöiden vuoksi, on hyvin yleinen päätös, jos halutaan jommankumman hoitavan lasta kotona. Se ei herätä minkäänlaista huomiota ja äitiyden kannalta on hyvä, että äidit ovat kotona, johtui se ratkaisu mistä tahansa. Kuitenkaan ei pidä ajatella, että vain äiti osaa hoitaa lasta ja äitiys muodostuisi vain silloin hyväksi, kun äiti on kotona. Tarkasteltaessa Minna Korven ja Sinikka Suhosen (2004) pro gradu-tutkielmaa koti-isyydestä ja siihen johtaneita syitä, käy ilmi, miksi kyseisessä tutkielmassa esiintyneistä isistä osa oli jäänyt kotiin. Taloudelliset realiteetit painavat aina vaakakuppi toiseen suuntaan enemmän kuin muut seikat, joten kyseisen tutkielman pariskunnat ovat päätyneet siihen, että isät ovat jääneet kotiin, kun naisilla on ollut paremmat ansiomahdollisuudet. Tämä ei kuitenkaan ole aina yleistettävissä oleva syy kyseiseen ratkaisuun.

Kaikki haastatellut koti-isät olivat olleet kuitenkin hyvin tyytyväisiä tekemäänsä ratkaisuun. Voidessaan valita uudelleen he kaikki valitsisivat koti-isyyden. Kahden koti-isän puoliset olisivat kuitenkin halunneet olla itse kauemmin kotona lasten kanssa. (Korpi & Suhonen 2004, 58) Tämä toteamus tukee sitä, mitä tutkimukseni vastaukset tuovat esille. Äidit haluavat itse olla kotona, vaikka koti-isyydestä on tullut yleisempi ilmiö. Korven ja Suhosen tutkimukseen osallistuneet isät eivät olleet taustoiltaan samanlaisia. Toisilla oli työpaikka odottamassa, yksi oli opiskelija ja joku työtön, heidän puolisonsa (äidit) esitetystä tutkielmassa olivat vain paremmin ansaitsevia pariskunnan osapuolista totutusta poiketen. Omassa tutkielmassani työttömiä ei sattunut otantaan mukaan. Ei voida kuitenkaan unohtaa sitä tosiasiaa, että se on yksi syy äideille jäädä kotiin kotihoidon tuen turvin.

Äideillä oli muitakin syitä jäädä kotiin kuin edellä mainitut. Kotona hoitamisella oli esimerkiksi käytännöllisiä syitä kuten se, että vanhemmat eivät halunneet viedä eri-ikäisiä lapsia eri hoitopaikkoihin. Ja kun jälleen katsotaan taloudelliselta kannalta, lasten päivähoidosta aiheutuvat kustannukset ovat iso menoerä kuukaudessa muiden perusmenojen lisäksi. Pientä ansiotulosaaville ainoana vaihtoehtona voi olla jäädä kotiin itse lasta hoitamaan, kuten voidaan tulkita seuraavista lainauksista:

Jos pelkkää rahaa aattelee, olisi se hitsin kallista viedä nää neljä hoitoonkin. Tuntuisi aika tyhmältä käydä töissäkin näin pienellä palkalla, kun tota kaikki menisi hoitomaksuihin, bensoihin ja kaikki ruokamaksut päälle. Pelkästään rahaa ajatellen se on hullua. (Anneli)

Vielä kun on yrittäjä, niin joutuu maksamaan täydet päivähoitomaksut, niin se oli rahallisesti järkevämpää jäädä kotiin. (Katja)

Ja sitten saa samalle perhepäivähoitajalle, helpottuu se tilanne. Kahdelle hoitajalle en kyllä lähde viemään. (Oili)

Huomion arvoinen seikka on myös se, että jos nainen ennen äitiyttä on ehtinyt olemaan työelämässä useampia vuosia, voi lastenhoito kotona tuoda kaivatun tauon töissä käyntiin. Joillekin äideille se voi olla mahdollisuus vaihtaa jouhevasti työpaikkaa, jos vanha työ ei ole ollut sitä mitä haluaa tehdä tai jos muuten ollut huono paikka työskennellä.

4.3 Kotiäiti vai uranainen

Tavallisesti kotona lasten kanssa oleva äiti luokitellaan suoraan kategoriaan kotiäiti, mutta kaikki äidit eivät koe olevansa kotiäitejä. Kotona oleva äiti voi kutsua itseään tilapäiskotiäidiksi mutta tuntee olevansa pääasiassa uranainen. Moni mieltää kotiäidin sellaiseksi henkilöksi, joka on lastensa kanssa kotona pidempään kuin sen kolme vuotta, jonka jälkeen lasten kotihoidon tuki päättyy.

Oon sellainen ihminen, että en mä pelkästään sitä elämääkään jaksa. Mää teen töitä oman päni takia, mä teen töitä harrastusmielessä, mutta kai mä olen pääasiassa kotiäiti ja että sitten olen osaksi töissä. (Katja)

Toiset kokevat olevansa kotiäitejä, vaikka tekisivät välillä töitä. Moni kokee työn henkisiä voimavaroja ylläpitävänä tekijänä, kun arki on pienten lasten kanssa elämistä. Eräs haastatelluista oli yrittäjä. Hän kertoi, että yrittäjyys luo sellaisen vapauden tilan, että voi halutessaan olla osan viikkoa lasten kanssa. Toisinaan siitä on haittaa, koska yrittäjänä olemisen vaatii venymistä myös perheeltä. Yrittäjä joutuu tasapainoilemaan perhe-elämän ja työn välillä, jotta yrittäjyys kannattaa taloudellisesti, mutta perhe-elämä ei samalla kärsisi laiminlyönnistä.

Siis mä, miten mä sen sanoisin. Minä teen uraa kotiäitinä. (Milla)

En ole kyllä päätoiminen kotiäiti, aion kyllä mennä takaisin töihin, kun nää tästä vähän kasvaa. (Mirja)

En kyllä mielestäni ole kotiäiti, jotenkin miellän sen sitten siksi, kun on ollut paljon pidemmän aikaa kotona, mä käsitän sen käsitteen sillä tavalla, mutta sen kukin käsittää omalla tavallaan. En kyllä koe olevani ura- tai virkanainenkaan, vaikka minulla onkin vakituinen virka, johon kyllä sitten palaan. (Jutta)

Tarkasteltaessa ihmisten elämän tilanteita heidän elämässään, aina ei voida pitäytyä yhteiskunnallisesti perinteisissä asioissa, kuten työurassa. Analysoitavasta aineistosta esille nousee yksi uusi uravaihtoehto. Milla katsoo tekevänsä uraa kotiäitinä ja se osoittaa hänen arvostuksensa omaa työtä kohtaan. Mirjan ja Jutan arviointi omasta statuksestaan on kahden aseman väliin jääminen. Tämä tarkoittaa sitä, että he eivät miellä kuuluvansa kumpaankaan esitettyyn kategoriaan, vaan ovat jotain muuta. Yleisesti uranainen koetaan sellaiseksi henkilöksi, joka ei tee välttämättä

lapsia ollenkaan. Tai jos niitä tekee, brutaalisti ilmaistuna, imettää lastaan mahdollisesti kuukauden ajan ja jättää sen jälkeen lapsen vieraan henkilön hoivattavaksi. Usein ulkopuoliset tarkkailijat saattavat mieltää tällaisten äitien lapset oman erinomaisuutensa korostamiskeinoiksi, että he haluavat osoittaa toiminnallaan kykenevänsä suoriutumaan kaikista elämän osa-alueista. Kuitenkaan ulkopuolisen henkilön saama vaikutelma on harhaanjohtava ja juuri siitä syystä itseään uranaiseksi kutsuva äiti pelkää tulevansa leimatuksi huonoksi äidiksi, eikä toimi edellä esitetyn kaltaisesti. Vaikka kotona oleminen koettiin positiivisena asiana ja siihen haastatteluihin osallistuneet äidit saivat miehiltään täyden tuen, joissain vastauksissa paistoi kotiäitien huoli siitä, että ei ollut tuottavassa työssä. Haastatellut äidit eivät jakaneet eri elämän osa-alueita minkään roolin mukaan, vaikka niiden piirteitä voidaan löytää, kuten omana roolinaan äitiys tai työntekijänä olo.

Kahden ekan välissä mä olin kotona. Kun mä menin tokan lapsen jälkeen töihin, niin musta tuntu, etten mä olisi mennyt, jos me oltaisi saatu jostain rahaa enemmän. Tuntu siinä kohtaa jotenkin pahalta, oli niin paljon opintolainoja molemmilla ja juttuja, sitä piti tasapainottaa. Siis tää oleminen ei olis niin hyvin mahdollista jos sitä pätkää ei olisi ollut ja saatu taloutta tasapainoon.
(Anneli)

Hän on sitä mieltä, että äiti on kotona, mutta välillä kysellyt, että miten sitä rahallisesti pärjätään.
(Liisa)

Äitiydestä ja lapsen kotona hoitamisesta ollaan ylpeitä, mutta samaan aikaan kannetaan huolta perheen taloudellisesta pärjäämisestä. Vaikka vastaajat kykenevät sovittamaan äitiyden ja työelämän yhteen elämässään, on siinä omat haasteensa ja ristiriitansa. Joidenkin haastatelluiden kohdalla esimerkiksi työajan lyhentäminen olisi voinut olla yksi vaihtoehto, kuten Annelille ja Liisalle. Tämän ratkaisun ovat tuoneet esille Osmo Kontulan (2004, 113 -114) tutkimuksessa esiintyneet naiset, jotka kannattivat työajan lyhentämistä, erityisesti yrittäjänä toiminut nainen. Myös yksi oman aineistoni haastatelluista oli yrittäjä, joten hän pystyi itse rajaamaan työaikaansa. Toinen Kontulan tekstissä esiintynyt äiti kertoi, että olivat siirtyneet esikoisen syntymän myötä miehen kanssa molemmat osapäiväisiksi työntekijöiksi. Näyttää siis tutkimukseni ja Korpi & Suhosen (2003) tutkimuksen perusteella siltä, että sekä isät että äidit kokevat lasten kotona hoitamisen ja heidän kanssaan olemisen työelämää tärkeämmäksi. Oleellista on kuitenkin huomata, ettei kaikilla ole mahdollisuuksia valita työelämässä kokopäivätyön tai lyhennetyn työpäivän väliltä. Verratessa vastauksia kotiäitiydestä sekä uranaiseudesta vastanneiden taustatietoihin, ei

taustatekijöillä näyttänyt olevan suoranaista riippuvuussuhdetta. Yksiselitteisiä vastauksia ei löytynyt myöskään kotiäitiyteen tai uranaiseuteen. Kun naisesta tulee äiti, ei häntä voida enää laittaa yhteen muottiin, jos on myös työelämässä mukana. Suomalaisen naisen voi siinä tilanteessa kuvata ihmiseksi, joka on työssä käyvä äiti. Äidit voidaan nähdä erilaisina tyyppinä sen mukaan, ovatko he mahdollisesti pitkään kotona vai eivät. Yhtenä äitityyppinä voidaan nähdä se, ettei enää ole esimerkiksi lasten kotihoidon tuella mutta on silti kotona eli kotiäiti. Toisena vaihtoehtona on aiemmin mainittu työssä käyvä äiti. Motiivit työssä käymiselle eivät äideillä poikenneet suuresti toisistaan. Perimmäisenä motiivina äideillä on taloudelliset seikat, seuraavana tulee mielekkään työn tekeminen. Kolmanneksi motiiviksi voidaan esittää haastatteluissa esiintyneen Katjan toteamus, että oman pään ja jaksamisen kannalta kaksi erilaista elämialuetta tasapainottavat toisiaan. Kotiäitien motiivina olla kotiäitinä pidän sitä, että he ovat yksinkertaisesti aina vain halunneet lapsia saadessaan jäädä kotiäideiksi ja sitä kautta varmistaa lastensa hyvinvointi, joka on jo tuotu useampaan kertaan julki. Tätä ei pidä ottaa moitteena työssä käyviä äitejä kohtaan. Asia tulisi käsittää siten, että kotiäidit eivät tavallaan luota yhteiskunnan kykyyn hoitaa lapsiaan yhtä hyvin kuin he itse, vaikka yhteiskunnan tarjoamat palvelut kykenisivätkin siihen. Yhteiskunta voi tyypitellä äidit eri kategorioihin ja jakaa rooleja eri elämän osa-alueille, mutta kategorisoinnin kohteena olevat henkilöt eivät välttämättä näe edustavansa kyseisiä jaotteluita.

4.4 Äitien kokemukset lasten kotihoidon tuesta

Seuraavista vastauslainauksista voidaan päätellä, miten vastanneet äidit kokivat kotihoidon tuen hakiessaan sitä Kelasta. Samoin niistä voisi tulkita osittain välillisesti kuinka yhteiskunta kokee kotihoidon tuen ja miten se heijastuu tuen saajien suhtautumiseen kyseiseen tukeen.

Helppo hakea. Se on eri asia, jos sitä pitäisi hakea jostain sossusta. Kelan palvelut niin kuin kuuluu kaikille ja ovat normaaleja juttuja. (Helmi)

Kelasta saa hyvää palvelua. Mutta kun kyselee joitain asioita, ja vaikka kolme kertaa joutuu soittamaan ja tarkistamaan, niin saa kolme eri vastausta. Pitäisi kai kirjallisesti pyytää, niin vastaus olisi yksiselitteinen. (Anneli)

Kyllähän se on vähän hankalaa aluksi, mutta olen oppinut laittamaan kaikkia lisäpapereita, niin vähemmän tulee lisäkysymyksiä takaisin. (Oili)

Mukavaa. Mutta lomakkeiden täyttö välillä mutkikasta, kun niitä pitää aina täytellä ja palautella. Eikö sitä voisi tehdä nykyaikana sähköisesti? (Jutta)

Kotihoidon tuen käytännöllinen puoli sai kiitosta äideiltä, vaikka eräs totesi, että kyllähän ne ”hakemukset” tiedetään. Viittaus taisi merkitä sitä, että hakemuksiin pyydetään paljon tietoja oleellisista asioista, mutta hakijoiden mielestä selvityksiä on liikaa. Kansaneläkelaitos koettiin hyvän palvelun paikkana. Kotihoidon tuen hakijoilta palautetta sai työntekijöiden keskenään ristiriitaiset vastaukset, mikä kävi edellä ilmi Annelin vastauksesta. Annelin kokemus ei silti ollut yksiselitteisen negatiivinen. Kokemusta voisi kuvailla enemmän kummeksuvaksi, kun Kansaneläkelaitoksen kaltaiselta viralliselta instanssilta saatu tieto ei ollut myöskään yksiselitteistä. Kelassa asioimiseen liittyvät kokemukset olisivat itsessään mielenkiintoisia asioita tutkia, mutta veisivät omassa tutkimuksessani liian paljon huomiota.

4.5 Kotihoidon tuen merkitys äitien päätöksen teossa

Jaottelen kotihoidon tuen kahteen, symboliseen ja taloudelliseen merkitykseen näkökulmiin. Tähän jaotteluun päädyin lukiessani tutkimusaineistoa ja havaitessani siitä niin sanottuja sanattomia viestejä, jotka nousivat esille. Pääsääntöisesti tuen merkitys on taloudellinen, vaikka se koetaan aika pienenä. Tuen symbolinen merkittävyys korostuu siinä, että sen olemassaolo osoittaa yhteiskunnan ainakin jonkin asteisen arvostuksen kotiäitiyttä kohtaan.

Olisin silti. (Katja)

Katjan näkökulmasta tuki oli enemmänkin symbolinen kuin taloudellinen. Hän oli kaikissa vastauksissa hyvin napakka ja jämpä. Tämä johtua ehkä siitäkin, että hän vastasi kysymyksiin aina ensimmäisenä. Hänelle tuki merkitsi yhden tai kahden muun äidin lisäksi vähiten taloudellisessa mielessä. Hilkan näkökulmasta tuen taloudellinen merkitys on suurempi.

En tiedä sitten, miten olisi tultu toimeen, onhan se jotakin sitten. En ehkä ois näin kauaksi pystynyt jäämään. (Hilka)

Mirjan tapauksessa taloudellisesti tuki on merkittävä vain symbolisessa mielessä arvostuksen osoittajana.

Olisin varmaan jäänyt. Vaikee kuitenkin ymmärtää, että mitä varten pitäisi omia lapsia hoitaa, että siitä ei saisi yhtään mitään. Vaikee kuvitella sellaista tilannetta, aika erikoinen. (Mirja)

Niin kyllähän sekin raha jotain sentään on.. että varmaan olisi harkittu pidempään, että jäädäkö kotiin vai ei. Kuitenkin se olisi painanut vaakakupissa aika paljon kotiin jäämisen puolesta, että kun omat lapset ovat vaan kerran pieniä. (Jutta)

Nämä äitien ajatukset kysymykseen ”Olisitteko jääneet hoitamaan lasta, jos kotihoidon tukea ei olisi olemassa?” nousivat esille haastattelussa. Kysymys tuntui yllättäneen haastateltavani, sillä he eivät olleet ajatelleet missään vaiheessa sitä, että lasten kotihoidon tukea ei lainkaan olisi. Edellistä kysymystä ennen oli ollut kysymys siitä, millainen lasten kotihoidon tuen osuus oli perheen tuloissa. Monet antoivat palautetta sen pienuudesta. Tuen pienuus synnytti paljon vähättelyä, mutta ajatus sen puuttumisesta kokonaan saikin vastaajat kiittelemään sitä, olipa se pieni tai suuri. Äitien vastausten perusteella kotihoidon tuella ei ollut niin suurta merkitystä tai vaikutusta heidän päätöksentekoonsa kuin voisi olettaa Suomen hyvin työkeskeisessä ja rahaa ajattelevassa yhteiskunnassa. Tällä tarkoitan sitä, että vaikka tuki helpottikin äitien päätöstä jäädä kotiin lasta hoitamaan muutamaksi vuodeksi, ei tuki silti vaikuttanut niin paljon vaakakupissa kuin esimerkiksi se, että äidit kokivat lapsen kehityksen kannalta äidin kotona olemisen oleelliseksi ja sen vuoksi jäivät kotiin. Yhtenä syynä kotiin jäämiselle voidaan pitää myös sitä, että lasten ollessa pieniä, äidit haluavat jo omista tunnesyistä jäädä vähäksi aikaa kotiin, jos vain voivat.

4.6 Kotihoidon tuen taloudellinen merkitys käytännössä

Kun lasten kotihoidon tukea lähestytään puhtaasti taloudellisesta näkökulmasta, sen merkityksestä perheen kokonaistaloudelliseen tilanteeseen ja rahallisesta riittävydestä, ei siihen luultavasti löydy yksimielistä kantaa. Kuitenkin voidaan ajatella, että mitä pienempituloinen perhe, sitä suurempi on tuen taloudellinen merkitys. Moni lapsiperhe hankkiessaan uudelle tulokkaalle tarvittavia tarvikkeita aina lastenrattaista vaippoihin asti joutuu pohtimaan rahojen riittävyttä. Tilanne voi siis osoittautua yllättäväksi, vaikka lapsi olisi kuinka toivottu ja menoihin varauduttu etukäteen.

Haastateltavilta kysyttiin, kuinka paljon kotihoidon tuki on koko kuukauden tuloista prosentteina. Kolmen hengen ryhmässä kaksi ilmoitti sen olevan kymmenen prosentin luokkaa ja yksi kahdenkymmenen prosentin tietämissä. Isommassa ryhmässä kukaan ei ilmoittanut prosentteja, mutta ilmaisivat sen olevan hyvin vähän. Oletan pienemmän ryhmän vastausten perusteella, että vähän on kymmenen ja kahdenkymmenen prosentin välillä. Pelkkien prosenttiosuuksien perusteella voisi olettaa, että kotihoidon tuella ei ole ollut juurikaan merkitystä sille, ovatko haastatellut jääneet kotiin lasten kanssa. Mutta kun haastateltavien vastauksia lukee tarkemmin, niin kotihoidon tuen katsotaan tuoneen sellaisen lisän rahalliseen kokonaistilanteeseen, että eläminen koetaan mielekkääksi. Arki ei ole kituuttamista, kuten se mahdollisesti olisi, jos tukea ei olisi, mikä käy ilmi Annelin vastauksesta seuraavassa:

Mutta toisaalta, niinkin sitten, et vaikka sitä ei olisi, olisin kyllä jäänyt kokeileen pärjätäänkö. Olis varmaan pärjättyki, mutta kyllä se siihen elämisen laatuun vaikuttaa, jos joutus kituuttamaan. Ei me mitään asuntoa olla vaihdettu, mutta isompi auto oli ostettava lasten lisääntyessä. Et, että vaikka ei vaihda asuntoakaan, niin kulut lisääntyvät silti. (Anneli)

Kysyttäessä, tuoko raha onnea, moni sanoo, että ei. Kuitenkin se helpottaa arkielämää ja auttaa onnen etsimisessä. Haastateltavana ollut Milla oli samoilla linjoilla Annelin kanssa, että on se tuki pienenäkin positiivinen lisä tuloissa.

Just rupesin miettiin. Siis onhan se pieni raha, mutta onhan se nyt vaikea sanoa. Ehkä olisin ainakin jäänyt kokeilee, just muutettu siihen isompaan asuntoon, kun tuli se laina. Oltaisiin varmasti mitoitettu eläminen sen mukaan että...Ei se kymmenen prosenttia kuitenkaan ihan kauhean iso osa ole. (Milla)

Nyt kun mä oon työvoimakoulutuksessa, niin saan työmarkkinatukea ja vielä sitä koulutusrahaa, niin se tuntuu musta ihan valtavalla summalla, saan 600 euroa, ja oon silleen, että, vitsi, kun mulla on rahaa tehdä mitä vaan. Kyllä se kertoo kuin vähän kotihoidon tuki on. Ja sitten kun mun mielestä siihen nähden, mitä yhden päivähoitossa olevan lapsen kustannukset kunnalle on, niin siihen nähden se on ihan naurettava. Se on maailman halvin tapa hoitaa lapsia, vaikka siitä maksettaisi vähän paremminkin. (Helmi)

Helmin kommentista voi lukea sen, mikä on tuen todellinen taloudellinen merkitys käytännössä. Se tuo jonkinlaisen liikkumavaran arjen menoihin, mutta se on kuitenkin myös samaan aikaan

merkityksetön. Rahallisesti summa on pieni, kun sitä verrataan muihin tukiin, kuten työvoimakoulutuksesta saatavaan työmarkkinatukeen erillisine korvauslisineen. Täytyy muistaa, että työmarkkinatuki on pienempi ilman ylläpitokorvausta 8 euroa per arkipäivä, kun ei ole missään työvoiman toimenpiteessä, joten se ei ole suoraan verrannollinen lasten kotihoidon tukeen. Lisäksi tuilla on myös erilaiset tarkoituserusteet. Jos tuen merkitystä tarkastellaan todellisen taloudellisen hyödyn näkökulmasta arvomaailman piirissä, tuen merkitys on enemmän symbolinen, vaikka käytännössä se on tarvenäkökulmasta taloudellinen. Symbolisen ja käytännöllisyyden ero kasvaa kuitenkin silloin, jos hän, kuka on töissä toisen ollessa lasten kotihoidon tuella, ansaitsee keskivertopalkansaajaa enemmän. Kun tulotaso kasvaa, kasvaa myös tuen symbolinen merkitys ja taloudellinen puolestaan pienenee.

Haastatellut äidit nauttivat hyvin paljon lasten kanssa kotona olosta ja pitävät sen merkitystä lapsen kehityksen kannalta oleellisena. Kuitenkin he samalla ajattelevat tekevänsä samaa työtä kuin mitä vieras ihminen tekee työkseen päiväkodissa mutta kokevat työnsä kotona olevan yhteiskunnan silmissä aliarvostettua. Kotihoidon tuen saajat kokevat tekevänsä työtä ja tuntevat tulevansa petetyiksi, koska työttömätkin saavat yhteiskunnalta enemmän taloudellista tukea kuin he. Lain silmissä he ovat eriarvoisessa asemassa, koska työtön on työvoimana käytettävissä, mutta kotihoidon tuella olija ei, tuilla on erilaiset lähtökohdat, minkä joudun huomioimaan niitä tässä vertailtaessa. Anne-Maria Perttulan (1983) sosiaalihuoltajatutkimnon avohuollon linjan tutkielmassa ”Lasten kotihoidon tuki ja sen saajat vuosina 1981-82” nostaa esille samoja asioita, mitkä tulivat esille tutkielmani edetessä. Perttulan loppupäätelmissä todetaan, että ”Lasten kotihoidon tuki on tärkeä osa suomalaista perhepolitiikkaa, mutta vielä toistaiseksi se ei tunnu tyydyttävän kaikkien tarpeita...Tuen suuruus ei ole kovin innoittava tällä hetkellä...Mikäli tuen markkamäärä kasvaisi toivottuihin summiin, oltaisiin lähellä tilannetta, jossa kotihoidon tuki olisi palkka lasten kotihoidosta.”(Perttula 1983, 55) Moni lasten kotihoidon tuen saaja toivoisi tuen muistuttavan enemmän kunnallisten lastenhoidon laitosten kustannuksia. Sama kritiikki ja toiveet muutoksista, joita esitettiin tuen alkuaikoina, toistuvat nykyisinkin.

Mun mielestä se pitäisi olla sen verran, että se on tasapuolista. Mä en sano mitään summaa, mutta sen pitäisi olla tasapuolista. Kaupunki tukee yksityistä hoitoa, perhepäivähoitoa siis, että, minun mielestä pitäisi tukea saman verran sitä kotihoitoa, koska se on pienelle lapsen ihan yhtä hyvä. Jos mä vaihtaisin (toisen ryhmässä olijan kanssa) lapset päikseen, että hän hoitaisi mun lapset ja mä hänen, niin me saataisiin hurjan paljon enemmän rahaa...satoja euroja enemmän rahaa. Se on vähän nurinkurista, sen verran sen pitäisi olla. (Anneli)

Jos riittävyttä katsotaan silleen, että tullaanko toimeen, niin riittää(naurahdus). Mutta sitten taas jos...mieltii toita kannalta, että työttömällekin maksetaan puolet enemmän kuin kotona olevalle ja... just toi yksityisen hoidon tuki. Mä itse kanssa suunnittelin tota, jotta ryhtyisi perhepäivähoitajaksi joku päivä, niin mulle maksettaisiin yksityisen hoidon tukea ja kuntalisää enemmän yhdestä lapsesta kuin mitä mä sain kolmesta lapsesta ennen tämän neljännen syntymää. Mun mielestä päälaellaan koko homma. Olisi vaikka se tuki sen verran mitä se yksityisen hoidon tuki on. (Milla)

Suomalainen ihanneperhe on määritelty isä, äidin ja kahden lapsen mukaan. Tätä voitaisiin kutsua eräänlaiseksi yhteiskunnalliseksi perheen kokostandardiksi. Sen ylittäminen voi tulla taloudellisesti kovin kalliiksi (Kontula 2004, 93). Kun lapsia haluaisi enemmän kuin kaksi, tai jos niitä on jo kolme tai neljä, koetaan tuet ja mahdolliset maksut, kuten päivähoitomaksut, epäoikeudenmukaisiksi ja epäjohdonmukaisiksi. Erästä Kontulan tutkimuksessa esiintynyttä naista raivostutti veljen viisilapsisen perheen puolesta se, että ”...kun kaikki niin kuin perhejutut ja muut niin nehän on kaikki toeta että vanhemmat ja kaksi lasta, et se on niin kun tavallaan se standardi et heti kun sää poikueet siitä niin sait sää tavallaan jouditkin vaikeuksiin ja sait sää maksatkin kaikista asioista täyttä hintaa et sait se kolmas tai neljäs lapsi niin kaikessa niin sit ne onkin täyshintaisia et niitä ei lasketa enää siihen tavallaan siihen perhekäsitteeseen, mutta sehän on enemmän yksityisillä että, kaikki kylpyläliput ja muut niin nehän on aina siihen laskettu, ja perheviikonloput ja muut ni, se tavallaan...”. Tämä epäoikeudenmukaisuudeksi koettu asia ilmenee lähes joka puolella esimerkin kaltaisissa arkipäiväisissä tilanteissa. Kuitenkin pitää ajatella, että johonkin ohjeiden ja rajoitusten antajien on pitänyt vetää rajat.

... Lapsiperheiden etujärjestö (Lape), nehän ajaa sitä tasaraha-mallia, kaikille maksettaisi saman verran, enhän mä tiedä mitään näistä talousasioista, mutta sehän kannattaisi tutkia. (Milla)

Millan vastaus oli edellä esitetyistä lähinnä Perttulan (1983) yhteenvedon lopun kaltainen, minkä ehdotuksen kaikki haastatellut äidit olivat lasten kotihoidon tuella ollessaan kuulleet. Tämä ”könttäsomma-idea ei ole mikään uusi juttu, vaan sitä on heitetty tuen saajien taholta aikaisemminkin. Kontulan (2004, 123) tutkimuksen henkilökohtaisissa haastattelussa useat haastatellut esittivät samankaltaisen nykyisen perhepolitiikan mallista kokonaan poikkeavan idean keskeisimmäksi perhepoliittiseksi uudistukseksi. Kyseessä oli edellä esitetty idea, joka olisi periaatteeltaan sellainen kuin minkä Milla toi esiin ryhmähaastattelussa. Sen käyttötarkoitus on sama vuonna 2005 kuin se oli 2004: summan voisi käyttää vaikkapa nykyistä parempana kotihoidon

tukena tai sillä voisi ostaa markkinahintaisia päivähoitopalveluja ja olla osa- tai kokopäivätyössä. Tämä malli tarjoaisi äideille ja perheille joustavuutta ja mahdollisuutta sellaisiin päiväohjelman muutoksiin, joita nykyinen liian jäykäksi koettu malli ei mahdollista. Saman asian ilmaisi Anneli ryhmähaastattelutilanteessa näin:

Siinä kaikki saisi jotenkin saman verran (tasarahamallissa). Perheet siitä maksaa, mitäkin palveluja kukakin haluaa ostaa. Pienten lasten päiväkotihoito maksaa nytkin kunnalle enemmän, siitä joutuisi maksamaan sitten itsekin enemmän. Joko maksaa siitä tasarahasta oman palkkansa, kun hoitaa kotona, tai maksaa yksityiselle tai perhepäivähoitajalle, se olisi tasapuolinen kaikille.
(Anneli)

Minna Korven ja Sinikka Suhosen (2004) isät olivat äitien kanssa samoilla linjoilla, kun arvioitiin tuen riittävyyttä ja sen suuruutta arvostuksen mittarina. Tämän voi havaita haastatelluiden kokemuksesta, että yhteiskunnan taloudelliset tukitoimenpiteet eivät olleet riittäviä. Jotkut kuitenkin tulivat toimeen saamallaan tuilla, koska elivät muutenkin minimaalisesti. (Korpi & Suhonen, 84-85) Samanlaista palautetta tuli muutamalta omaan tutkimukseeni vastanneelta äidiltä kuten Hilkalta:

Pieni rahahan se on, siis sillai. Perhettähän sillä pitää elättää, ruokaan se riittää kuussa. Siihenhän se menee, kun on kolme lasta, en minä tiedä prosentteja, vähän se on. (Hilkka)

Tuen määrän kokeminen erilaisilla johtuu hakijoiden taustasta ja siitä, minkälaiset taloudelliset asetelmat hakijalla on kotihoidon tukea haettaessa. Tuen suuruuden lisäosineen määrää tuen tuloajat, jotka vuoden 2005 osalta olen esitellyt taulukossa 1. sivu kahdeksantoista. Lasten kotihoidon tuen hoitorahan saavat kaikki tuloja katsomatta, mutta jos puoliso ansaitsee hyvin, tai itse on esimerkiksi yrittäjä, tuen määrä niissä tapauksissa koetaan hyvin monella tavalla.

Ei se näyttele kyllä mitään roolia, vaippoja sillä muutaman voi ostaa. Sama se meillä on, kun vanhempi poika on kaksi päivää viikossa päiväkodissa, niin mä en saa edes sitä lisäosaa, maksan ensiksi siitä päivähoidosta ja lisäksi menetän sen lisäosan, ihan täysin onneton ratkaisu. (Mirja)

Kotihoidon tuki mun mielestä on ihan vitsi. Se on siis niin pieni, että siitä ei ole mitään hyötyä. Se ei ole meidän perheessä minkäänlaisena tulona tai prosenttina tai minään. Se on ollut meidän

perheessä ylimääräisenä humputtelurahana. Mä olen itse saanut sen kaikista minimimmän, siis siitä kotihoidon tuesta. Sehän on, eihän sillä tee yhtikäs mitään. (Katja)

Nyt kun tuen määrästä on tuotu julki monenlaisia mielipiteitä, ei voida myöskään unohtaa Kelan perhekokomääritelmiä. Kela määrittelee etuudet kahden aikuisen ja kahden lapsen mukaan, katso taulukko 1. sivu kahdeksantoista. Se ei ole Suomessa ainut todellinen perhekokoa, jos katsotaan henkilöiden lukumäärää perheissä, jos perheessä on useampi kuin kaksi lasta. Kela tosin ei itse toimielimenä määrittele huomioon otettavaa perhekokoa, koska se on määritelty laissa. Tähän epäkohtaan haastattelussa vastanneet vanhemmat toivoisivat päättäjien tekävän muutoksen, jotta tuen saajat eivät kokisi olevansa väärin kohdeltuja. Suomessa ollaan huolissaan kantaväestön kehityksestä ja syntyvyyydestä, mutta jos viranomaiset eivät huomioi perheen oikeaa kokoa, se ei kannusta ihmisiä tekemään lisää lapsia. Nykyistä kehitystä katsottaessa syntyvyys on kasvanut, mutta jos verrataan vuoden 2003 lukuun 1,76 lasta per hedelmällisenä kautena synnyttäneestä naisesta vuoden 2004 lukuun, joka oli kokonaisluvultaan 1,8 lasta per nainen. (Tilastokeskus www-sivut 30.1.2006)

Siis kyllähän se on vähän oudosti laskettu. Mulla on kolme lasta, siis viisi henkeä perheessä, kuitenkin huomioidaan vaan neljä henkeä, mikä musta on ihan ihmeellistä...kuitenkin viisi ihmistä kuluttaa, elikkä se pitäisi heti korjata, joka nostaa tukea edes parilla sadalla eurolla kuussa, niin sekin olisi jotain. Musta se on väärin. (Hilkka)

Hilkan mielipide on hyvin ymmärrettävä, jos lakia perhekoosta tuen lisäosan määrittämisessä tarkastellaan suurperheen näkökulmasta. Se perheen viides henkilö ei mitenkään katoa tai lopeta ruoan kulutusta hakijan perheessä, vaikka laki kuinka määrittelisi perheen koon tietyn henkilömäärän mukaan. Laki syrjii isompia kuin nelihenkisiä perheitä ja asettaa ne eriarvoiseen asemaan verrattaessa yksi- tai kaksilapsisiin perheisiin. Pienemmillä perheillä on enemmän rahaa per henkilö käyttää, jos vanhempien tulot ovat samat isomman perheen kanssa tukien kera, kun koko perhettä ei laskelmissa huomioida.

Toisaalta voidaan ajatella, että toinen perhe-etuus lapsilisä, joka subjektiivisena oikeutena myönnetään porrasteisesti jokaisesta lapsesta tuloista tai varallisuudesta riippumatta, tukee jossain määrin suurperheitä, joilla on lapsia enemmän kuin kaksi. En ole käsitellyt tietoisesti lapsilisää, koska sen ihmiset tietävät paremmin kuin kotihoidon tuen ja siihen liittyvät tekijät.

4.7 Läheisten ja työyhteisön suhtautuminen äitien kotiin jäämiseen

Läheisten suhtautuminen äitien kotiin jäämiseen on muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta hyvin positiivista. Siihen voi olla syynä, esimerkiksi se, että se osoittaa äidin olevan kiinnostunut lapsensa hyvinvoinnista tai, että se on lapsen ensimmäisenä elinvuotena suotavaa. Lasten isät antavat varauksettoman tukensa äideille, mutta jotkut sukulaiset ja ystävät taas eivät. Tämä käy ilmi seuraavista kommentteista.

Positiivisesti, työtoverit, kaverit ja sukulaiset. (Anneli)

Ystävät kyllä, moni on samassa asemassa. Omat vanhemmat eivät, pitävät valintaa ei niin kunnianhimoisena uravalintana. Miehen vanhemmat pitävät taas superäitinä. (Helmi)

Lähipomo suhtautuu hyvin, mutta mitä ylempäs mennään, niin ne eivät ymmärrä. (Anneli)

Suurimmaksi osaksi positiivisesti. Ne ystävät, joilla ei ole lapsia, kokevat nolla-ihmiseksi. (Oili)

Arvostavat kotiäitiyttä. Myös ympäristö. (Hilkka)

En ole kuullut mitään negatiivista. Kyllä ihmiset ymmärtävät, kun on pieniä lapsia. (Liisa)

Helmin toteamus, että omat vanhemmat eivät arvosta hänen ratkaisuaan olla kotiäiti kuvastaa yhteiskuntamme työkeskeisyyttä ja vanhempien pettymystä lapsensa ratkaisuihin. Työtä ja uraa pidetään jonkinlaisina mittareina ihmisten elämisen onnistumisessa, vaikka lasten kasvatus on arvokasta siinä, missä kodin ulkopuolinen työkin. Helmi kuitenkin saa tukea ratkaisulle miehensä vanhemmilta, jotka kokevat hänen olevan superäiti jäädessään kotiin hoitamaan omat lapsensa. Anneli vuorostaan sekä kiittelee että kritisoi työpaikkansa eri ihmisten suhtautumista tilanteeseensa. Hänen lähipomonsa suhtautuu Annelin kotona olemiseen hyvin, kun taas ylempät johtohenkilöt eivät. Tällainen ristiriitainen tilanne työpaikalla saattaa johtua siitä, että lähipomo tuntee Annelin, kun taas ylempien on helpompi suhtautua negatiivisesti, koska he eivät tunne Annelia samalla lailla kuin lähellä työskentelevät henkilöt. Oilin kokema väheksyntä voi taas johtua monesta syystä. Ensiksikin tietämättä Oilin ystävien taustaa voidaan olettaa, että he voivat olla enemmän työorientuneita kuin Oili ja Oili voi kokea sen negatiivisesti. Toiseksi pienten lasten vanhemmat saattavat joskus lakkaamatta puhua lapsista ja vaikka lapsettomat ihmiset pitäisivät lapsista, he eivät

aina jaksaa kuunnella lapsiin liittyviä asioita. Oili saattaa kokea sen negatiivisena asiana ja arvosteluna häntä kohtaan. Liisan toteamus siitä, että hänen ympäristönsä ajattelee positiivisesti hänen kotiäitiydestään, koska lapset ovat pieniä, on kaikkein yleisin ihmisten suhtautumistapa naisten kotiin jäämiseen.

Annelin esille tuoma työtoverien ja pomojen suhtautuminen kotiin jäävään äitiin ei ole mitenkään huomiotta jätettävä asia. Haastatelluille esitettiin kysymys kotiäitiyden merkityksestä naisten työuraan ja he kokivatkin sen haittaavan työuraa. Tällainen työelämän suhtautuminen ei kannusta lastentekoon, vaikka Suomessa kuten muualla Euroopassakin kärsitään työvoimapulasta vanhemman ikäpolven jäädessä eläkkeelle. Jos naiset kovien työpaineiden takia eivät ryhdy äideiksi, ei työvoimapula tulevaisuudessa ainakaan helpotu. Nuorten ikäpolvien pieneneminen syntyvyyden laskiessa ei tue seuraavien sukupolvien kehitystä sekä kasvua ja sen myötä työvoiman määrän parempaa suuntausta. Työelämän nihkeä suhtautuminen lapsia saaviin naisiin johtuu ainakin siitä, että naisvaltaisilla aloilla äidit käyvät työnantajilleen kalliiksi. Tästä johtuen keskustelut jakaa äideistä johtuvat kulut isien työnantajien kanssa ovat olleet hyvin tärkeitä ja aiheellisia, jos tasa-arvoa halutaan kehittää eteenpäin.

4.8 Haastateltujen äitien tulevaisuuden suunnitelmia

Jotta lasten kotihoidon tuen merkitys äitien päätöksen teossa voitaisiin ymmärtää kokonaan, tarkastelen vielä haastateluihin osallistuneiden äitien tulevaisuuden suunnitelmia kotihoidon tuen päättymisen jälkeen. Lasten kotihoidon tuen päättymisajanjakson rajaan tarkoittamaan sitä, kun haastatellun nuorin lapsi täyttää kolme vuotta. Tarkastelen tässä sitä, kuinka moni vastaajista palaa töihin, kuka jää mahdollisesti vielä kotiäidiksi ja mitkä ovat ratkaisujen takana olevat syyt tai motiivit. En voi yleistää otoksessani olevien äitien tapaa toimia eri tilanteissa, mutta ratkaisut antavat osviittaa äitien ratkaisuista ja niiden syistä jossain määrin yleisellä tasolla. Yhdeksästä vastanneesta kahdeksalla äidillä oli tulevaisuuden suunnitelmat valmiina ja vain yksi vastaaja oli epävarma, mitä tekee jatkossa.

Mulla on nyt näin aluksi tarkoitus suorittaa perhepäivähoitajan ammattitutkinto ja saada lisää lapsia, lapsilukumäärä ei ole vielä täynnä. Hoidan sitten omia ja muiden lapsia ainakin siihen asti, että oma nuorin on ala-asteikäinen. Sen jälkeen ehkä sitten jotain muuta...(Helmi)

Helmin ratkaisu palata työelämään on hyvin tyypillinen. Hän on aikaisemmin valmistunut jo yhteen ammattiin, mutta on juuri aloittanut opiskelun uudelleen vaihtaakseen alaa. Kaikki lasten kotihoidon tukea saneet eivät ole kotona siihen saakka, että nuorimmainen täyttää kolme vuotta, vaan palaavat aikaisemmin joko työelämään tai opiskelemaan kuten Helmi. Helmin tapaus poikkeaa hieman tyypillisestä työelämään palaavasta äidistä siten, että hän uudelleen kouluttautuu niin, että voi tulevaisuudessa hoitaa omia lapsia kotona ja samalla ansaita rahaa hoitamalla muiden lapsia. Tämä suunnitelma ei ollut ainutlaatuinen haastattelemieni äitien keskuudessa, kyseistä mahdollisuutta pohdiskeli peräti kolme henkilöä haastatelluista.

No mä olen siihen asti kotona, että tämä nuorin täyttää kolme vuotta, meidän lapsiluku on tässä. Sitten jos saisi kuusituntiset työpäivät, niin eikös se Kela maksa siihen tukea jotain 70 euroa kuussa.
(Anneli)

Vaikka Kela ei tue kovinkaan paljoa lyhyempää päivää tekevää äitiä, niin Annelin suunnitelma oli palata töihin aluksi lyhyempää päivää tehden. Tämä Kelan tarjoama tuki on yksi vaihtoehto äideille, jotta he voisivat helpommin irrottautua lastensa parista ja siirtyä takaisin työelämään. Tätä vaihtoehtoa ei kukaan muu haastatelluista tuonut esille.

Kun nuorimmaisat täyttävät kolme, kaksoset, niin ikävä kyllä töihin. (Hilkka)

Hilkalla on vakituinen työpaikka, jonne hän palaa lasten täytettyä kolme. Hilkka on hyvin tyypillinen äiti.

Mulla on ihan auki. Miten tullaan toimeen, ryhdykö yksityiseksi perhepäivähoitajaksi...kaikki on vielä auki, mutta kyllä mä vielä olen jonkin aikaa kotona. (Liisa)

Liisa on yksi kolmesta, jotka suunnittelevat perhepäivähoitajan työtä. Hän on myös epävarma tulevaisuudestaan. Liisalla on aikaisempaa koulutusta ja hän oli työskennellyt yksityisenä päivähoitajana ennen äitiyslomaansa. Hän arveli saattavansa ryhtyä tekemään jotain muutakin. Liisan kaltaisessa epävarmassa tilassa voi olla hyvin moni lastaan kotona hoitanut äiti. Lapsen myötä äidin ajatusmaailma saattaa muuttua. Koetaan, että työ ei ole itsetarkoitus elämässä, minkä lisäksi työn pitää olla myös mielekästä. Lapsi/lapset vaativat paljon samoin kuin työkin nykyisin, joten niiden yhteensovittaminen on äitien kannalta raskasta.

Tälleen hamaan tulevaisuuteen asti. Ei ole tarkoitus lisätä tarhapäiviä. Ja haaveena kolmas lapsi, sitten kun nämä kaksi muuta ovat koulussa, niin voi nauttia vaan vauvasta. (Katja)

Katjan ammatti on luonut hänelle yrittäjän arjen ja työelämän. Yrittäjäyys tuo tullessaan omat vastuunsa mutta myös vapautensa. Katja hoitaa lapsiaan osan viikon kotona, ja osan lapset ovat päiväkodissa. Tällainen on Katjan mukaan paras vaihtoehto heidän perheelleen. Miehen työ on myös työajoiltaan joustava, joten perhe pystyy löytämään yhteistä aikaa. Vaikka tässä yrittäjän työelämän sovittaminen lapsiperheen elämään saattaa kuulostaa yksinkertaiselta ja helpolta, sitä se ei ole kaikkien yrittäjien perheissä.

5. YHTEENVETO JA POHDINTAA

Ensisijaisesti tutkimusongelmani oli etsiä vastauksia tutkimuskysymykseen, että onko lasten kotihoidon tuella liiallinen merkitys naisten ratkaisuissa päätyä tuen varassa kotiäidiksi. Yksiselitteistä vastausta en saanut, mutta havaitsin aiheen olleen ajankohtainen

Alkukysyksystä 2005 etsiessäni haastateltavia ja viimeistellessäni teemahaastattelun runkoa lehdistä saattoi satunnaisesti löytyä artikkeleita äideistä ja alle kouluikäisistä lapsista, mutta kuljettaessa kohti vuotta 2006 tahti kiihtyi. Kevään 2006 kuumin puheen aihe lapsiperheiden etuuksista ovat esimerkiksi vanhempainetuudet. Vanhempainpäivärahat eivät liity suoranaisesti lasten kotihoidon tukeen ja tukeen liittyviin asioihin, mutta kuitenkin molemmat etuudet koskettavat samoja ihmisryhmiä heidän erilaisissa elämänvaiheissaan. Olen käsitellyt tässä äitejä ja heidän ratkaisujaan lasten kotihoidon tukeen liittyen. Vanhempainpäivärahat ja niihin liittyvät taloudelliset kulut liittyvät myös äiteihin. Sen esille tuominen yhtenä esimerkkinä muista naisten kantamista huolista äideiksi ryhtyessään on oleellista. Vanhempainetuuksista koituvat kulut kaatuvat suurelta osin työssä käyvien äitien työnantajille, joten siihen haluttaisiin muutos. Helsingin Sanomien Nyt-liitteessä (8/2006, 16-19) olleessa artikkelissa ”Terveisiä perheestä” Anu Silberberg ihmetteli sitä, että miten on mahdollista, että kaikki vaativat perhevapaiden kustannusten jakamista, mutta ratkaisua asiasta ei synny. Tämä kysymys on hyvin aiheellinen, sillä presidentin vaalien alla kaikki presidentti Tarja Halosesta lähtien peräänkuuluttivat ratkaisua, mutta mitään ei ole tapahtunut. Artikkelissa oli huomioitu se tosiasia, että yleensä lapsella on kaksi vanhempaa eikä yksi. Miksi äitien pitää kärsiä omassa työelämässään lapsesta johtuvat seuraukset, kun isät ovat yhtä lailla osallistuneet lapsen tekoon. Edellä mainitussa artikkelissa oli mukana muutama haastattelu, jotka oli tehnyt Riikka Kaihovaara aiheesta perhevapaiden kustannusten jakaminen. Eräs nuori nainen oli ryhtynyt lastentekolakkoon, koska koki pätkätyöläisenä elämäntilanteensa liian epävarmaksi tehdäkseen lapsia, vaikka eli parisuhteessa. Hän kertoi, että ei ole ainut epävarmassa tilanteessa elävä nainen ystäväpiirissään. Toisessa haastattelussa naisvaltaisen yrityksen omistaja kertoi omista pinnistelyistään selviytyä yrittämisestään, kun kolme äitiä on yhtä aikaa äitiyslomalla. Kolmannessa haastattelussa pienen lapsen isä toteaa, että kyllä isäkin osaa hoitaa lapsia. Ainakin nämä ihmiset kannattivat toisenlaista jakoa kustannustaakassa. Vaikka tahtoa löytyy, mitään ei tapahdu. Kuten esimerkeistä ja tutkielmani kohteena olevasta lasten kotihoidon tuesta voidaan havaita, naiset kantavat päävastuun lapsista hyvinvointiyhteiskunnan mittarein hyvin tuetuin, mutta käytännössä taloudellisin minimikorvauksin. Vanhempainrahan suuruuden määrää kuitenkin naisen ennen

raskautta saama palkka ja sen taso, joten se riippuu äidin tilanteesta. Naisten epävakaa työympäristö kompensoi korvausta ja sen voidaan sanoa heikentävän korvauksen tasoa henkisesti. Naisten sijoittuminen erilaisiin tehtäviin ja vakituisen työn saaminen on myös riippuvainen hänen iästään ja elämän tilanteestaan. Hedelmällisessä iässä olevia naisia kartetaan vakituisen työsuhteeseen otettaessa, sillä he tulevat työnantajilleen kalliiksi, jos päättävät perustaa perheen ja tehdä lapsia. Ja vaikka äidillä, joka on lasten kotihoidon tuella vanhempainrahakauden jälkeen, olisi virka tai vakituinen työ, hän ei voi aina olla varma, mitä työtä hän töihin palatessa pääsee tekemään. Tämä kävi ilmi yhden haastatellun äidin kertomuksesta, jonka kahdelle ystävälle oli käynyt näin.

Vaikka olisi virka, niin palatessa jos sijaisena on mies, niin hän on saanut jäädä siihen työhön ja äitiyslomalta palaava nainen saanut huonompaa työtä. (Mirja)

Työelämässä tapahtuva syrjintä liittyy lasten kotihoidon tukeen epäsuorasti, kuten havainnollistin sitä johdannossa lasikattoefektillä. Tukea ei mahdollisesti käytetä vain sen alhaisen tason vuoksi, vaan halutaan myös palata mahdollisimman nopeasti töihin jotta asema työpaikalla ei vaarantuisi tai heikkenisi. Jos lasten kotihoidon tuki olisi suurempi ja mahdollisesti kompensoisi paremmin palkan menetystä siltä ajalta, kun ollaan lasten kotihoidon tuella, voitaisiin ajatella, että mahdollinen työn muutos ei myöskään tuntuisi niin pahalta työhön palaavasta äidistä. Mutta työn muutoksen tai tehtävien heikentämistä ei kuitenkaan voi pitää mitenkään hyväksyttävänä asiana, vaikka kotihoidon tuen korottamisella tai kehittämisellä asiantilaa pyrittäisiin kompensoimaan.

Pohtiessani ongelmani selkeän tutkimusvastauksen puutetta, koen kuitenkin löytäneeni havainnollistavan vastauksen tutkimukseeni. Kotihoidon tuella on jonkin asteista merkitystä äitien ratkaisuihin. Sillä on merkitystä päätöksen teossa riippumatta äidin taustasta ja tilanteesta, mutta tuen merkitys ei ole päätöksen teossa kuitenkaan merkittävän suuri. Vaikka tuen saajat eivät osanneet kuvitella tilannetta, jossa eivät saisi lasten kotihoidon tukea korvaukseksi lastensa kotona hoitamisesta, he olisivat silti olleet valmiita kokeilemaan lastenhoitoa kotona ja katsomaan, olisivatko pärjänneet taloudellisesti yhdellä palkalla. Toisaalta voidaan kysyä olisivatko järjestelyt pienten lasten hoidon osalta jotain aivan muuta, jos lasten kotihoidon tukea ei olisi koskaan luotu yhdeksi etuudeksi lapsiperheille, voisivat lastenhoitojärjestelmät olla pienten lasten kohdalla jotain aivan toista.

Yhtenä todellisena vaihtoehtona voisi myös olla se, että Euroopan yhdentymisen myötä eurooppalainen kotiäitiys olisi rantautunut Suomeen ja luonut uuden kotiäitiäallon. Kotiäitiäallolla

tarkoitan sitä, että naisten keskuudessa on syntynyt sellaista liikehdintää, että perheissä olisi yksi elättäjä eli mies kuten Keski-Euroopassa. Tämä johtaisi siihen, että äidit jäisivät hoitamaan lapsiaan pidemmäksi aikaa kotiin.

Mielestäni lasten kotihoidon tuki mahdollistaa naisten päätöksen teon pohdittaessa kotiin jäämistä. Tässä mahdollistamisella tarkoitan sitä, että olosuhteissa, jossa äideillä ei olisi päätöksen teon tukena taloudellisia perusteita, ei heillä olisi vaihtoehtoisia ratkaisun tekemahdollisuuksia. Äidit eivät kokeneet olevansa välttämättä kotiäitejä sanan vanhassa merkityksessä, jos olivat kotona vain kotihoidon tuen keston ajan, mutta jos nainen jäi kotiin sen jälkeen, silloin yleisen käsityksen mukaan hänestä tuli kotiäiti. Äidin saadessa virallisen niin sanotun kotiäiti-statusen voidaan ajatella, että tuella ei ole päätöksen teossa enää mitään merkitystä, koska kotiäidillä ei ole enää siihen oikeutta. Joissain tapauksissa uskoisin kotihoidon tuella olevan henkilön ryhtyvän kotiäidiksi, vaikka työ odottaisi, jos se on mahdollista taloudellisten seikkojen puitteissa. Tässä voitaisiin ajatella, että jonkin asteinen rooli- tai tyypittelyjako olisi paikallaan, mutta edelleenkin korostan sitä, että nykyään sille ei ole sijaa naisten näkökulmasta. Jatkettaessa itse tuesta, sen taloudellinen merkitys tuen saajalle tulee hyvin esiin Kontulan (2004, 95) tutkimuksessa esiin tulleessa haastattelussa: ”kenellä on Suomessa varaa enää tehdä lapsia? Ei ainakaan tavallisella palkansaajalla. Lisäksi nykyaikainen pätkätyön ja työttömyyden elinikäinen kierre ei kannusta millään tavalla lapsien tekemiseen.” Argumentin esittäjä toi näkökulmallaan myös esiin yhden syyn olla tekemättä lapsia. Lasten kotihoidon tuki tuo äideille yhden lisätekijän päätöksentekoprosessiin, jossa pohditaan kotiin jäämistä ja nähdä lastensa varhaisiän kehityksen. Yksi haastatelluista, Jutta, toi ilmi sen tosiasian, että kerranhan ne lapset ovat vain pieniä.

Jos kotihoidon tukea ajattelee kriittiseltä kannalta, voidaan miettiä, passivoiko kyseinen tuki äitejä. Voiko se tuudittaa äidit turvallisuuden tunteeseen, josta herää, kun ei ole enää sen ikäisiä taaperoita, että saisi kotona olosta yhteiskunnalta taloudellista tukea. Tällainen ajattelumalli ei nostanut päätään esille kummassakaan haastattelun kohteena olleessa ryhmässä.

Erlaisia tukia tutkittaessa yleensä keskitytään tuen määrään ja oletetaan sen nostamisen parantavan tuen saajien asemaa. Kuitenkin tulisi miettiä myös sitä, pitäisikö yrittää parantaa kyseisten tukien saajien kokonaistilannetta myös muiden elämän osa-alueiden suhteen? Miten naisten asema esimerkiksi virkasuhteessa tai työsuhteessa pystytään pitämään samana työtehtäviä myöten, eikä niitä tekosyiden varjolla muuteta? Miten kotiäitiyden statusta voitaisiin parantaa yhteiskunnallisessa ajattelussa? Voitaisiinko tasarahamallia kehittää ja toteuttaa tulevaisuudessa kotiäitien esittämään

suuntaan? Kyseiset asiat tulisi huomioida myös laajemmin erilaisissa keskustelufoorumeissa ja niitä pitäisi tutkia tieteellisestä näkökulmasta. Tieteen avulla on muutettu käsityksiä erilaisista asioista ennen, nyt ja myös tulevaisuudessa, miksi siis ei tälläkin asia-alueella? Kuitenkaan emme voi unohtaa, että lasten kotihoidon tuen saajat kokevat taloudellisen tuen merkittävänä asiana, vaikka lastenhoidolla olisi takana minkälaiset eettiset, moraaliset tai inhimilliset lähtökohdat.

5.1 Kotihoidon tuen kehitys tulevaisuudessa

Kotihoidon tuen kehitys on ollut sen elinkaaren alusta alkaen sekä nousu-, että laskujohteista yhteiskunnan taloudellisesta tilanteesta riippuen. Lasten kotihoidon tuki on ollut suurimmillaan ennen 90-luvun lamaa kuntalisineen ja alimmillaan laman ollessa pahimmillaan. Laman taittuessa 90-luvun lopulla sitä on vähän korotettu, mutta kehitys on ollut pysähdyksissä 2000-luvulla. Kuntalisistä puhutaan pääsääntöisesti menneessä aikamuodossa kultaisina muistoina, joista saivat nauttia sen hetken onnelliset äidit. Vaikka kuntalisät ovat poistuneet, ei kotihoidon tuen käyttäjämäärissä ollut suuria muutoksia kasvuvuosien jälkeen. Muutokset ovat näkyneet vähäisinä laskuina tai nousuina naisten työllisyysnäkökymien mukaan. 1.4.2007 tullut 10 euron korotus sisarusosuuksiin tuskin muuttaa tilannetta mihinkään, mutta se on pieni osoitus siitä, että päättäjät haluavat tukea lasten kotihoitoa paremmalla tuen määrällä. Kun nyt nostettiin 10 eurolla sisarusosuuksia, toivottavasti tulevaisuudessa uuden 2007 aloittavan hallituskauden aikana nostetaan itse kotihoidon tuen määrää.

KIRJALLISUUSLÄHTEET

Alastalo, Marja (2005) Tutkimushaastattelun historia yhteiskuntatieteissä. Teoksessa Ruusuvuori, Johanna & Tiittula, Liisa (toim.) Haastattelu, tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. Tampere: Vastapaino, 57-77.

Alasuutari, Pertti (1999) Laadullinen tutkimus, 3.uudistettu painos. Tampere: Vastapaino, 83.

Anttonen, Anneli (1999) Lasten kotihoidon tuki suomalaisessa perhepolitiikassa. KELA, sosiaali- ja terveystutkimuksia 52. Helsinki: Kelan omatarvepaino.

Barrett, Michele & McIntosh, Mary (1982) The anti-social family. London.

Benney, Mark & Hughes, Everett C. (1956) Of sociology and the interview: editorial preface. The American Journal of Sociology 62:2, 137-142.

Bruner, Jerome (1986) Actual Minds, Possible Worlds. Cambridge, Massachusetts and London: Harvard University Press.

Eskola, Jari & Suoranta, Juha (1998) Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.

Eskola, Jari & Vastamäki, Jaana (2001) Teemahaastattelu: Opit ja opetukset. Teoksessa Aaltola, Juhani & Valli, Raine (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin I Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. Jyväskylä: PS-kustannus, 24-42.

Gottberg, Eva (1995) Perhe, elatus ja sosiaaliturva – tutkimus yksityisen ja julkisen elatusvastuun rajoista, rakenteesta ja toimivuudesta. Turku: Turun yliopiston oikeustieteellisen tiedekunnan julkaisuja, yksityisoikeuden sarja A: 80.

Haataja, Anita (2004) Pohjoismaiset vanhempainvapaat kahden lasta hoitavan vanhemman tukena. Janus 12 (1), 25-48.

Haavio-Mannila, Elina (1986) History of Women's paid Work in Finland – A Brief Introduction. Teoksessa Sinkkonen, Sirkka & Milèn, Anneli (toim.): Towards Equality. Kuopion yliopisto, Tilastot ja selvitykset 1/1986. Kuopio.

Hakala, Juha T. (1999) Graduopas. Melkein maisterin niksikirja. Helsinki: Gaudeamus.

Heikkilä, Matti & Kautto, Mikko (toim.) 2006. Suomalaisten hyvinvointi 2002. Stakes. Helsinki: Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus.

Heiskala, Risto (1990) Tulkinnan koeteltavuus ja aikakauslehtien analyysi. Teoksessa Mäkelä, K.(toim.) Kvalitatiivisen aineiston analyysi ja tulkinta. Helsinki:Gaudeamus, 242-263.

Hietala, Raija (1990) Lasten kotihoidon tuki. Tutkimus lain syntytaustasta ja tavoitteista. Julkisoikeuden pro gradu – tutkielma. Tampereen yliopisto.

Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena (2000) Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.

Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena (1995) Teemahaastattelu. 7. painos. Helsinki: Yliopistopaino.

Hirsjärvi, Sirkka & Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula (1997) Tutki ja kirjoita. Helsinki: Kirjayhtymä.

Huvinen, Kirsti (1998) Äidinpalkka ja lasten kotihoidon tuki keskustapuolueen ajamana uudistusprosessina. Sosiaalityön pro gradu-tutkielma. Tampereen Yliopisto.

Hänninen, Vilma (1994) Ei toimijaa ilman tarinaa. Teoksessa Weckroth, Klaus & Tolkki-Nikkonen, Mirja (toim.) Jos A niin... Tampere: Vastapaino, 167-179.

Janesick, Valerie J. (1998) "Stretching" Exercises for Qualitative Researchers. Sage Publications. Usa: International Educational and Professional Publisher.

Julkunen, Raija (1994) Suomalainen sukupuolimalli- 1960-luku käänteenä. Julkaisussa: Anttonen, A., Henriksson, L., Nätkin, R. (toim.) Naisten hyvinvointivaltio. Tampere: Vastapaino, 179-201.

Kaihovaara, Riikka (2006) Terveisiä perheestä, artikkeli Helsingin Sanomien Nyt-liitteessä nro 8/2006, 16-19.

Kari, Matti & Markwort, Jari (2005) Sosiaaliturvajärjestelmät eri maissa. Helsinki: Suomen vakuutusalan koulutus ja kustannus.

Kautto, Mikko (toim.) 2006 Suomalaisten hyvinvointi 2006. Stakes. Helsinki: Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus.

Kohti uusia työaikajärjestelmiä (1992) Työaikaryhmän raportti. Teollisuuden kustannus, Helsinki.

Koivula, Seela (2006) Jotta kotihoito olisi todellinen vaihtoehto – diskurssianalyttinen tulkinta kotihoidon tuen tavoitteista eduskuntakeskustelussa. Sosiaalipolitiikan pro gradu – tutkielma, Tampereen yliopisto.

Kontula, Osmo (2004) Perhepolitiikka käännekohdassa. Perhebarometri 2004. Väestöliitto, Väestöntutkimuslaitos; Katsauksia E 18/2004. Helsinki: Väestön tutkimuslaitos.

Korpi, Minna & Suhonen, Sinikka (2003) ”Kun on tämmönen kummitus tässä normaalissa naisten pyörittämässä jutussa”. Haastattelututkimus miesten ja heidän puolisoidensa kokemasta kotiisyydestä. Sosiaalityön pro gradu -tutkielma, Tampereen yliopisto.

Korpinen, Johanna (1997) Lasten kotihoidon tuki ja sen muutokset 1990-luvulla. Helsinki: Kansaneläkelaitos, Sosiaali- ja terveysturvan tutkimuksia 29.

Lammi-Taskula, Johanna (2004) Äidit työmarkkinoilla – kahden kerroksen väkeä? Yhteiskuntapolitiikka 69 (2), 202-206.

Lewis, Jane (1992) Gender and the development of welfare regimes. Journal of European Social Policy: 2, 3, 159-174.

Mustila, Hanna & Stolp, Minna (1999) Lasten kotihoidon tuki. Onko tuki lunastanut paikkansa hyvinvointijärjestelmässämme? Kyselytutkimus Sipoon kunnan henkilöstölle. Yhteiskuntatieteiden kandidaatin tutkinnon tutkielma, 2.

Nummela, Mirkka (1995) Lasten kotihoidon tuki suomalaisessa yhteiskunnassa. Yhteiskuntatieteiden kandidaatin tutkinto, sosiaalipolitiikan tutkielma, Tampereen yliopisto, 39-40.

Ojanen, Sari (2004) Kehitysvammainen lapsi. Isovanhemman näkökulma. Sosiaalityön pro gradu – tutkielma, Tampereen yliopisto.

Palokangas, Jukka(1999) Tutkimus lasten päivähoitopalvelujen kustannustehokkuudesta. Licensiaattitutkimus, Tampereen yliopiston taloudellis-hallinnollinen tiedekunta, 16.

Perttula, Anne-Maria (1983) Lasten kotihoidon tuki ja sen saajat vuosina 1981-1982 (Paikallistutkimus Lappeenrannan kaupungista). Sosiaalihuoltajatutkinnon avohuollon linja tutkielma. Tampereen yliopisto.

Rissanen, Tapio (1999) Perhevapaat ja naisten työllisyysaste 1990- luvulla. Työpoliittinen aikakauskirja 42 (3-4), 44-50.

Rissanen, Tapio (2000) Naisten ansiotyömallin muotoutuminen. Työnteon, toimeentulon ja lastenhoidon järjestäminen Suomessa 1920- 1980-luvuilla. Sosiaalipolitiikan pro gradu – tutkielma, Tampereen yliopisto.

Sakaranaho, Tiina (1992) Lasten kotihoidon tuki. Tutkimus tuen kehitysvaiheista ja lakisääteistä suomalaisen perhepolitiikan osana. Sosiaalipolitiikan suuntautumisvaihtoehdon pro gradu -tutkielma, Tampereen yliopisto.

Salmi, Minna (1996) Työelämän ja perhe-elämän yhdistämisen palapelit. Teoksessa Kinnunen, Merja & Korvajärvi, Päivi (toim.) Työelämän sukupuolistuvat käytännöt. Tampere: Vastapaino, 211-231.

Salmi, Minna (2000) Kotihoidon tuki ja naisten asema: tutkimushaasteita ja tulkintaongelmia. Yhteiskuntapolitiikka 65 (1), 46-56.

Salmi, Minna & Lammi-Taskula, Johanna (2002) Mitä pienten lasten vanhemmat haluavat perhepolitiikalta? Yhteiskuntapolitiikka 67 (6), 578-583.

Salmi, Minna (2005) Äitien ”valinnat”. Kommentti J.P. Roosin kirjoitukseen.. Janus vol. 13 (1), 82-84.

Siim, Birte (1987) Vertaileva näkökulma naisten ja hyvinvointivaltion suhteeseen. Teoksessa Saarinen, Aino & Hänninen-Salmelin, Liisa & Keränen, Merja (toim.) Naiset ja valta. Naisnäkökulmia ”hyvinvointivaltioon”. Helsinki: Tutkijaliitto

Silferberg, Anu (2006) Terveisiä perheestä, artikkeli Helsingin Sanomien Nyt-liittessä nro 8/2006, 16-19.

Sipilä, Jorma (1992) Hoivatyö halvemmalla. Tutkielma kotihoidon tuen periaatteista. Janus 1992, 47-59.

Sipilä, Jorma (1994) Kotihoidon tuki – ratkaisuja ja uusia ongelmia. Julkaisussa: Sipilä J, (toim.) Rakkaudesta, velvollisuudesta ja rahasta. Helsinki: Sosiaaliturvan keskusliitto, 9-25.

Sipilä, Jorma (1996) Rahaa vai palveluja: järjestäisimmekö lapsille päivähoitoa vai vanhemmille avustusta? Julkaisussa: Sipilä, J, Ketola, O, Kröger, T, Rauhala, P-L. Sosiaalipalvelujen Suomi. Porvoo: WSOY, 189-209.

Suomen kielen perussanakirja (1990) ensimmäinen osa A-K. Kotimaisen kielen tutkimuskeskuksen julkaisuja 55. Helsinki: Valtion painatuskeskus.

Suomen kielen perussanakirja (1994) kolmas osa S-Ö. Kotimaisen kielen tutkimuskeskuksen julkaisuja 55. Helsinki: Painatuskeskus.

Takala, Pentti (2000) Lastenhoito ja sen julkinen tuki. Stakes, Tutkimuksia 110. Helsinki: Stakes.

Tuomaala, Saara (1997) Ulkopuolisten yhteisö. Virginia Woolfin feministinen utopia pamfletissa Tree Guineas. Naistutkimus 3/1997, 16-30.

Valtonen, Anu (2005) Ryhmäkeskustelut – millainen metodi? Teoksessa Ruusuvuori, Johanna & Tiittula, Liisa (toim.) Haastattelu, tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. Tampere: Vastapaino.

Vanhanen-Silvendoin, Sari (1996) Äitien vuorovaikutusryhmät. Teoksessa Matthies, Aila-Leena & Kotakari, Ulla & Nylund, Marianne (toim.) Välittävät verkostot. Tampere: Vastapaino.

VERKKOLÄHTEET

Korkeamäki Ossi & Kyyrä Tomi & Luukkonen Antti (2004) Miesten ja naisten palkkaerot yksityisellä sektorilla. Helsinki: Valtion taloudellinen tutkimuskeskus.

Saatavana www-muodossa: <http://www.uta.fi/kirjasto/pdfkirjat/Keskutelualoite327.pdf>

ISSN 0788-5016. Käytetty lähteenä 22.2.2006.

Sosiaali- ja terveysministeriö <http://www.stm.fi/Resource.phx/vastt/perhe/prpie/index.htm>

Päivitetty 28.12.2005, käytetty lähteenä 23.2.2006.

Stakes <http://www.stakes.fi/tiedotteet/2006/5a.htm>

Käytetty lähteenä 21.2.2006.

Finlex <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1996/19961128>

Käytetty lähteenä 31.1.2006.

Tilastokeskus <http://www.stat.fi/til/synt/index.html>

Päivitetty 13.5.2005, käytetty lähteenä 30.1.2006

Kela <http://www.kela.fi/in/internet/suomi.nsf/NET/170901123435HN?openDocument>

Päivitetty 16.8.2005, käytetty lähteenä 7.11.2005.

Kela <http://www.kela.fi/in/internet/suomi.nsf/NET/170701122305EH?openDocument>

Päivitetty 1.3.2005, käytetty lähteenä 8.11.2005.

Kela <http://www.kela.fi/in/internet/suomi.nsf/NET/170901123435HN?openDocument>

Päivitetty 28.12.2006, käytetty lähteenä 11.4.2007.

Kela <http://www.kela.fi/in/internet/suomi.nsf/NET/150802084946MH?openDocument>

Päivitetty 28.12.2006, käytetty lähteenä 11.4.2007.

TAULUKKOLÄHTEET

Siljovuo Nina Kela/AT-osasto/tilastoryhmä. Saatu sähköpostitse 10.11.2005 vastauksena tilastotietopyyntöön

KYSYMYKSET

KK 485/2003 vp: Tasarahamalli päivähoitojärjestelmässä. Sari Essayah / KD Vastannut:
Peruspalveluministeri Liisa Hyssälä

LIITE 1

Kotiäitien haastattelulomake liittyen kotihoidon tuen merkityksestä äitien päättäessä joko jäädä kotiin lasta hoitamaan tai siirtyä työelämään kotihoidon tuen päättyttyä.

TAUSTATIEDOT

Ikä

Koulutus ja ammatti

Työssäoloaika

Jäitkö suoraan töistä äitiyslomalle? Jos kyllä, oliko vakituinen? Palaatko töihin samaan paikkaan kotihoidon tuen jälkeen?

Väliaikainen työ? Loppuiko äitiysloman alkaessa?

Millainen palkka työssä ollessa (suunnilleen)?

Millainen työ muuten? Vastasiko koulutusta?

Siviilisäätty

Lasten lukumäärä ja iät

Puolison ikä

Puolison koulutus ja ammatti

MIKSI RYHDYITTE KOTIÄIDIKSI

Miten päätös kotiäidiksi ryhtymisestä syntyi?

- Koetteko olevanne kotiäitejä vai esimerkiksi uranaisia, jotka ovat väliaikaisesti kotona?

Puhuitteko aiheesta jonkun kanssa? Mietittekö muita vaihtoehtoja lapsen hoidolle?

Mikä oli puolison osuus päätöksenteossa?

Harkitsitteko miehen kotiin jäämistä?

Miksi äiti jäi kotiin?

Kauanko olette olleet kotiäitejä?

Oletteko aiemmin hoitaneet lapsia kotona?

Millaiset ideologiset tai periaatteelliset syyt vaikuttivat kotiin jäämiseen?

Millaiset käytännölliset syyt painottivat kotiin jäämistä?

- kolme tärkeintä syytä kahteen viimeiseen kysymykseen.

MITEN OLETTE KOKENEET KOTIHOIDON TUEN?

Miten suuri osuus perheen tuloista kotihoidon tuki on? (suunnilleen prosentteina)?

Olisitteko jääneet hoitamaan lasta, jos kotihoidon tukea ei olisi olemassa?

Onko kotihoidon tuki riittävä? Jos ei, niin kuinka paljon sen pitäisi olla?

Onko kolme vuotta sopiva aika? Jos ei, niin pitäisikö olla lyhyempi vai pidempi) Perustele.

Onko kotiäitinä olemisesta haittaa äidin työuralle?

- a) haastatellun tapauksessa
- b) yleensä naisen työmarkkina-asemalle?
- c) Miten vaikuttaa eläkkeisiin tai muuhun sosiaaliturvaan?
- d) onko a-c kohtia syytä pyrkiä parantamaan?
- e) Jos kyllä, niin miten näihin pitäisi reagoida/puuttua?

MITEN YMPÄRISTÖ ON SUHTAUTUNUT KOTIÄITIYTEESI?

Millaista on ollut hakea ja saada kotihoidon tukea?

Millaista palvelu erilaisissa hallinnollisissa paikoissa on ollut? Esim. KELA, kunnalliset palvelut

Mainitkaa jokin esimerkki hyvästä palvelusta (tai useampi)

Mainitkaa jokin esimerkki huonosta palvelusta (tai useampi)

Jos olette olleet töissä ennen kotiäidiksi ryhtymistä, miten työnantajanne ovat suhtautunut kotiin jäämiseenne?

Arvostaako lähiympäristö(sukulaiset, ystävät) mielestänne kotiäitiyttä? Koetteko ympäristön positiivisesti vai negatiivisesti?

LOPUKSI

Millaisia tulevaisuuden suunnitelmia teillä on?

Kauanko aiotte olla kotona lasten kanssa?

Jos voisitte valita uudelleen, tekisittekö saman valinnan?

– Jos saatte lisää lapsia mahdollisen töihin palaamisen jälkeen, valitsisitteko silloin toisin?

Kertokaa ratkaisunne hyvät ja huonot puolet...(mainitkaa kaksi tai kolme tärkeintä).